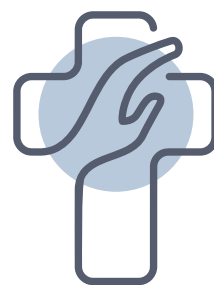

2025. XXXIV. évfolyam, 3. szám

SZOLGATÁRS

baptista folyóirat

szolgatars.hu

Tematikus lapszám
az elváltak
és újraraházasodottak
avatotti szolgálatának
kérdéseiről

Tartalom

BEVEZETŐ

Papp János

**Bevezető a Szolgatárs
tematikus száma elé...**3

BIBLIATANULMÁNYOK

Lőrík Levente

**Az elváltak, illetve
újránházasodottak avatotti
szolgálatának kérdései**
Előzetes megfontolások a téma
Ószövetség felőli vizsgálatakor5

Dr. Várady Endre

**Előkészítő tanulmány az
„elváltak és újránházasodottak
avatotti szolgálatának
kérdéseiről” az Újszövetségi
Szentírás fényében** 16

RENDSZERES TEOLÓGIA

Szirtes András

**Evangéliumi házasságetika
egy posztmodern korban**..... 24

GYAKORLATI TEOLÓGIA

Iván Imre

**Gyakorlati tapasztalatok
a válásról és annak
kezeléséről** 31

SZOCIOLÓGIA

Kocsis-Nagy Zsolt

**A baptista népesség a válások
tükrében** 36

EGYHÁZTÖRTÉNET

Kelemen Sándor Tomi

**Egy kevésbé ismert
házasságkötés: id. Kornya
Mihály és Kováts Katalin
házassága és élete a
történelmi és helytörténeti
események tükrében** 41

A Szolgatárs folyóirat a **Magyarországi Baptista Egyház** kiadványa

Felelős szerkesztő: **Sinka Csaba**

Felelős kiadó: **Papp János** egyházelnök

Tördelőszerkesztő: **Sinka Csaba**

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

1068 Budapest, Benczúr u. 31.

Telefon: 20-886-0410

www.szolgartars.hu

szolgartars@gmail.com

ISSN 1218-425X

A lap ára: 1250 Ft. Előfizethető a kiadóhivatalnál.

Papp János

BEVEZETŐ A SZOLGATÁRS TEMATIKUS SZÁMA ELÉ...

Gyülekezeteinkben és közösségi szinten egyre többször kerül elő a házassági elválás és a gyülekezeti szolgálat viszonyának a kérdése. Aktuálissá teszi mindezt a társadalmi környezet, mert a megtérő és bemerítkező gyülekezeti tagjaink növekvő számban elvált emberek. Ugyanakkor sajnos a hívők között is jelentős számban történik házassági elválás. Mindezek a felmerülő kérdések miatt többször, több fórumon beszéltünk már erről a kérdésről. Bár határozott, sok évtizedes gyakorlatunk van ezen a területen, de a felmerülő kérdések, helyzetek kapcsán folyamatban van gyakorlatunk átgondolása.

Az Országos Tanács 2024-es kihelyezett konferenciájára készítettünk néhány tanulmányt, melyek segítséget jelentettek a testület számára a véleményalkotásban. Az országos lelkipásztori fórumokon is beszéltünk már ezekről, ahol megfogalmazták többen, hogy jó lenne, ha a lelkipásztori, gyülekezeti vezetői kör is megismerhetné ezeket a tanulmányokat. A Szolgatárs mostani számát ennek a témának szentelve szerkesztetten kerülnek most elének ezek az anyagok. Kelemen Sándor Tomi (Erdély) egy a témához kapcsolódó írását tettük még be, ami bár nem az Országos Tanács felkérésére és e folyamat részeként készült, de további értékes információkat hordoz.

Jó olvasást és Istentől jövő bölcsességet kívánok mindannyiónknak ebben a nem könnyű teológiai, gyakorlati teológiai és missziológiai kérdésben.

Papp János egyházelnök

Lórik Levente

AZ ELVÁLTAK, ILLETVE ÚJRAHÁZASODOTTAK AVATOTTI SZOLGÁLATÁNAK KÉRDÉSEI

Előzetes megfontolások a téma Ószövetség felőli vizsgálatakor

1. Az Ószövetség nem beszél kifejezetten arról, hogy a vallási élet vezetőinek esetleges válása esetén mi a teendő: folytathatják-e addigi szolgálatukat, avagy válásuk alkalmatlanná teszi-e őket a szent szolgálat végzésére.
2. Mint minden esetben, amikor egy a keresztyén eklézsiát érintő teológiai, etikai kérdésre keressük a választ, és – helyesen – bevonjuk az Ószövetséget is a vizsgálódásainkba, felmerül az egyik legalapvetőbb teológiai kérdés: mi a témába, hacsak áttételesen is tartozó ószövetségi szakaszok relevanciája egy újszövetségi gyülekezet életére nézve? Mennyiben normatív, mennyiben paradigmikus

az, amit találunk? Ezek teológiai módszertani kérdések, amiket véleményem szerint a magyarországi baptizmus sosem válaszolt meg egységesen. A legalapvetőbb újszövetségi szakaszokat idézni tudjuk, mint pl. a Róm 15,4-et, „a mi tanításunkra (eis tén hémeteran didaskalian) írták meg”, vagy az 1Kor 10,11-et, „példaképpen (typikós) történt velük, és figyelmeztetésül (pros nouthesian) íratott meg nekünk”, és magát a kérdést is föl tudjuk tenni helyesen, azaz „mit mond az [adott] ószövetségi szöveg a maga történelmi értelmében a Jézus Krisztussal eljött eszkhatonban élő emberiségnek?” (H. W. Wolff), de nincs közösségileg elfogadott vála-

„Ha áttételesen is, de tanulságos az, hogy az ószövetségi Izráelnek hogyan kellett a környező világ jelenségeire reflektálnia.”

szunk. Ez pedig nagyban megnehezíti a jelen témához (még ha közvetetten is) tartozó ószövetségi szakaszok applikációját.

3. Ha áttételesen is, de tanulságos az, hogy az ószövetségi Izráelnek hogyan kellett a környező világ jelenségeire reflektálnia. Izráel bár kiválasztása alapján „nem számítja magát a nemzetek közé” (Nm 23,9), mert speciális megbízatása van szabadító Urától (Ex 19,5–6), nyilvánvalóan nem izoláltan, kulturális légürestérben élte életét. A kérdés tehát: 'Hogyan viszonyult Izráel vallása, hite ehhez a társadalmi és kulturális közeghez, milyen interakció volt ezek között?' Erre a komplex kérdéskörre egyszerű választ adni nehéz és veszélyes, de Christopher J. H. Wright osztályozása mégis célravezető és plauzibilis. Eszerint adott területek, kérdéskörök más reakciókat generáltak: némely szokások egyértelmű elutasítása, mások körültekintő szabályozás utáni tolerálása, ismét mások kritikai jóváhagyása, helyeslése.

Elutasítás és tiltás – Lv 18,3. Az egyértelműen tiltott kulturális szokások közvetlenül vagy indirekten, de sokszor a kánaáni vallásokkal állnak összefüggésben, cf. Dt 12,29–31. A kánaáni népek vallásainak 'társadalmi mellékhatásai': kultuszi paráznaság, szexuális aberrációk, nekromantia, spiritizmus, rituális öncsonkítás, stb. A Dt 7,1–10 teológiai magyarázata tanulságos. Kánaán vallási kultúrájának megszüntetését az indokolja, 1) hogy kik ők, azaz Izráel, 7,6; és 2) hogy Isten mit tett értük, azaz Izráelért, 7,8. Utóbbinak pedig Istennek irántuk és őseik iránt való kimondhatatlan szeretete és hűsége a mozgatója, 7,9–10. Tehát a fentiek el nem utasítása teológiai tévelygés, és Isten ítéletét vonja maga után, Lv 18,25.28.

Szabályozás utáni tolerálás. Voltak szokások, gyakorlatok, melyeket explicit isteni parancs vagy szankció nélkül toleráltak, ámde teológiai kritikával illették, s jogilag szabályozták. A három legjellemzőbb a poligámia, a válás és a rabszolgaság.

A kritikai jóváhagyás klasszikus példája a család. A legvilágosabb példája annak, hogy Izráel osz-

tozott a környező – többnyire sémi – kultúrák társadalmi-kulturális sémáiban és rendjében a családi, rokoni kötelék fontossága, valamint a jogoknak és a kötelességeknek az egyéneket érintő skálája volt.

Ez a séma ma is hasznos az adott kultúra jelenségeit vizsgálандó a keresztyén eklézsia számára.

4. Az izráelita társadalom változásai a bibliai évszázadok alatt elkerülhetetlenül hatást gyakoroltak a családra is, a házasságra is, s így a válásra is. Ez mára is szóló intelem: ezek a területek mindenkor ki voltak és ki lesznek téve ezeknek a hatásoknak. Az Ige szolgáinak épp az a feladatuk, hogy a normatívnak, paradigmátikusnak tekinthető bibliai család/házasság-eszmét a változó hatások közepe tette is napirenden tartsák, hogy ezt a normatív, paradigmátikus alapot a korszellem ne deformálja a felismerhetetlenségig.

A házasság lényege az Ószövetség szerint

Mivel Jézus, amikor a kortársak a válásról kérdezték, válaszában nem a válás farizeusi kazuisztikája mentén szólal meg, vagyis nem száll be a kortárs judaizmus vitájába, hanem a Gn első két fejezetére mutat vissza, helyes, ha mi is így teszünk. Ugyanis Jézus válasza világossá teszi: a házasságról kell mindenekelőtt jól, tehát Isten kijelentése felől gondolkodni.

Idekívánkozik Don Carson egyik előadásból származó intelem:

„Ha csak abból a szempontból foglalkozunk ezzel a témával [válás és újránházasodás], hogy mit szabad tennünk, és nem abból a szempontból, hogy mit rendelt el Isten kezdetétől fogva, és hogy a teremtetett rendben mennyi minden valójában Isten által elrendelt tükörképe annak, amit a dolgok egész örök, szellemi rendjében érzékelnünk kellene, akkor megfosztjuk a házasságot alapvető szépségétől és jóságától.” („Válás és újránházasodás”, 2007. június 4.)

A házasság elvi és eszményi alapjának a Gn 2,18–25 tekinthető tehát az Ószövetségben, s ennek alapján a következő tételmondatok fogalmazhatók meg.

1. Maga Isten mondja, hogy az ember számára rossz az egyedüllét (2,18a) tehát mint társas lénynek (ember)társra van szüksége, de itt még nem kifeje-

„Érdemes megfigyelni, hogy a törvény azt feltételezi, hogy a válás után az asszonynak joga van férjhez mennie, nincs eltiltva az újráházasodástól.”

zetten a házassági társas kapcsolatra kell gondolnunk.

2. Az ember az állatvilágban megára marad (2,19k), társra csak a neki megfelelő segítségben lelhet (2,18b).
3. Mivel a neki megfelelő társ nem a föld porából jön létre – mint ő maga (2,7) vagy az állatok (2,19) – hanem az első ember bordájából, világos, hogy a férfi és a nő összetartozása minőségileg más, mint a többi teremtmény összetartozása.
4. Ennek következménye, hogy együtt válnak egy testté, egy életközösséggé (2,24b).
5. Jellemző, hogy a Biblia emberi beszédet először akkor idéz, amikor Isten odavezeti elé az asszonyt, és megpillantja őt. [N.B. a 2,22b-beli héber kifejezés, vajjévihá, már a menyasszony vőlegényhez vezetésének terminusa másutt, pl. Bír 12,9.]
6. A segítőtárs megpillantásakor az ember önmagát férfiemberként, társát asszonyemberként nevezi, ami kifejezi, hogy új kapcsolódás jött létre: eddig ádám volt a neve, mert ádámából, földből való, most az előbbi megmaradása mellett is és issá lesznek, azaz lényegileg összetartozók és nemileg különbözők.
7. E lényegi összetartozás miatt kész más, addig elsődleges köteleket is elhagyni (2,24b), hogy egymáshoz ragaszkodva egy test, egy életközösség legyenek.

A Gn 2,24 dávaq, ragaszkodni szava mutatja az Ószövetség házasságról vallott nézetének egy másik sarokkövét: a házasság b^{erit}, tehát szövetség. Ugyanis az ókori keleti szerződésekben ez a szó a szövetség létrejöttét fejezti ki. De az Ószövetség kifejezetten is utal a házasság férj és feleség közti szent szövetség Mal 2,14-ben: „az Úr a tanúja annak, hogy hűtlen lettél ahhoz, akit ifjúkorodban feleségül vettél, pedig ő a társad, a feleséged, akivel szövetség köt össze.” Ennek fényében érthető a Péld 2,16k is: „De a bölcsesség megment a más asszonyától, a hízogó szavú idegen nőtől, aki elhagyja ifjúkorának társát [allúf, „közeli/jó barát”], és megfedekezik az Isten előtt kötött szövetségről [szó szerint: 'Istenének szövetségéről'].”

E ponton hasznos idézni John Stottnak a házasság bibliai meghatározására megfogalmazott mondatát:

„A házasság kizárólagos heteroszexuális szövetség egy férfi és egy nő között, Isten rendelte el és pecsételte

meg, a szülők nyilvános elhagyása előzi meg, a nemi érintkezésben teljesedik ki, állandó, kölcsönös, támogató partnerséget feltételez, és rendszerint gyermekáldással koronáztatik meg.” (J. Stott, *Korunk égető kérdései*, 397.)

A válással kapcsolatos ószövetségi textusok

Dt 24,1-4

Ez az Újszövetségben is citált törvény nem úgy fogalmaz, hogy 'valaki elválhat/válást kezdeményezhet ezekben és ezekben az esetekben...' Ilyen törvény az Ószövetségben nincs, ahogy a mezopotámiai világban sem voltak olyan törvények, amik a válást valamennyi részletre kiterjedően szabályozták volna. A vizsgált hely azt feltételezi, hogy válások történhetnek amiatt, hogy a férj „valami ellenszenvest talál” a feleségében. Viszont nem határozza meg pontosan, hogy ez mit foglal magában. A törvény tehát azt szabályozza, hogy egy asszony nem térhet vissza első férjéhez, ha időközben más valaki felesége lett. A törvény szintaktikailag úgy épül föl, hogy az 1–3. v.-ben a (jog)eset feltételt tartalmazó része áll különböző esetekkel, a 4. v.-ben pedig a következményt tartalmazó rész szerepel:

1. ha valaki feleségül vesz egy nőt, és amennyiben megtörténik, hogy a férj valami ellenszenvest talál benne, és válólevelet ír, kezébe adja, és elbocsátja házából,
2. és az asszony más férfihez megy hozzá,
3. és az a második férj meggyűlöli, válólevelet ír, elküldi házából, vagy meghal az a férfi,
4. akkor az első férj nem veheti el újra az asszonyt.

Érdemes megfigyelni, hogy a törvény azt feltételezi, hogy a válás után az asszonynak joga van férjhez mennie, nincs eltiltva az újráházasodástól. (Lásd lentebb!) A válólevél elkészítése is részben ezért készült, részben pedig az elbocsátott feleség védelmében. Ekképpen a második házasság nem minősült házasságtörésnek, hanem legitim házasságnak, máskülönben ha házasságtörés lett volna, halálbüntetést vont volna maga után.

A bibliai idők válóleveleinek (bibliai héberben: széfer k^{erit}ut; későbbi héberben: gét) tartalmát nem ismerjük, de a Hós 2,4 alapján a „ő nem a feleségem, én sem vagyok a férje” formula benne lehetett. Fontos meglátni, hogy a válólevél megírása éppen egyfajta

„A tábort Isten jelenléte szentelte meg, ezért az izráelitáknak örködniük kellett maguk részéről azon, hogy tiszta maradjon.”

fékként szerepel a törvényben. Ha ugyanis a feleség elbocsátása előtt írásos dokumentumot kellett készíteni az elbocsátásról, azt pedig át kellett adni a feleségnek, akkor a törvény azt igyekezett megakadályozni, hogy a férj hirtelen dühében, meggondolatlanul hozzon végérvényes döntést.

A problémás „valami ellenszenves” kifejezésnek (héberül: *ervat dávár*) nincs párhuzama az ismert ókori keleti házassági/válási gyakorlatban. Szó szerinti jelentése: „valaminek a mezítelensége, szégyenletessége” vagy „ami a dologra nézve szégyenletes.” (Maga az *erváh* mezítelenséget, szemérmet, férfi vagy női szeméremtestet jelent. Leggyakrabban a Lv 18-ban, a tiltott szexuális kapcsolatokkal foglalkozó törvényekben fordul elő. Ott összesen huszonnégyszer.) A törvényben szereplő *ervat dávár* szófordulat a Dt 23,15b-ben is megtalálható: „ne lásson ő [azaz az Úr] nálad semmi szemérmertelenséget, különben elfordul tőled.” Ott az előzményekben a tábor (külső) tisztaságának megőrzéséről van szó, aminek érdekében az előforduló éjszakai magömlés miatti tisztátalanságot is orvosolni kell, s azt is, amikor valaki szükségét végezte. A tábort Isten jelenléte szentelte meg, ezért az izráelitáknak örködniük kellett maguk részéről azon, hogy tiszta maradjon.

A zsidóságon belül sem volt egyetértés a homályos kifejezés pontos jelentését illetően. Az 1. sz. első felében a törvény azon tételét, miszerint a férj tetszés szerint elválhat a feleségétől, a Sammáj-iskola megkérdőjelezte. Értelmezésükben a Dt 24,1azt jelenti, hogy a férj csak okkal válhat el a feleségétől, és az oknak szexuális erkölcstelenségnek kell lennie (Git. 9:10; jSzóta 16b). Hillél iskolája azonban úgy vélte, hogy a férjnek nem kell semmilyen okot megneveznie; a nő bármely olyan cselekedete, amely nem tetszett neki, feljogosította arra, hogy válólevelet adjon neki (Git. ib.). Hillél iskolájának véleménye kerekedett felül. Alexandriai Philón (A házasságtöréssel kapcsolatos különleges törvényekről 5. fejezet) és Josephus (Ant. 4.8) is ezt a véleményt képviselte.

Minden valószínűség szerint Jézus ezt a héber szókapcsolatot értelmezte a Mt 19,9-ben álló *porneia* szóval. A görög szó a héber kifejezéshez hasonlóan nagyon rugalmas kifejezés: nem egyszerűen házasságtörést jelent, hanem gyakorlatilag bármilyen szexuális illetlenséget, szemérmertelenséget. Ilyen esetben az a korrekt exegetikai eljárás, ha megnézzük, hogy

a kontextusban mutat-e bármi arra, hogy egy szűk jelentésmezőben használja a közlő az egyébként széles jelentésmezőjű szó.t. Ha erre nincs jelzés, akkor a kifejezést a szemantikai tartományának teljességében vehetjük. Én a szövegben – másokkal együtt – nem látom az ilyen szűkebb jelentésmezőre való utalást, vagyis a Mt 19,9-beli *porneia* esetében paráznaságról, azaz „bármilyen törvénytelen nemi érintkezésről” (Arndt–Gingrich: *Greek–English Lexicon of the NT...*) szó lehet, anélkül, hogy egyértelműen meghatároznánk, hogy annak mely konkrét formájára gondolunk.

Figyelemre méltó a törvényben, hogy az elvált nő, bár férje valami *erváh*-t talál benne, tehát úgy mond a nő volt a hibás fél, mégis szabadon újraházasodhatott. Megjegyzendő viszont, hogy papnak tilos volt őt elvennie (Lv 21,7), ami arra utalhat, hogy a válás valamilyen megbélyegzéssel járt, aminek ódiumát egy pap nem vállalhatta föl; vagy hogy a pap Úrnak szenteltségével volt összeegyeztethetetlen.

Egyébiránt a törvény két esetben kifejezetten előírta, hogy a férj „nem bocsáthatja el őt [a feleségét] egész életében”: (1) ha hamisan vádolta a nőt házasság előtti hűtlenséggel (Dt 22,13–19); (2) ha a házasság előtt megerőszakolta (Dt 22,28k).

Él továbbá az a feltételezés, hogy a nőnek önkényes válás esetén joga volt valamilyen anyagi jóvátételre. Ezt a bibliai szövegek nem írják elő egyértelműen, de más ókori keleti törvénygyűjteményekben gyakran találkozunk vele. Az viszont bizonyos, hogy csak a 11. században született meg az a döntés a zsidóságban, ami megtiltotta a férjnek azt, hogy felesége akarata ellenére elváljék tőle. Ez a rabbinikus rendelet a poligámia tiltásával együtt a nyugat-európai zsidóság egyik legnagyobb alajkától, Gershom b. Jehúdától származik (c. 960–1040).

Mal 2,16

A válás (és újraházasodás) témájában az egyik leggyakrabban idézett hely. A mondat közvetlen kontextusa (2,10–16) az, hogy Izráelen belül, bár egy Isten teremtő hatalmának köszönhetik létüket, nem működik az egymás iránti hűségben megmutatkozó testvériesség: „miért vagyunk hűtlenek egymáshoz?” (2,10) Ezután két gyakorlatra mutat rá, melyekben a hűtlenség egyértelmű. Először a vegyesházasságok területe, amikor más istenségek követőivel kötöttek Izráel tagjai házasságot, s ez aláásta Izráel lelki életét. Ezsd 9,1k

„A presbiterek kötelességeivel kapcsolatos legfőbb vita arról szólt, hogy ha házasok is, tartózkodniuk kell-e a szexuális kapcsolattól.”

szerint még a papság köreit is elérte ez a tévelygés, s a malakiási szóhasználat, „meggyalázta Júda az Úr szent helyét” (2,11), talán erre utal. A hűtlenség másik területére pedig a házasságok felbomlása a példa. Malakiás a Péld 2,17-hez hasonlóan szövetséggként fogja föl a házasságot, melynek tanúja maga Isten (cf.

Gn 31,50). Mindkét félnek a szövetséges Istenhez kell hűségesnek lennie mindenekelőtt, mert ez teremti meg a házastársak közti tartós társas kapcsolatot. A próféta azt látja kortársai közt, hogy ez van válságban.

Sajnos a 2,15–16 héber szövege nehezen érthető a jelenlegi formájában, különösen igaz ez a 15. versre, mely sem grammatikailag, sem mondattanilag nem teljes. De a 2,16 is számos fordítási kérdést vet föl, amit jól mutat az, hogy a locus létező fordításai mennyire széttartanak.

„(Ne legyetek hűtlenek ahhoz, akit ifjúkorotokban feleségül vettetek!) Gyűlölöm azt, aki elvállik feleségétől – mondja az ÚR, Izráel Istene –, mert erőszak tapad a ruhájához – mondja a Seregek ÚRa. Vigyázzatok magatokra, ne legyetek hűtlenek!” (RÚf)

„(Ne vesd meg ifjúkori feleségedet!) Aki gyűlöletesen eltaszítja – mondja az ÚR, Izrael Istene – annak gonoszság borítja majd ruháját – mondja a Seregek Ura. – Vigyázzatok magatokra, és ne legyetek hűtlenek egymáshoz!” (Káldi-Neovulgata)

Lehetséges egy harmadik fordítás is, amit az angol KJV hoz: „Az ÚR, Izráel Istene mondja, hogy gyűlöli a válást, mert ruhájára erőszakot borít [aki elvállik], azt mondja a Seregeknek Ura.”

Ezekén túl még egy olyan fordítás is lehetséges volna, amely igazolja a válást, ha a férj gyűlöli feleségét. Én sok magyarázóval együtt úgy látom, hogy ez utóbbi verzió tarthatatlan, mert teljességgel szemben áll az előbb ismertetett kontextussal, s a próféta szándékával, ami a házasságok felbomlása ellen emel szót. A folytatás is emellett szól, mert Malakiás a válást ahhoz hasonlítja, mintha valaki erőszakkal fedné be a ruháját, ami átvitt értelemben mindenféle súlyos igazságtalanságot jelent, amely a meggyilkolt áldozat véréhez hasonlóan mindenki számára látható nyomot hagy.

Patrisztikus álláspontok a válás és újrakházasodás témájában

A presbiterekkel kapcsolatos egyik kérdés, ami az egyházatyákat foglalkoztatta, a tisztség betöltésére való alkalmasság kérdése. Az ezzel kapcsolatos nézeteltérések középpontjában a presbiter családi állapota állt. Néhányan úgy értelmezték azt a követelményt, hogy a presbiter „egy feleségű férfi” (Tit 1,6), mint a poligámia pusztá tilalmát (pl. Theodorétos, *Comm. in 1Tim 3,2*). A többség azonban ezt úgy értelmezte, hogy a presbiter csak egyszer házasodhat meg (pl. I. Innocentus, *Ep. 2,6*). A presbiterek kötelességeivel kapcsolatos legfőbb vita arról szólt, hogy ha házasok is, tartózkodniuk kell-e a szexuális kapcsolattól. Siricius például megjegyezte, hogy a házastársi közösséssel rituális tisztátalanságot követ el az ember (cf. Lv 15,16; 1Sám 21,4). Mivel a papok naponta szolgálják az oltárt, érvelése szerint nem kerülhetik el annak meggyalázását anélkül, hogy lemondanának az ilyen közösségről (Ep. 1,9–10). Paphnutius szerzetes azonban sikeresen ellenezte az ezt előíró javaslatot az első nikaiai zsinaton, a Zsid 13,4-re hivatkozva (Socrates, *Hist. eccl. 1,11*). [Forrás: EBR „Elders” címszó, 593. p.]

Megjegyzendő, hogy a presbitereket már korai időktől kezdték az ószövetségi papsággal párhuzamba állítani. Római Kelemen az első, aki az ároni papokhoz hasonlította a presbitereket (1Kel 40). Az a meggyőződés, hogy a presbiterek olyan módon papok, ahogy a laikusok nem, a 3. századra vált általánossá. Olyan szerzők, mint Cyprianus (Ep. 61,2) és Hippolytos (Trad. ap. 4,11 és 9,2) kifejezetten papokként jellemezték a presbitereket. A 4. és 5. századi atyák pedig olyan szövegeket, mint Ézs 66,21 (cf. Augustinus, *Civ. 20,20*) és Jer 33,18 (Cyrus-i Theodorétos, *Comm. in Jer 33,18*), a zsidókéval analóg keresztény papságról szóló próféciaaként értelmezték.

Említést érdemel Nazianzos-i Gergely álláspontja. Korának (4. sz.) többi keresztyén szerzőjéhez hasonlóan aszkétikus életvezetést folytatott, s a keresztyén házasságot, házaseletet is másodrendű életfolytatásnak tekintették. Amikor viszont 380-ban Konstantinápoly érseke lett, Theodosius császár a házassági törvények vonatkozásában konzultált vele. A császár ugyanis észre vette, hogy a birodalom keleti részének keresztyén törvénye megengedte az újrakházasodást

„A kérdés tehát, hogy a keresztyén házassági törvény esetén mi lenne Jézus szándéka?”

akkor is, ha még élt az előző házastárs, a nyugat-római törvény viszont megtiltotta a keresztyének közt az újraházasodást minden esetben. A császár föl akarta oldani ezt a szembenállást, mert szerint keresztyén birodalomban az egyházi és a polgári törvény nem lehet ellentmondásban. Ezért Gergelyt arra kérte fel, hogy adjon tanácsot az egyházi jog szigorú, a Nyugathoz igazodó alkalmazására (hogy a nyugati egyház jog lépjen a lazább polgári jog helyébe). Ehelyett a 37. Oratio-jában igazolta a válás és az újraházasodás gyakorlatát az egyházban. Érvelése: Krisztus a végső törvényadó. De kétség esetén a törvény minden értelmezésének a törvényadó szellemiségéhez és szándékához kell igazodnia, nem pedig a betűhöz. Krisztus is a farizeusok kérdésekor nem Mózes, hanem az eredeti törvényadó, Isten szándékához tért vissza. A kérdés tehát, hogy a keresztyén házassági törvény esetén mi lenne Jézus szándéka? Gergely szerint Krisztus állandó törekvése az együttérzés volt a szegény férfiak és nők iránt, akik „halakként úsznak a nyomorúság tengerében.” Ezért ellentétes volna a kegyelmes törvényadó gondolatával egy szigorú tiltás alkalmazása a következő házasságra nézve. Érvelése szerint az első házasságot az Isten országa teológiai jelének kell tekinteni (életre szólónak kell lennie). A második házasságot azonban meg lehet engedni a világ bűnössége miatti engedményként. A harmadik házasság még megengedett, de erősebben kell kritizálni. A negyedik viszont „csak a disznóknak való.” Ez a tanítás a három házasságkötés megengedhetőségéről, amely liturgikus hangnemében az örömtől az egyre inkább bűnbánóig tart, a mai napig a keleti egyház általános gyakorlata.

Evangelikál teológusok álláspontjai

Megjegyzendő, hogy nagyon kevesen beszélnek a válás és újraházasodás kérdéskörén belül arról, hogy ez mennyiben érinti a lelkipásztori, presbiteri, diakónusa szolgálat végzését. Alapvetően a nagyobb halmazzal foglalkoznak, tehát a válás és újraházasodás témájával, s ebben összességében három nagyobb álláspont létezik ma az evangelikálok között.

1. Az első jelesebb képviselői: Gordon Wenham, William Heth (2002 előtt), Andrew Cornes.

Szerintük bár a válás bizonyos szűk feltételek mellett megengedhető, az újraházasodás soha nem megengedett.

E nézet szerint a kivételt képező záradékok, vagyis azok a záradékok, amelyek azt mondják, hogy a porneia vagy a moicheia (a paráznaság vagy a házasságtörés) kivételével, csak a válásra vonatkozó kijelentésekre vonatkoznak, de nem a Szentírás újraházasodásra vonatkozó kijelentéseire.

2. Az utóbbi két évtizedben kialakult egy olyan álláspont, amely evangélikál körökben egyre elfogadottabbá válik, és amely a korábbi években szinte ismeretlen volt. Ezt David InstoneBrewer fejtette ki a legjobban.

Röviden: a kivételt képező záradékokon kívül az Újszövetség összes bibliai szakasza, amely a válással és az újraházasodással foglalkozik, mind azt a kérdést tárgyalja, hogy mi minősül érvényes válásnak. Ezután az egész vitát Instone-Brewer beágyazza a korabeli rabbinikus gondolkodásba. Különösen egy ószövetségi szakaszra, az Ex 21,9–11-re összpontosít. Ezen a helyen egy olyan nőről van szó, aki rabszolgaként vagy idegenként érkezik egy házasságba. „Ha pedig fiának adja feleségül, a leányokra vonatkozó előírás szerint járjon el vele. Ha másvalakit is elvesz, az első feleség az ételét, ruházatát és házastársi jogát ne csorbítsa meg. Mert ha nem így bánik vele e három dologban, akkor nem kell fizetnie: váltságdíj nélkül elmehet.” Gyakorlatilag mindenki elismeri, hogy ez feltételezi a válást és az újraházasodást.

A rabbinikus érv egy *a fortiori* érv volt. Azaz, ha lehet válni és újraházasodni ott, ahol nem valószínű meg az anyagi természetű gondoskodás, ahol mulasztás vagy visszaélés történt egy rabszolganő vagy idegen nő esetében, akkor mennyivel inkább lennének hasonló jogok egy szabadon született izraelita nő számára. Egész fejtegetését tehát ebbe az egyetlen ószövetségi szövegből származó rabbinikus következtetésbe ágyazza Instone-Brewer, még akkor is, ha elismeri, hogy nincs olyan újszövetségi szöveg, amely végül is valami hasonló engedélyt adna az újraházasodásra ma is. Más szóval érvelése az, hogy ha adott, amit az Ószövetség mond, ha adott a rabbinikus következtetés egy *a fortiori* érv alapján, akkor az egész újszövetségi vita hátterében ez áll. S ebből vezeti le azt a szerinte már is érvényes alkalmazást, hogy válás és újraházasodás nemcsak porneia esetén történhet, hanem anyagi gondoskodás elmulasztása és/vagy érzelmi elhanya-

„A reformáció óta a protestánsok körében a legelterjedtebb álláspont értelmében a válás és az újraházasodás a jézusi és páli tanításban szereplő kitételek mellett lehetséges csupán.”

golás miatt is, és ez az álláspont eléggé elterjedt. Pl. a baptista (nem SBC) Craig S. Keener is erre alapoz, cf. *Három vélemény az újraházasodásról* (Budapest: Harmat 2009, 129–159. o.)

3. A reformáció óta a protestánsok körében a legelterjedtebb álláspont értelmében a válás és az újraházasodás a jézusi és páli tanításban szereplő kitételek mellett lehetséges csupán. Ha összekapcsoljuk Jézus tanítását Pál tanításával ebben a témában, úgy tűnik, hogy legalább két törvényes oka van a válásnak: (1) házasságtörés és (2) hitetlenek által történő elhagyás, amikor minden ésszerű békülési kísérlet kudarcot vallott (beleértve a magukat keresztyénnek vallók által történő elhagyást, akik elutasították az egyházfegyelem minden lépését, és hitetlenként kezelik őket). Tehát mind a válás, mind az újraházasodás megengedett, ha az illető házastársa házasságtörést követett el, vagy helyrehozhatatlanul elhagyta a házasságot. Mai képviselői ennek a nézetnek az evangéliumi teológusok közül: John Murray, Don Carson, Wayne Grudem, Paul Copan, stb.

Egyháztörténeti kitérő

Az evangéliumi keresztyének közötti mai egyetértés hiánya nem kis részben az évszázadok óta fennálló történelmi álláspontokat tükrözi. A történelmi protestáns álláspontot az 1647-es Westminsteri Hitvallás rögzítette. A vonatkozó rész így hangzik: „Házasságtörés esetén a házasság után az ártatlan félnek jogában áll válást kérni, és a válás után mással házasodni, mint-ha a vétkes fél meghalt volna.” (24. cikk, 5. bekezdés)

Érdekes módon, amikor az angliai baptisták a Westminsteri Hitvallást saját használatukra adaptálták az 1689-es Második Londoni Hitvallásban, ezt a válást és újraházasodást engedélyező bekezdést törölték a házasságról szóló szakaszból!

John Stott

„Nyugaton nemcsak hogy kevesen vallják a házasságnak mint életre szóló elköteleződésnek a keresztyén felfogását, de az egyházat is fenyegeti az a veszély, hogy enged a világnak. Keresztyén emberek között sem annyira stabil már a házasság, mint amilyen volt, a válás pedig szinte hétköznapivá vált. Még egyes keresztyén vezetők is elválnak házastársuktól,

miközben megtartják vezető pozícióikat. Annak jelei mutatkoznak, hogy a keresztyén szemlélet megadja magát a szekularizmus előtt. Úgy tűnik, az önző individualizmus lesz az uralkodó világszemélelet. (...) Az egyház különösen érzi annak feszültségét, hogy egyrészt prófétai tanúságot kell tennie Isten kijelentett értékrendje mellett, másrészt viszont lelkigondozói felelőssége könnyörülettel lenni azok iránt, akik képtelenek megfelelni az egyházi elvárásoknak.” (in *Korunk élető kérdései*, 398. Kiemelés tőlem.)

Wayne Grudem

Grudem a több, mint ezer oldalas *Christian Ethics: An Introduction to Biblical Moral Reasoning* (Wheaton: Crossway 2018) c. könyvében külön fejezetben foglalkozik a válás és újraházasodás témájával. Ezen belül az egyik speciális kérdés, amit tárgyal, azzal foglalkozik, hogy elvált ember tölthet-e be valaha is gyülekezeti tisztséget. Válaszában Pál apostolnak a vének kiválasztására vonatkozó követelményeiből indul ki: 1Tim 3,2; Tit 1,5, és hasonló a diakónusokra nézve 1Tim 3,12. Mindhárom helyből az „egyfeleségű férfi” fordulatot emeli ki. Ezután a következő tételeket fogalmazza meg és fejti ki:

1. Valamennyi követelmény az illető jelenlegi életére, állapotára, jellemére vonatkozik. Tehát az illető pillanatnyi helyzete, állapota a döntő: akár az, hogy hűséges a feleségéhez, akár az, hogy nem többnejűségben él, tehát jelen időben egyetlen felesége van. Eszerint viszont ez a bibliavers nem tiltja meg minden elvált férfinak, hogy vén vagy diakónus legyen. Hangsúlyozza, hogy a követelmények közt egyetlen olyan sincs, ami a korábbi életére vonatkozna. Nem ilyeneket olvasunk: sosem volt pénzsóvár, sosem volt erőszakos, egész életében feddhetetlen volt, stb. Ha ez lenne az alap, valószínűleg senki sem lenne alkalmas.
2. Amellett szóló érvek, hogy a többnejűségben élő nem lehet vén, diakónus: 1) az 'egyszer nősült' kifejezés görögül *hapax gegamémenos* lenne, de Pál apostol nem ezt használja; 2) ha 'egyszer nősült'-ként kellene érteni a helyet, akkor az sem tölthetné be ezeket a tisztségeket, akinek meghalt a felesége. [N.B. egy 3–4. századi egyházi törvénykönyv, az Apostoli Konstitúciók kizárja az újránősült övegyeket minden egyházi tisztségből, de alapve-

„Nagyon sokan vannak, akik elbuknak, akik gyorsan beilleszkednek egy másfajta szolgálatba. És ez szerintem csak azt bizonyítja, hogy nem értik meg, mi történt.”

tően azért, mert a cölibátust magasabb rendűnek tartja, mint a házasságot. Megjegyzendő, hogy Chrysostomos egyik homíliájában az 1Tim 3,1-4-ről azt mondja, hogy itt a többnejűségről mint kizáró körülményről van szó; 3) az 1. században bár nem volt általános, de még volt többnejűség, különösen a zsidók közt.

3. Megjegyzi, hogy némelyek a *mia gynaikos andra* kifejezést úgy értik, hogy a vén- vagy diakónus-jelöltnek „egyfeleséges férfi jellemével kell bírnia”, magyarul hűségesnek kell lennie a feleségéhez. Alátámasztásul az 1Tim 5,9-et hozzák („az özvegyasszonyok közé csak olyat szabad bejegyezni, aki nem fiatalabb hatvanévesnél, aki egy férfi felesége volt”), ahol hasonló kifejezés szerepel: *henos andros gyné*. Ebben a versben ez a fordulat, úgy tűnik, a hűségre utal, mivel a házastárs halála utáni újrászoklás tiltása ellentétben állna az apostol 5,14-ben adott tanácsával: „azt akarom tehát, hogy a fiatalabb özvegyek menjenek férjhez.” Továbbá „az egy férfi felesége” kifejezésre értelmetlen volna az a jelentés, hogy nem lépett házasságra egynél több férfival, minthogy sem a zsidó, sem a görög-római világban nem létezett a polyandria gyakorlata. Következésképpen, így az érvelés, az 5,9-ben arra van utalás, hogy „hűséges volt a férjéhez.” És mert hasonló a 3,2 megszövegezése, ezért az „egyfeleségű férfi” kifejezés azt jelenti, hogy olyan férfi, aki hűséges a feleségéhez.
4. Grudem inkább az előbbi, mint utóbbi pontban szereplő érvelést támogatja, de mint megjegyzi, világos, hogy az apostol nem valamennyi második házasságról beszél. „Nem tiltja el a gyülekezet vezetésétől azt a férfit, akinek a felesége meghalt, és aki ezután újrászoklásra került, vagy azt a férfit, aki felvált és újrászoklásra került. Ezeket az eseteket egyénileg kell értékelni.”

John Piper

Témánkat egy ponton érinti John Piper véleménye. 2009. április 20-án kapta az „Ask Pastor John” sorozatban azt a kérdést, hogy egy házasságtörést elkövető lelkipásztort, aki megbánva tettét megtért, vissza lehet-e állítani a szolgálatba.

Vissza lehet-e állítani egy lelkipásztort, aki szexuális téren vétkezett, de megbánást tanúsított és megtért?

Vagy az ilyen lelkipásztor kizárandó, mert már nem felel meg a „feddhetetlenség” követelményének?

Attól félek, hogy ha úgy válaszolok erre, ahogyan kellene, akkor túl sok engedélyt adok a lelkipásztorok túl gyors helyreállítására. De ha már így kell, hát így kell.

Végso soron azt hiszem, a válasz igen. Egy lelkipásztor, aki szexuálisan vétkezett, lehet újra lelkipásztor. És ezt csak az Isten kegyelme miatt mondom, és amiatt a tény miatt, hogy „feddhetetlenség” (1Tim 3,2; Tit 1,6-7) valószínűleg helyreállítható.

De itt a buktató. A megbocsátás gyorsan, drágán és azonnal jön, a bűnbánat pillanatában. De a bizalom nem egy pillanat alatt áll helyre. Nem is lehet.

Ha egy lelkipásztor elárulta a népét, és ez súlyosan megsebezte a gyülekezetet, és súlyosan megsebezte a feleségét, akkor bocsánatot nyerhet. A bűn eltörölve. Jézus vére befedi azt. De ami a bizalom helyreállítását illeti, ami elengedhetetlen a pasztor-juh és feleség-férj kapcsolathoz, mennyi időbe telik ez? Egy évtized? Hosszú időbe, amíg az emlékek meggyógyulnak.

És gyakorlatilag azt hiszem, ezt mondanám: Aki házasságtörést követ el, mondjuk, a szolgálatban, azonnal mondjon le, és keressen más munkát. És egyáltalán ne támasszon igényt az egyházzal szemben. Másfajta munkát kell találnia, és alázatosan élnie kell az életét, elfogadva az egyház fegyelmezését és rendszeres szolgálatait, akár a korábbi gyülekezetében, akár egy másik gyülekezetben.

Nagyon sokan vannak, akik elbuknak, akik gyorsan beilleszkednek egy másfajta szolgálatba. És ez szerintem csak azt bizonyítja, hogy nem értik meg, mi történt.

John Piper részletesebben is visszatért e kérdéshez 2020. április 24-én, amikor a kérdésre, „milyen bűnök zárnak ki egy lelkipásztort egy életre a pásztori szolgálatból?”, válaszolt.

„A gyülekezetemben most folyik a döntés arról, hogy meghívjunk-e valakit teljes munkaidőben a gyülekezet vezetésében való szolgálatra. Ez a férfi azonban nemrég házasságtörés miatt elhagyott egy másik gyülekezetet. Megbánta és bocsánatot kért. Természetesen hiszem, hogy Krisztus megbocsátja a házasságtörést. De a pásztori levelek gyülekezeti vezetőkről szóló szakaszait olvasva nem látom, hogy hogyan lehet Isten akarata, hogy ő továbbra is lelkipásztor legyen. Mi a véleménye? Elég a bűnbánat ahhoz, hogy

„Nem tudok, mert nem hiszem, hogy a Biblia egyértelmű utasítást ad arra vonatkozóan, hogy egy alkalmatlanná vált lelkipásztor hogyan válhat újra alkalmassá.”

ez az ember egy másik gyülekezet vezetője legyen? És általánosságban, milyen bűnök – ha vannak ilyenek – zárnak ki egy lelkipásztort egy életre a szolgálatból?”

Amit itt elmondhatok, az az én megfontolt véleményem, amelyet – remélem, hiszem – ötven évnyi szolgálatban eltöltött idő, valamint ötven évnyi Bibliában való elmélyülés alapozott meg. De nem tudok olyan szót mondani, amely mögött abszolút isteni tekintély áll, hogy ti. mennyi időnek kell eltelnie ahhoz, hogy valaki új embernek bizonyuljon, és így a házasságtörés után újra képes legyen szolgálni. Nem tudok, mert nem hiszem, hogy a Biblia egyértelmű utasítást ad arra vonatkozóan, hogy egy alkalmatlanná vált lelkipásztor hogyan válhat újra alkalmassá. És ezt majd megpróbálom kibontani, ahogy haladunk.

Védd a nyáját, bocsáss meg az elesetteknek

Nem hiszem, hogy ez az a fajta kérdés, amelyben az egyház egésze valaha is egyetértésre fog jutni. És ez nem egyszerűen annak köszönhető, hogy a Biblia nem ad támpontokat. Szerintem igenis ad, és megpróbálom megosztani ezeket. Ez annak köszönhető, hogy milyen hihetetlenül különböző az elménk és a szívünk, amikor arról van szó, hogy egyrészt a nyáj védelmét és az evangélium tiszteletét, másrészt pedig Isten türelmének, könyörületének és megbocsátásának drágaságát kell előtérbe helyeznünk.

Az emberek különbözőképpen értékelik e kettő közötti kapcsolatot. Vannak, akik azt mondják: „Soha többé nem nyúlsz ehhez a nyájhoz. Ez a nyáj túl értékes, és az evangélium túl értékes ahhoz, hogy ilyen módon meggyaláztad.” Ez az egyik gondolkodásmód. A másik pedig azt mondja: „Nem, nem, örülnünk kell Isten türelmének, könyörületének és megbocsátásának. És még ez a helyreállított lelkipásztor is példát mutathat erről.” Ez a két pólus van, amit érzünk, és mindkettő valós. Mindkettő bibliai gyökerű és valódi. A kérdés pedig a következő: Hogyan lehet ezeket összehozni az ilyen döntések meghozatalakor?

Nem hiszem, hogy ez azt jelenti, hogy az egyes felekezeteknek vagy az egyes helyi gyülekezeteknek nem kellene egy véleményen lenniük arról, hogy a vének és a lelkipásztorok elhívása és szolgálatvégzése tekintetében mit tekintenek alapnak, mikor végezhetik és mikor nem a szolgálatot. Úgy gondolom, hogy minden helyi gyülekezetnek imádkozva, gondolkodva és

a Szentírást tanulmányozva el kell jutnia egy olyan álláspontra, amelyen állva a vezetők egységben tudnak dolgozni az ilyen jellegű dolgok tekintetében. Az, hogy ez eltérhet néhány más gyülekezettől, szerintem szinte elkerülhetetlen. De úgy gondolom, hogy egy gyülekezetnek működnie kell, és ezért szükség van egy bibliai erőfeszítésre, hogy azt mondjuk: „Nos, itt állunk, és ezt nem fogjuk minden gyülekezet számára abszolút törvénnyé emelni, de működnünk kell. Ezt látjuk a Bibliában.”

Mindezek után hadd mondjam el a véleményemet és néhány bibliai támpontot.

1. Erősítsük meg érzelmi gerincünket!

Maga az a tény, hogy az 1Tim 3-ban és a Tit 1-ben vannak kritériumok a pásztori, presbiteri szolgálatra vonatkozóan, azt mutatja, hogy a gyülekezetek szükséges és nehéz helyzetbe kerülnek. Szükséges az említett szövegek miatt, és nehéz a tényt illetően, hogy egyes férfiak alkalmasak, mások pedig nem alkalmasak a lelkipásztori szerepre. Ezt jelentik a képesítések. Ez szükségszerűen azt jelenti, hogy lehetsz egy az Úr bűnbocsátó kegyelmében részesült ember, aki az Úrnak tetsző módon jár, és mégsem vagy alkalmas arra, hogy vén legyél, és nem csak azért, mert nincs meg benned a tanítás ajándéka vagy a kormányzáshoz vagy a vezetéshez szükséges bölcsesség.

Tehát az első dolog, amit el kell mondanom, hogy a gyülekezeteknek, és különösen a keresztyén vezetőknek kell, hogy legyen érzelmi gerincük ahhoz, hogy együtt tudjanak élni az ilyen nehéz döntések visszhangjával. Mert lesznek olyan helyzetek, különösen napjainkban, amikor nem tetszik az a gondolat, hogy azt mondjuk, hogy egyes keresztyének erre alkalmasak, mások pedig nem. Ez az első dolog, amit el kell mondanom: az érzelmi gerinc elengedhetetlen lesz.

2. Értsük meg a megbocsátás és a helyreállítás közötti alapvető különbséget!

A második dolog, amit el kell mondanunk, hogy óriási különbség van a megbocsátás és a bizalom között. A megbocsátás Krisztus vérén alapul, és valódi bűnbánat esetén azonnal megadható és megkapható. De a bizalom nemcsak Krisztus vérén alapul, hanem az életben bizonyított megbízhatóságon is. A feleség ellen elkövetett házasságtörés olyan súlyos csapás egy férfi megbízhatósága ellen, amilyen csak

„Ha visszatér a szolgálatba, akkor azt hosszú idő után kell tennie, miután alázatosan és megelégedéssel elfogadta az egyház hivatalos szolgálatán kívüli új életmódot.”

lehet. A feleségben lehet, hogy megvan a kegyelem – imádkozom, hogy meglegyen –, hogy megbocsásson a férjének, ha az megbánja tettét. De a bizalom helyreállítása – a feleségével, másokkal, a gyülekezettel szemben – évekig is eltarthat. És nem szabad siettetnie, hogy ezt elvárja vagy követelje.

Az egész törekvésének arra kell irányulnia, hogy elnyerje azt egy abszolút megbízható viselkedéssel, amely mindent megtesz, hogy bizonyítsa önuralmát; Jézus iránti radikális odaadását; hajlandóságát arra, hogy kivájjja a szemét a kéjvágy helyett; és mély, szívből jövő elkötelezettségét a házassági fogadalma és a felesége iránt – bármi történjék is.

3. Értsük meg a Krisztus evangéliumát és egyházát ért támadás mélységét!

Itt a harmadik dolog, amit mondanék: a házasságtörés és más bűnök, amelyeket a megtérés után és jóval a keresztyén életünk során követtünk el, súlyosabb jelei a szolgálatra való alkalmatlanságnak, mint az újjászületés és a Krisztusban való újjáteremtés előtti bűneink. A megtérés után elkövetett házasságtörés nemcsak a feleség és Isten ellen elkövetett bűn, hanem az új természetünk és a bennünk lakozó Szentlélek ellen, valamint a Szentírás egész gondolatmenete ellen, amely az új embert új teremtként írja le Krisztusban. A megtérés utáni házasságtörés Krisztus világosságának dicsősége ellen való véték.

A megtérés előtt mindannyian lelki sötétségben voltunk; természetünk szerint cselekedtünk. És amikor egy lelkipásztor házasságtörést követ el – most már egy lelkipásztor, nemcsak egy hívő –, akkor nemcsak Isten ellen vétkezik, nemcsak a felesége ellen, nemcsak a Krisztusban való új teremtés bibliai tanúságtételének világossága ellen; hanem az evangéliumi szolgálat dicsősége ellen is vétkezik, és vétkezik Isten népének bizalma ellen, és az evangélium hírneve ellen a közösségben. És ezek miatt a helyreállítás kérdése nem a megbocsátás kérdése. Az adott. Egyszerűen nem ez a kérdés.

A kérdés az, hogy a véték súlyosbodott azáltal, hogy mélyen többretegűen elárulta Istent, a feleségét, a keresztyén újszerűséget, a Szentlelket, Isten népét, az evangéliumot, az evangélium hírnevét a keresztyén szolgálatban. Néhány bukott lelkipásztorral beszélgetve azt tapasztalom, hogy egyszerű-

en nem veszik észre, hogy ez mennyire súlyos. Az a tény, hogy ezek a dolgok nem voltak elegendőek ahhoz, hogy ez az ember ne feküdjön le, olyan mély-séges alkalmatlanságot bizonyít az evangéliumi szolgálatra, hogy hosszú és fájdalmas az az idő és folyamat, amelynek során bebizonyíthatja, hogy gyökeresen más ember.

4. Vonulj/állj félre, és alázatosan fogadd el a fegyelmezést!

Utoljára azt mondanám, amit tíz évvel ezelőtt írtam erről a kérdéssel. Azzal válaszoltam arra, hogy egyes férfiakat milyen gyorsan visszahelyeztek a szolgálatba, és valóban, egyesek milyen gyorsan helyezték magukat előre. Hihetetlen, milyen gyorsan állítják magukat előre, hogy házasságtörés után újra szolgálatba álljanak. Amit leírtam, az még mindig érvényes. Éppen a minap néztem meg.

Amit én láttam, az a következő: azok az emberek, akik jelentős ideig megtévesztésben, erkölcstelen-ségben és képmutatásban éltek, majd lebuknak, olyan hosszú időre megkeményítették a szívüket és eltompították a bűnbánatra való képességüket, hogy mélyen megromlott a képességük, hogy a dolgokat olyannak lássák, amilyenek valójában. Bűnbánónak mondják magukat, de nem látnak. Nincs meg bennük az érzékenység, olyan régóta tompították őket. És így nincsenek abban a helyzetben – s ez nagyon fontos –, hogy nem sokkal azután, hogy fény derült a dologra jó döntést tudjanak hozni arról, hogy alkalmasak-e a szolgálatra, és hogy mi a jó a nyájnak és Krisztus dicsőségének.

Szóval, itt van, amit írtam, és ezzel fejezem be. Azt mondtam:

„Annak az embernek, aki házasságtörést követ el a szolgálatban, azonnal le kell mondania, és más munka után kell néznie. És egyáltalán ne támasszon igényt az egyházzal szemben. Szerezzen másfajta munkát, és folytassa az életét, alázatosan fogadva az egyház fegyelmezését és rendszeres szolgálatait, akár a korábbi gyülekezetében, akár egy másik gyülekezetben.”

Ha visszatér a szolgálatba, akkor azt hosszú idő után kell tennie, miután alázatosan és megelégedéssel elfogadta az egyház hivatalos szolgálatán kívüli új életmódot.

A Bethlehem Baptist Church (John Piper gyülekezete) több évnyi közös bibliatanulmányozás és imád-

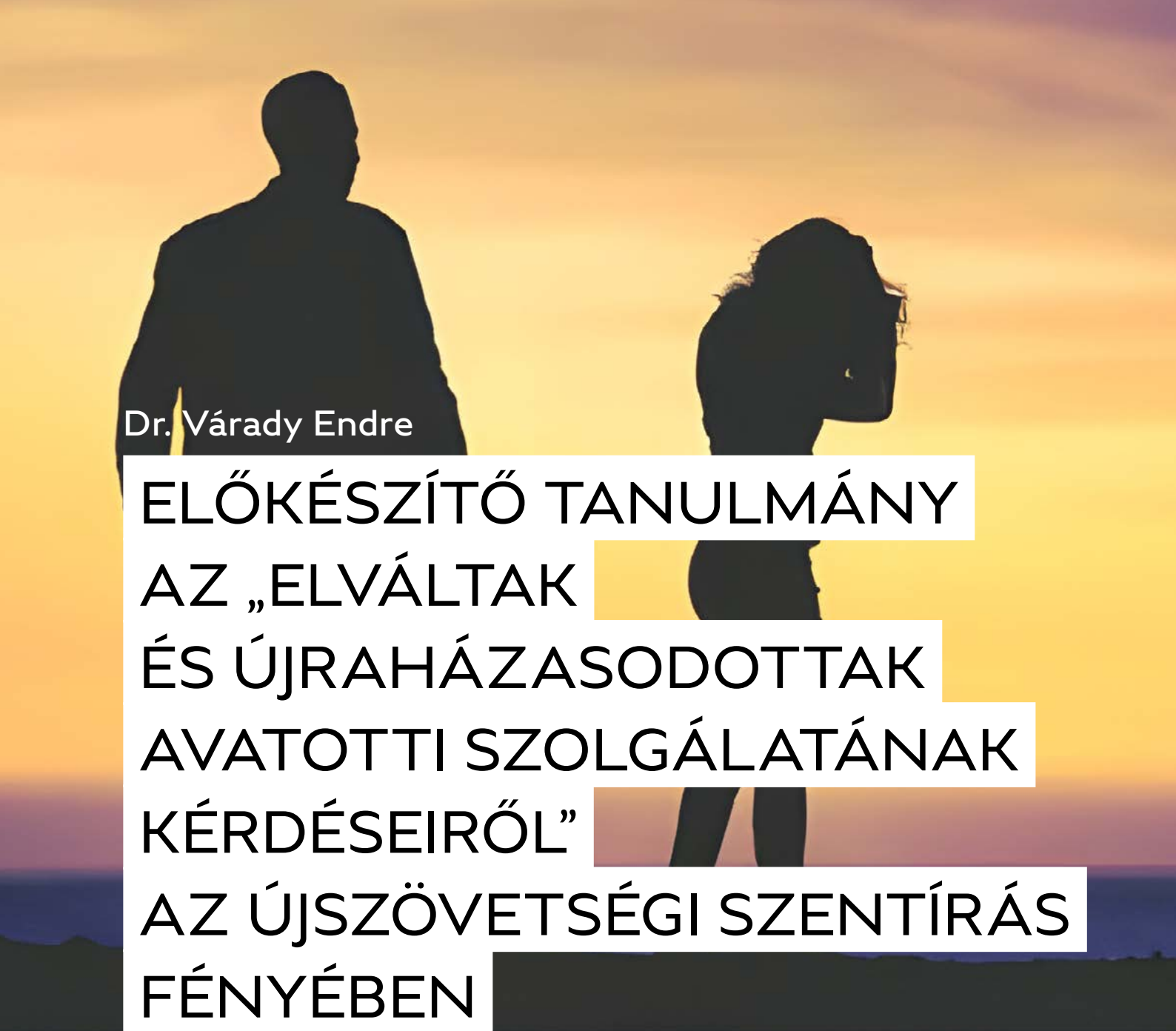
„A Bethlehem Baptist Church (John Piper gyülekezete) több évnyi közös bibliatanulmányozás és imádság után egy nyolc oldalas állásfoglalást bocsátott ki a válás kérdésében.”

ság után egy nyolc oldalas állásfoglalást bocsátott ki a válás kérdésében. Ebben az állásfoglalásban kilenc pontba szedve az alábbi irányelvek szerepelnek:

1. Hívő és hitetlen ne házasodjon össze (1Kor 7,39; 2Kor 6,14–15).
2. Mivel a halál felbontja a házassági köteléket (Róm 7,2–3; 1Kor 7,39), az újracházasodás bűn nélkül megengedett a hívő özvegy számára, ha a házasság egy másik hívővel kötött.
3. A válás megengedett, ha a házastárs elhagyja a kapcsolatot, házasságtörést követ el, vagy veszélyesen bántalmazó (1Kor 7,15; Mt 19,9; 1Kor 7,11). Itt nem az újracházasodással foglalkozunk (lásd a 4. és 5. pontot). Egyszerűen csak elismerjük, hogy vannak olyan esetek, amikor a Biblia megengedi a különválást.
4. A bántó, elvált házastárs újracházasodása a korábbi házasság megszakításának tekinthető, így az a nem házas házastárs, akinek a viselkedése bibliailag nem indokolta a válást, szabadon újracházasodhat egy hívővel (Mt 19,9), ha az megvallotta az összes ismert bűnt a válás során, és jelentős előrelépést tett a romboló magatartás és hozzáállás leküzdésében.
5. Miután komoly erőfeszítéseket tettek a megbékélés érdekében, a 3. irányelvben említett sértett partnerek a gyülekezet vezetőségével együtt arra juthatnak, hogy házasságukat helyrehozhatatlannul megromlottnak tekintik. Ilyen esetekben az újracházasodás legitim lépés lehet, feltéve, hogy komolyan számolnak azzal, hogy ezzel elvágják a megbékélés minden lehetőségét, amelyet Isten még hajlandó lehet létrehozni.
6. A 3. pontban említett sértő partnereknek (akik elhagyás, házasságtörés vagy bántalmazás miatt voltak vétkesek) meg kell térniük, és ki kell békülniük Istennel és házastársukkal (1Kor 7,11; 1Jn 1,9). Ha már késő, mert a házastársuk újracházasodott, akkor egyedülállóknak kell maradniuk, mert bibliai indok nélkül hagyták el az első házasságukat (Mt 19,9; Lk 16,18; 1Kor 7,11).
7. Ha a második házasság halállal vagy válással végződik, az özvegy ebben az esetben nem térhet vissza az első házastársához (Dt 24,1–4).
8. A válás után újracházasodott személyek lemondanak a Bethlehem Baptist Church-ben betöltött

azon vezetői pozíciókról, amelyek megfelelnek a vénnek vagy diakónusok szerepének (1Tim 3,2.12).

9. Az eltelt időtáv és a hitetlenből hívővé válás nem változtatja meg a válásra és újracházasodásra vonatkozó irányelvek alkalmazását. (Cf. Mt 19,4–6, amely kiemeli azt a tényt, hogy a tartós házasságok Isten tervének részei az egész emberi teremtség számára, nem csak megváltott népe számára.)

Dr. Várady Endre

ELŐKÉSZÍTŐ TANULMÁNY AZ „ELVÁLTAK ÉS ÚJRAHÁZASODOTTAK AVATOTTI SZOLGÁLATÁNAK KÉRDÉSEIRŐL” AZ ÚJSZÖVETSÉGI SZENTÍRÁS FÉNYÉBEN

Előzetes megjegyzések

Baptista körökben (és azon túl is) hiteles lelkipásztori tekintélyként emlékezünk néhai Kovács Géza bácsira, akinek pár évvel ezelőtt jelent meg hivatalos folyóiratunk hasábjain a vizsgált témánkat érintő tanulmánya „Házasság, elválás, újrահázasodás. És: ki méltó az Úr szolgálatára” címmel. (Béke hírnök CXV. évf. 23., 24., 25. sz.) Legfőbb téziseinek kiemelése mind teológiai megalapozottsága, mind pásztori attitűdje folytán indokolt alapvetésünk:

1. tézis: „Egy házassági válás esetén valószínű, hogy mindketten vétkesek, mégis nagy különbség van a hűtlen és a hűtlenül elhagyott között. De talán

mindketten gyógyulást keresnek a további életük számára.”¹

2. tézis: „Lehet tehát elesésből teljesen meggyógyulni, de ha a hűtlen fél megkeményedik, elhagyja társát, tartós kapcsolatot létesít egy harmadik személlyel, ezzel okot ad az elválásra, sőt a volt házastársa számára meghalt, felszabadította elhagyott társát az új életkezdésre.”²
3. tézis: „Ma is akadnak, akik bizonyos bűnösnek ítélet helyzetben lévőket - például az elvált embereket - kollektív bűnösöknek nyilvánítva végleg kizárnák a gyülekezet közösségéből, különösen pedig mindenféle szolgálatból. (...) Elképzelhetet-

1. Béke hírnök CXV. évf. 23. 362. o.

2. Béke hírnök CXV. évf. 23. 363. o.

„Péter lelki parázñaságot, vagyis hűtlenséget követett el Jézus ellen, amikor háromszor esküvéssel megtagadta őt. Azonban őszinte és mély bűnbánatban megbánta, így Jézus nemcsak megbocsátott neki, hanem megerősítette őt az apostolságában.”

len, hogy ma, amikor lassan az emberek többsége házassági, együttélési bonyodalmak részese vagy sérültje és áldozata, Isten kegyelme ne nyitna kaput számukra Jézus Krisztus által a bocsánatra, az üdvösségre, a teljes gyógyulásra és az ő szolgálátára is.”³

4. tézis: „Péter lelki parázñaságot, vagyis hűtlenséget követett el Jézus ellen, amikor háromszor esküvéssel megtagadta őt. Azonban őszinte és mély bűnbánatban megbánta, így Jézus nemcsak megbocsátott neki, hanem megerősítette őt az apostolságában (Mt 26,75; Jn 21,15-17).”⁴
5. tézis: „Arra is rámutat az apostol, hogy házasságon belül is előfordulhat ‘kötelességszegő’ hűtlenség. Vagyis ha egy házaspár megtagadja a testi (szexuális) kapcsolatot a házastársával, ezzel hűtlenséget követ el ellene. (vö. 1Kor 7,9) (...) A válás miatt magára marad férj vagy feleség is - Isten előtt megalázkodva, Krisztus vérében megtisztulva - a Szentlélek vezetését fogadja el, és így válaszon új társat!”⁵
6. tézis: „... hálaadással gondolok azokra, akik új házasságukban nemcsak saját családjuknak, hanem Isten országának is áldásokban gazdag építői lettek. Isten kegyelméből elrontott életet, megromlott házasságot is lehet újrakezdeni. Az a legjobb, ha az eredeti társsal lehet ezt megtenni, de ha ez lehetetlenné válik, akkor - Isten kegyelme által - új társsal is megadathat ez a lehetőség.”⁶
7. tézis: „Figyelembe kell vennünk, hogy a Biblia leírása szerint Isten súlyos bukás esetén is - igaz és mély bűnbánat után - megbocsátott és a szolgálatban is helyreállított általa elhívott személyeket. (...) Jézus pedig már eleve úgy imádkozott érte, hogy Péter e bukása és a bukásból való helyreállása által legyen alkalmasabbá arra, hogy a hasonló elbukott embereken tudjon segíteni. Vagyis a bukás és az abból való meggyógyulás által Isten alkalmasabbá tette Pétert a szolgálatra.”⁷

8. tézis: „Úgy is lehet egy házaspár hűtlen, hogy formálisan ‘hű’ marad ugyan, de megtagadja a testi közösséget a házastársával.”⁸
9. tézis: „A szolgálatban való megmaradást vagy helyreállást Isten abban a személyben munkálja ki, aki a válás részese és elszenvedője volt. Ő személyesen kapja meg (ha megkapja) Istentől a bocsánatot és a helyreállítást, amint ez Dávid és Péter esetében megtörtént. Ez a helyreállítás megmutatkozik abban, hogy az illető személy magát alázatosan méltatlannak látja, de a csontjaiba rekesztett szent tűz mégis - törtetés és látványosság keresése nélküli - szolgálatra készíti. Ezt a magatartását aztán a környezete (a gyülekezet) felismeri, és a szolgálatát elfogadja.”⁹
10. tézis: „Meggyőződésem, hogy egy válás után, az Isten kegyelme által igazán megtisztult és meggyógyult személy alkalmassá, sőt alkalmasabbá is válhat azok felé szolgálni, akik a mai közkerkölcsi szabadosság romlottságában gyógyulást keresnek.”¹⁰
11. tézis: „...én Jézus szavait úgy értelmezem, hogy ha valakit elhagyott a felesége, és harmadik személlyel tartós kapcsolatot létesített, ez a feleség a férje számára - mint feleség - meghalt, és felszabadította a férjet új életkezdesre. (Természetesen ez fordított viszonylatban is így van.) Más megítélés alá esik az a személy (különösen, ha szolgálattelvő), aki maga lett hűtlen, ő létesített szerelmi és szexuális kapcsolatot harmadik személlyel, és esetleg ezek után lépett új házasságba.”¹¹
12. tézis: „...magát a válást mint fájdalmas eseményt önmagában nem mondhatjuk ki kárhozatos bűnnek, az elvált személyeket pedig kollektív bűnösöknek.”¹²
13. tézis: „Minden esetet külön nagy gonddal és felelősséggel kell megvizsgálnunk. Nem csupán egy eseményről, hanem emberekről, emberek sorsáról, üdvösségükről és gyógyulásukról van szó. Azt is tudnunk kell, hogy - igaz és mély bűnbánat ese-

3. Békehiro CXV. évf. 24. 378. o.

4. Békehiro CXV. évf. 24. 378. o.

5. Békehiro CXV. évf. 24. 379. o.

6. Békehiro CXV. évf. 24. 379. o.

7. Békehiro CXV. évf. 25. 394. o.

8. Békehiro CXV. évf. 25. 394. o.

9. Békehiro CXV. évf. 25. 394. o.

10. Békehiro CXV. évf. 25. 394. o.

11. Békehiro CXV. évf. 25. 395. o.

12. Békehiro CXV. évf. 25. 395. o.

„Mivel a megváltás objektív fedezete örökérvényű és változhatatlan, így üdvállapot-befolyásoló tényezőként egyedül a szubjektív hitvallás esetleges megváltozását tekinthetjük.”

tén - az elválásban súlyosan vétkezőnek, a hűtlen félnek is kegyelmet, bocsánatot ad Isten a Krisztusért. Ilyen esetben a gyülekezeti kirendeléssel is járó szolgálati megbízás vagy annak felújítása lehet komolyabb mérlegelés kérdése, de hosszú évekig tartó, általánosan elismert hiteles és alázatos élet esetén ezt sem tartom kizárhatónak.”¹³

14. tézis: „...összefoglalva kimondhatjuk, hogy Isten előtt az kedves és jó, ha a házasság egy férfi és egy nő megszentelt szeretetközössége, és a halálukig tart. Ugyanakkor jó tudnunk, hogy Isten Fia, Jézus Krisztus azért jött, hogy a bűneinket elvegye, az eleséseinkből meggyógyítson, és az ő szolgálatára is alkalmassá formáljon. Hitünk szerint ez a megbocsátó és helyreállító kegyelem a házassági elválásban vétkezőkre és elesettekre is vonatkozik. Isten kegyelme hatalmas arra is, hogy szuverén döntése alapján az ő szolgálatában is helyreállítson és új életkezdsre nyisson lehetőséget azoknak, akik válás miatt magukra maradtak.”¹⁴

Továbbá, annak érdekében, hogy a házassággal kapcsolatos anomáliákat értelmezni tudjuk, fontos elhelyeznünk a házasság intézményét a teológia mátrixában. A házasság teológiai értelmezése terén (egyéb tételekkel együtt) határozott választóvonal húzódik a római katolikus-keleti ortodox és a protestáns nézőpont között.¹⁵ Előbbiek ugyanis a szentségek halmazába sorolják a kérdést, míg utóbbi ellenkezőleg.¹⁶ A Szentírás alapján Jézus Krisztus mindössze két szentséget (sacramentum) vezetett be: a bemeztést és az úrvacsorát, így nincs okunk és alapunk egyebeket is annak tekintenünk.¹⁷ Évszázados teológiai viták és koncepciókeresés után¹⁸, ezeken kívül azonban a Tridenti Zsinat további ötöt sorolt a római katolikus egyház szentségei közé: a bűnbánatot, a papi rendet, a

házasságot, a bérmlást, az utolsó kenetet.¹⁹

Három alkotóelem alapján határozzuk meg a szentségeket: látható jel, láthatatlan kegyelem és a kettő közti szentségi összefüggés, amelynek célja, hogy Krisztus evangéliumára mutasson²⁰ és kiábrázolja az Isten által szerzett üdvösséget.²¹ A szentségek szerepe és célja a hívő ember, illetve az egyház életében nem más tehát, mint fizikális ráutaló jelek (víz, kenyér, bor) által megerősíteni az egyén hitét, megerősíteni az egyház egységét, megerősíteni Isten ígéreteit számunkra.²² Az egyén üdvösségének objektív feltétele a megváltás fedezete, azaz Jézus Krisztus váltságshalála;²³ szubjektív feltétele pedig ennek személyes, hitvalló elfogadása.²⁴ Mivel a megváltás objektív fedezete örökérvényű és változhatatlan,²⁵ így üdvállapot-befolyásoló tényezőként egyedül a szubjektív hitvallás esetleges megváltozását²⁶ tekinthetjük.

A házasságot és az annak kontextusában értelmezhető hűtlenséget, elválást a Szentírás alapján csupán Isten és Népe²⁷, valamint Krisztus és az Egyház²⁸ közötti szövetség illusztratív analógiájának tekintjük. Ezért, szentírástértelezésünk alapján a házasságnak nem tulajdonítunk szótériológiai relevanciát, következésképp a házasság felbontása nincs szükségszerű hatással a hívő egyén hitvallására.

Újszövetségi textusok

Vizsgált témánk az Újszövetségi Szentírás alábbi szakaszaiban tör leginkább felszínre, így ezeknek kortárs kontextualitáson alapuló elemző értelmezésével juthatunk közelebb a kiábrázoló alapelvek jelen horizontunkon történő aktualizáló applikálásáig. Ezek

13. Békehátrnök CXV. évf. 25. 395. o.

14. Békehátrnök CXV. évf. 25. 395. o.

15. Peter C. Hodgson és Robert H. King, szerk.: Christian Theology. An Introduction to its Traditions and Tasks. Minneapolis, 1994, Fortress Press. 274. o.

16. Hendrikus Berkhof: Christian Faith. An Introduction to the Study of the Faith. Grand Rapids, Michigan, 1990, Eerdmans. 351. és 394. o.

17. Bruce Milne: A megismert igazság. A keresztyén hit kézikönyve. Budapest, 2014, Baptista Kiadó, 384. o.

18. Vö. Alister E. McGrath: Bevezetés a keresztyén teológiába. Budapest, 1995, Osiris Kiadó. 375-377. o.

19. Bruce Milne: A megismert igazság. A keresztyén hit kézikönyve. Budapest, 2014, Baptista Kiadó, 384. o.

20. Bruce Milne: A megismert igazság. A keresztyén hit kézikönyve. Budapest, 2014, Baptista Kiadó, 385. o.

21. Leon Morris: Az Újszövetség teológiája. Budapest, 2001, KIA. 221. o.

22. Alister E. McGrath: Bevezetés a keresztyén teológiába. Budapest, 1995, Osiris Kiadó. 380-383. o.

23. Baptista Hitvallás (MBE, 1967, 2017), 4./1,3.

24. Baptista Hitvallás (MBE, 1967, 2017), 4./8.

25. Jn 10,28; Róm 8,38-39; Zsid 10,14.

26. Mt 10,22; Jn 12,48; 1Tim 1,19; Zsid 3,14; Jel 2,26.

27. Vö. pl. 2Móz 20,3-5a; Ézs 54,5-8; Hós 1,2.

28. Vö. pl. Jn 3,29; Ef 5,21-32; Jel 19,7; 21,9.

„Kortárs értelmezések szerint Jézus felismerte a házasságtörés utáni elválás szükségességét, ám az újrَاهázasodást tiltotta. Ugyanakkor a korabeli zsidó kontextusba ez nem illeszkedik bele, hiszen éppen a válólevél nyitott utat az újrَاهázasodásra.”

közül csak a Timóteusnak írt páli levél foglalkozik konkrétan az avatottak vonatkozásával. A többi szakasz általános értelemben taglalja a házasság, elválás, újrَاهázasodás témakörét, de mint nagyobb halmaz, értelemszerűen magában foglalja a részcsoportot is.

Mt 5,31-32

Ez a szakasz a Hegyi Beszédként ismeretes jézusi tanításgyűjtemény Tóraértelmező egységében található, amelynek felütésében világossá teszi Megváltónk a Mózesi Törvényhez (visszamenőleges olvasatunk szerinti kiterjedtebb értelemben: az Ószövetséghez) való hozzáállását: nem eltörölni jött azt, hanem betölteni.²⁹ Kinyilvánítja, hogy tiszteletben tartja a Tórát, de azt is egyértelművé teszi, hogy Őnélküle a Törvény nem teljes, nem ér célt, azaz ideális funkcióját megvalósítani képtelen. Hat szelektív ellentétpár bemutatása által illusztrálja Jézus, hogy mennyire lehetetlen (a halandó ember számára) betartani a Törvényt, és mennyire szükséges is az, hogy Ő betöltse, azaz megváltó kegyelmével kipótolja azt. Mindegyik példaesetben az eredeti Tóra-követelményekhez képest tovább emeli Jézus a normát, következésképpen (emberi erőből, cselekedetekből) még megvalósíthatatlanabbá teszi a Törvény megtartását. Ennek egyetlen célja van: beláttatni az emberrel, hogy önerőből lehetetlen elérnie az isteni ideált, így egyedül kegyelemből (sola gratia) van esélye a megmenekülésre.

Szakaszunk történeti-teológiai alapja az 5Móz 24,1-4, aminek fókuszpontja a válás utáni helyzet kezelése volt.³⁰ A válás pusztán férfi előjog volt akkoriban, ami nem követelt nyilvános meghallgatást, csupán a férj döntését; a zsidó törvények nem tették lehetővé nőknek a válás kezdeményezését,³¹ noha léteznek ezt megkérdőjelező kortárs felfedezések.³² Jézus korára két rabbinikus értelmezési iskola véleménye feszült egymásnak: a konzervatívabb Shammai csak hűtlenség esetén, míg a liberálisabb Hillél bármi profán kifogás nyomán elképzelhetőnek tartotta a válást.

A „paráznaság esete” az egy-test-koncepció (vö. 1Kor 6,16) alapján teszi semmissé a házasságot, mivel a zsidó gondolkodásban egy másik „egy-test-szövetség” olyan radikálisan áthágta az eredetét, hogy az eredeti házassági szövetség folytatása elgondolhatatlan volt, azaz hivatalosan megsemmisült.³³ Ezt a koncepciót erősíti meg József tragikus felismerése is, ahol a dilemma nem a törvény fogantatására vonatkozott, hanem annak radikálisan nyilvános vagy kíméletesebb privát kivitelezésére.³⁴ (Ezzel az alapállással pedig kontrasztban áll Jézus nem betűszerinti, hanem szellemszerűi törvényalkalmazása a rajtakapott nő esetében.³⁵)

Kortárs értelmezések szerint Jézus felismerte a házasságtörés utáni elválás szükségességét, ám az újrَاهázasodást tiltotta.³⁶ Ugyanakkor a korabeli zsidó kontextusba ez nem illeszkedik bele, hiszen éppen a válólevél nyitott utat az újrَاهázasodásra.³⁷ Jézus azt hangsúlyozza, hogy a válólevél nem egy ideális opció, ami önös (szeszélyes) döntéseknek teret ad, hanem a bekövetkezett bajos élethelyzet kárenyhítő kezelésére volt hivatott³⁸ olyképpen, hogy az elbocsátott asszonyt mentesítette férje szeszélyes visszakozásától, ezáltal a létbizonytalanságtól, tiszta lapot biztosítva az újrakezdéshez.³⁹

Szembetűnő, hogy a „paráznaság esetét kivéve” kitétel egyedül a máteí evangélium-beszámolóban található a párhuzamos helyek között, így mindenképpen lényegi elemnek kell tekintenünk. Még érdekesebb, hogy a szexuális bűnökre használt két újszövetségi görög kifejezés közül itt a *porneia* szerepel, ami általános értelemben vett szexuális elhajlást, kicsapongást (paráználkodást) jelent, nem pedig a házasságtörés klasszikus terminusa (*moikheia*) olvasható, holott a tételmondat a házasság adott kontextusában értelmezendő. Erre vonatkozóan több értelmezési változat is

29. Mt 5,17-20.

30. R.T. France: The Gospel of Matthew. The New International Commentary on the New Testament. Stonehouse – Bruce – Fee, gen.eds. Cambridge, 2007, Eerdmans, 208. o.

31. Josephus, Ant. 15.259. Utal rá: France, 207. o.

32. lásd D.Instone-Brewer, Divorce, 85-90. o.

33. m. Yebam. 2:8; Sotah 5:1; Ketub. 3:5. Utal rá: France, 210. o.

34. Lásd Mt 1,19.

35. Lásd 2./g. alpontban.

36. G. J. Wenham, JSNT 22 (1984) 95-107; JSNT 28 (1986) 17-23.

37. David Instone-Brewer: Divorce and Remarriage in the Bible. The Social and Literary Context. Cambridge, 2002, Eerdmans, 117-125. o.

38. France, 212. o.

39. Donald A. Hagner: Word Biblical Commentary, Volume 33B, Matthew 14-28, 548. o.

„Jézus válaszai a kérdezői előtt is tekintélyként tisztelt Tórát mutatják forrásnak.”

napvilágot látott.⁴⁰ Némelyek a még házasságkötés előtti szexualizálásra⁴¹ gondolnak, ám ennek kevés relevanciája volna utólag már házasságon belül, ha csak nem a nászéjszaka alkalmával kiderülő múltbeli történéseknek a házasságkötés érvénytelenítésére feljogosító következményeire gondolunk. Egy viszonylag újkeletű értelmezés a 3Móz 18,6-18 paragrafusában megjelenő, rokonságon belüli törvénytelen házasságkötés esetét veszi alapul, akár tudatlanságból történt, akár környező pogány népek ezt (is) megengedő törvényeihez való korábbi vagy engedetlen igazodás következtében jött létre, amely ebben az esetben bontható fel. Ellentmond azonban ennek egyrészt az a logikus érvelés, miszerint egy efféle háttérű házasságot el sem ismert a Tóra, tehát válasra sem volt szükség; másfelől pedig az a nyelvi tény, hogy a vonatkozó szakasz görög fordításában nem szerepel a porneia kifejezés, tehát nem köthető a Hegyi Beszédben mondottakhoz.

Szemantikailag megállapítható, hogy a „paráznaság” (porneia) a nagyobb halmaz, mindenféle ide sorolható vétséget magába foglalva, míg a „házasságtörés” (moikheia) ezen belül a házasság kötelékében elkövetett hűtlenségre vonatkozik. A mátéi egyedi szóhasználatból tehát érdemi következtetést nem lehet levonni, hanem akár pusztán a szóismétlés elkerülésének is tekinthető.

No de hogyan lehet egy házastársat házasságtörővé tenni? Nem az egyén az, aki aktívan a házasságtörés vétségébe esik? A választ a kortörténeti kontextus adja meg, ugyanis a feleségét elbocsátó férj idézi elő annak ilyenén vétségét, mivel a Biblia korának kulturális közegében egy magára hagyott asszony leginkább csak prostitúció által maradhatott fent.⁴²

Mt 19,3-9 // Mk 10,2-12

Az iménti szakaszt visszhangozva, Máté és Márk evangélista dokumentálja Jézus és a farizeusok eme párbeszédét, amely betekintést enged számunkra Megváltónk teológiai álláspontjába, ami viszont egyrészt a kortárs kultúra, másrészt az Ószövetség kontext-

usának fényében ad csak pontos képet. Van néhány szóhasználati vagy szó-sorrend eltérés a két verzió között, illetve Márknál az elválásnak az asszony általi kezdeményezési lehetősége is megjelenik, míg Máténál kizárólag a férj (visszaélésre alkalmat adó) jogaként fogalmazódik meg; tárgyalásukra a tanulmány azonban nem tér ki, mivel a lényegi, központi mondanivalót érdemben nem befolyásoló tényezők ezek. A Lk 16,18 egyetlen verse jelenik meg további párhuzamként, a Mk 10,11-12-t tükrözve vissza, azaz a témából csak az esetleges elbocsátás okozta házasságtörést kiemelve, mégpedig mind a férj, mind a feleség kezdeményezése irányából.

Jézus válaszai a kérdezői előtt is tekintélyként tisztelt Tórát mutatják forrásnak: ahol egyrészt az 1Móz 1-2 teremtési alapelvei, illetve az 5Móz 24 pragmatikus problémakezelése található. E kettő sem szereztetési idejében, sem céljában nem azonos. Jézus okfejtése azt hangsúlyozza, hogy téves úton járnak a kortárs írásmagyarázók, amikor utóbbit veszik alapul, mert az már egy sajnálatosan sérült helyzet kezelésére irányul, míg előbbi az ideális kiindulópont.⁴³

Ami a párbeszéd történeti kontextusát, azaz apópját illeti: nem sokkal Bemerítő János kivégzése után, az ő halálához vezető etikai szóvátétel⁴⁴ tárgyába vágó provokatív kérdés a farizeusoké, hiszen vélhetően Jézust ezáltal ugyanarra a sorsra akarták juttatni.

A Jézus által idézett „lesznek ketten egy testté” (1Móz 2,24b) kép a második teremtéstörténet elbeszélésének azon elemére épít, miszerint Isten a férfi oldalbordájából teremtette az asszonyt (1Móz 2,21-23), így a házassági egyesülésben ábrázolódik ki a teremtési terv szerinti közös eredő, megerősítve ezt mind a héber, mind a görög nyelv fizikális testre vonatkozó szóhasználatával.⁴⁵

Az „amit tehát Isten egybekötött” kitétel elemi fontosságú az érvelésben, hiszen ennek alapján hangzik Jézus kijelentése: „azt ember el ne válassza!” Az axió-

40. Donald A. Hagner: Word Biblical Commentary, Volume 33A, Matthew 1-13, 124-125. o.

41. The Pulpit Commentary: St. Matthew, Vol. II., 244. o.

42. Donald A. Hagner: Word Biblical Commentary, Volume 33A, Matthew 1-13, 125. o.

43. France, 714. o.

44. Mt 14,3-12

45. A teremtéstörténet drámai elemeire építő sajátos (allegorizáló) érvelés szerint Ádámnak nem kettő vagy több bordájából formált az ÚR asszonyokat, hanem csak egyet, ami az eredeti társ egyszerűségét jelképezi. Ancient Christian Commentary on Scripture, New Testament I/a, Matthew 1-13. 91. o.

„Föl kell figyelünk arra, hogy Pál, miközben Jézus tanítására alapozva a válás ellen szól, magát a házassodást sem tartja kívánatosnak.”

maszerű egyenletnek ugyanakkor a másik irányból olvasva is igaznak kell lennie: Azt ne válassza szét az ember, amit Isten egybekötött. Itt azonban logikailag adódik a szükséges applikációt érintő kérdéskör, miszerint milyen kritériumok alapján dönthető el egy szóban forgó házasságról, hogy annak házaseleit valóban Isten kötötte-e egybe? Ha az egész emberiségre vonatkozó egyetemes teremtetési rendnek megfelelően egy férfi és egy nő egybekel, automatikusan Isten köti őket egybe, akkor is, ha netán ateisták? A pusztán polgári szertartás keretében összeházasodottak, egyházi esküvő híján nem kötöttek egybe Isten által? Mi a helyzet ebből a szempontból azokkal a házasságokkal, amelyek érdekből vagy valamiféle kényszerítő körülmény alatt kötöttek? Feltétlenül egybeköti-e azt a párt Isten, akik pusztán testi szimpátia nyomán az egyházi közegben egyetlen elfogadott legitim módon, házasságba „menekülve” akarják megélni a testiséget, de szívükben valójában nem fogalmazódott meg kölcsönös szövetségi kötelék? Csupán a nász elhálása önmagában eredményezi vajon az elválaszthatatlan isteni egybekötést? Ha netán igen, akkor az el nem hált vagy bármi oknál fogva el nem hálható házasságok nem számítanak ilyennek? Mindezek és az ezekből kiteretebélyesedő kérdések arra vezetnek, hogy Isten Törvényének Szellemére figyelő pásztori bölcsesség általi egyedi mérlegelésekre, megítélésekre lehet szükség adott esetekben.

Direkt és abszolút rendelkezésként jelenik meg a teremtetéstörténeti megállapításból („lesznek ketten egy testté”) kinövő jézusi tagmondat: „ember el ne válassza”. Nyilvánvalóan azt szándékozik itt hangsúlyozni, hogy az Isten integráló konstruktív munkájának nem egyenértékű alternatívája az emberi destruktivitás. A kettő merőben ellentétes hatásirányú, ahol is az ideált Istené képviseli, az anomáliát pedig az emberé. Analógia szinten hasonló (egyben a nagyobb halmazt megfogalmazó) abszolút felhívásként áll előttünk: „Gyermekeim, ezt azért írom nektek, hogy ne vétkezzetek” (1Jn 2,1a), ami azonban csak a folytatásával teljes: „ha pedig vétkezik valaki, van pártfogónk az Atyánál: az igaz Jézus Krisztus.” (1Jn 2,1b) Egyik felhívásban sem az alternatíva képtelensége fogalmazódik meg, hanem a törekvésünk célját jelentő ideál. Még ha a teológiai-etikai idea egyértelmű is, sajnos a tapasztalati valóság olykor anomáliákat mutat. Itt lép életbe Urunk

kegyelmes közbenjárásából fakadó helyzetkezelése, hiszen a földi léttérben még nincs végső ítélethirdetés és végérvényes elvettetés.

1Kor 7

Pál érvelésének magját és alapját az imént tárgyalt jézusi kijelentések képezik, amelyeket az apostol a korinthusi helyzetekre alkalmaz. Az egész fejezetnek teológiai viszonyítási pontot biztosító alaphang Jézus megígért visszajövetelének egészen közeli realizálódásáról való meggyőződés, amiből az, az egész témakört átfogó tézis fakad, hogy a felfokozott parúszia-várás fényében nem időszerű a családi állapotokon bármilyen irányban is változtatni, így efféle erőfeszítésbe időt, energiát fektetni: akár házassodásról, akár elválásról lenne szó. Föl kell figyelünk arra, hogy Pál, miközben Jézus tanítására alapozva a válás ellen szól, magát a házassodást sem tartja kívánatosnak.

2-5. versek

Alaptézisként számol Pál az emberben természet szerint megmutatkozó nemi vággyal, ami önmagában nem elítélhető, (sőt, a Teremtésben kapott küldetés betöltésének eszköze), ám annak egyetlen legitim megélését a házasság intézményén belül jegyzi.

Pontatlanul radikális kifejezésnek tartja Kálvin a „kötelesség” említését, mert valójában itt arról van szó, hogy a házaselek egymás kölcsönös jóakarátára vannak szorulva.⁴⁶ Annak fényében azonban érthető az illetén megfogalmazás, hogy némelyek a korinthusi gyülekezetben házasságon belüli cölibátust kezdtek gyakorolni egyoldalúan, kegyesség látszatában tündökölve.⁴⁷ Ez a résztéma komoly relevanciával bír a válások vonatkozásában, amint erről fentebb az 1./e. és h. alpontok szóltak.

10-11. versek

Számol az elválások sajnálatos tényével, de még a bekövetkeztük után is maximalizálni igyekszik a helyreállítás lehetőségét azáltal, hogy ne lépjen új házastárs az eredeti helyére, hiszen az semmissé teszi a helyreállítás

46. Kálvin János: Az első Korinthusi levél magyarázata. Budapest, 2015, Kálvin, 151. o.

47. John MacArthur: The MacArthur New Testament Commentary. 1 Corinthians. Chicago, 1984, Moody, 156. o.

„Ha a hitetlen fél nem tud azonosulni a házastársának megtérésével, úgy a Krisztussal kötött szövetség felülírja az eredeti, még Isten nélkül kötött házassági szövetséget.”

esélyét⁴⁸. Ebből iránymutató konklúzióként azt szűrhetjük le, hogy a végsőkéig kell munkálkodni a megromlott (vagy esetlegesen fel is bomlott) házasság helyreállításán, amíg erre reális esély van. Implikáltan az is megjelenik ebben a rendelkezésben, hogy igyekezni kell kizárni annak lehetőségét, hogy az esetleges válás egy harmadik fél miatt (érdekében) következik be.

12-15. versek

Azon sajátos élethelyzet leírása található itt, amikor a házaspár egyik fele megtérve kereszténnyé lesz. Helytelen, ha ürügyként használja fel ezt az utólag (!) kialakult felemás igát a házasságának felbontására. Ellenben, ha a hitetlen fél nem tud azonosulni a házastársának megtérésével, úgy a Krisztussal kötött szövetség felülírja az eredeti, még Isten nélkül kötött házassági szövetséget.

Mivel ez egyetemes tézis, teljes mértékben alkalmazható olyan, gyülekezeti tisztségre idővel elhívást kapott szolgálattevőre nézve, aki - jóllehet megtérése után, de - hitetlenségben maradt házastársa által kezdeményezve került elvált családi állapotba.

1Tim 3,2.12

Szembetűnő kulcskifejezés itt az „egyfeleségű férfi”, amely mintapéldáját adja a körültekintő írásértelmezés (hermeneutika) megkerülhetetlenségének. Ugyanis pusztán a szavak elsődleges nyelvtani jelentése alapján lehetetlen adekvát értelmezést nyerni, mivel a mondat önmagában számos alternatív és bizonytalan értelmezési elágazásra ad lehetőséget: 1) A püspöknek mindenképpen házasembernek kell lennie, mivel az egyedülálló férfinak nincsenek meg a szükségesen elvárt tapasztalatai minden téren. 2) Megözvegyült állapotban nem megengedett az újranősülés. 3) A püspök nem lehet elvált (és így újranősült) ember, azaz a (diakronikus) poligámia kizáró ok. 4) A püspök nem lehet (szinkronikus) poligámiában, tehát egyidejűleg nem lehet több felesége, vagy az egy felesége mellett nem tarthat ágyasokat, amely szituációk abban a korban egyébiránt nem voltak példanélküliek. 5) A monogám házasságban élő püspöknek hűségesnek kell lennie

házassági esküjéhez.⁴⁹

A görög szövegben szembetűnő hangsúly az „egy” számnéven van, ami egyértelműen a többnejűség ellenpontjaként jelenik meg, és nem elvárt kritériumként, ti. hogy a kiemelt szolgálat feltétele lett volna a nős állapot.⁵⁰ A kérdés csupán az, hogy a poligámiát szinkronikusan vagy diakronikusan kell értelmezni. Némelyek szerint a szinkronikus (klasszikus) poligámia nem volt kérdés keresztény körökben.⁵¹ A Róm 7,1-3 és az 1Kor 7,39 értelmében az özvegyesség utáni újraházasodásból fakadó diakronikus poligámia természetes és elfogadható volt.

Elkerülendő a szelektív írásmagyarázat csapdáját, az összes (többi) felsorolt kritériumot egyaránt relevánsnak kell tekintenünk a kérdésben: *feddhetetlen, megfontolt, józan, tisztességes, vendégszerető, tanításra alkalmas, nem részeses, nem erőszakos, hanem megértő, a viszálykodást kerülő, nem pénzsóvár, családját jól vezeti, gyermekeit engedelmisségben és teljes tisztességben neveli, felesége is hasonlóan tiszteletre méltó, a kívülállók-nak is jó véleménye legyen róla.* Következésképp, ha az egyik-másik kritérium szempontjából felmerült deficit kizárja az avatotti szolgálatot, akkor bármelyik tekintetében következetesen kellene eljárni.

Általános újszövetségi összefüggések

Jézusi attitűd az Evangéliumban: Jézusnak a közvetlenül e témába vágó megnyilatkozásait rögzítő egyes eseteken túl, általános attitűdje is irányadó számunkra, indirekt módon. Ennek legszembetűnőbb megnyilvánulása az életvédelem, amely fontosabb a Törvény betűjének rigorózus betartásánál. Egyik példája ennek

48. William MacDonald: Újszövetségi Kommentár, II., 1. Korintus - Jelenések. Budapest, 2001, Evangéliumi Kiadó, 38. o.

49. John Stott: A Timóteushoz írt első levél és a Tituszhoz írt levél. Budapest, 2000, Harmat, 102-104. o.; William MacDonald: Újszövetségi Kommentár. 2. kötet, 1Korintus - Jelenések, 435. o.; The Pulpit Commentary, I. Timothy, 50-51. o.; Walter Lock: A Critical and Exegetical Commentary on the Pastoral Epistles. (The International Critical Commentary), 36-37. o.; Luke Timothy Johnson: The First and Second Letters to Timothy. (The Anchor Bible), 213-214. o.; Peter Gorday, ed.: Ancient Christian Commentary on Scripture, New Testament IX., Colossians, 1-2 Thessalonians, 1-2 Timothy, Titus, Philemon, 170. o.

50. Hamilton Moore: A Timóteushoz és Tituszhoz írt levelek. Oradea, 2023, Creatio. 140. o.

51. Hamilton Moore: A Timóteushoz és Tituszhoz írt levelek. Oradea, 2023, Creatio. 141. o.

**„Jézus Urunkat igyekezzén követni mindenben,
érdemesebb ezt a küzdelmes kihívást felvállalnunk,
semmint a bizonyos megfontolásokból
biztonságosabbnak vélt óvatosság folytán akaratlanul
is a büszkén sablonos vonulatba sodródni.”**

Jézus szombattörvény-megélése,⁵² másik pedig épp a házasságtörés egy eseti kezelése a hirtelen felindulásból történő Tóra-érvényesítés (jelesül: megkövezés) meghíúsítása, a tiszta lap új lehetőségének felkínálásával.⁵³ Jézusnak, mint Teremtőnek az életvédelemben megmutatkozó attitűdjéből azt a következtetést vonhatjuk le alapelveként, hogy példának okáért egy bántalmazó vagy mérgező házasság esetében előrébbvaló az elszenvedő fél egészségének és életének védelme, semmint a kiüresedett formalitások mindenáron való (látszat)fenntartása. Urunk nem csupán szavakban töltötte be a Törvényt,⁵⁴ hanem megnyilvánulásaival is, amelyekkel egyértelművé tette, hogy a törvény betöltése nem a betű érvényesítéséből áll, hanem a hiányzó rész kitöltése, kipótlása irgalmas szeretetből fakadó kegyelemmel.

Megváltónk disputás dialógusai során egymás kontasztjaként jelenik meg a jellemzően lelketlenül fekete-fehér kortárs farizeusi radikális törvényértelmezés és Jézus eseti megítélésű, az érintett személy lényére figyelemmel lévő törvényértelmezése. Nyilvánvalóan utóbbi módszer sokkal több felelősséggel és Lélekre figyelemmel jár, mint előbbi mechanikusan szolgai eljárás. Jézus Urunkat igyekezzén követni mindenben, érdemesebb ezt a küzdelmes kihívást felvállalnunk, semmint a bizonyos megfontolásokból biztonságosabbnak vélt óvatosság folytán akaratlanul is a büszkén sablonos vonulatba sodródni.

Tendencia-igazító jézusi reakciók: Jézus törvénybetöltő küldetésének része volt az eredeti isteni rend helyreállítása az évszázados emberi törvényértelmezés felett, vagyis a Törvényadó eleve szándékolt szellemiségének visszatöltése a rendelkezések kiüresedő kereibe. Egyik idevágó jézusi kijelentés a megbocsátással kapcsolatos. Az Ószövetség (történetileg) korai lapján visszatérő a bosszúállás jelensége, azaz a kamatos elégtétel gyakorlata. Ezt a zsigeri attitűdöt a Tóra annyiban kezelte, hogy megfogalmazta a „ius talionis” elvként ismeretes egalitáriánus normát, ami a bosszú mértékét anullálta, pusztán az elszenvedett sérelem mennyiségére szorítkozva.⁵⁵ Jézus azonban tovább építette a

tendenciát, amikor nem elégedett meg a sérelem kamatainak elengedésével, hanem a tőketartozás elfeledését irányozta elő a számolatlan megbocsátás formájában.⁵⁶ Ugyanilyen tendencia alapú jézusi vélemény a házasság teremtési rendjével kapcsolatban fogalmazódik meg. Világossá teszi, hogy a mózesi engedmény csupán az elromlott ideális helyzet további súlyosbításától volt hivatott megóvni az elbocsátott asszonyokat, nem pedig egyenértékű alternatív opcióként jött létre. Jézus korára a Hillél rabbi féle liberális törvényértelmező iskola rossz irányba alakította a tendenciát a bagatell módon spontán válások által, amit Jézus a Mt 19-ben mondottakkal igyekszik megfordítani, egyenesen a teremtési ősideál képét elevenítve fel. Radikális szavai mögött tehát a Teremtő által eltervezett ideális állapotról törekvés áll, hogy az önközpontúan leleményes emberi taktikázást csökkentse.

56. Mt 18,21-22

52. Vö. Lk 14,1-6.

53. Jn 8,1-11.

54. Vö. Mt 5,17-20.

55. 2Móz 21,24; 3Móz 24,20

Szirtes András

EVANGÉLIUMI HÁZASSÁGETIKA EGY POSZTMODERN KORBAN

Mottó:

„Nem az az egyház feladata, hogy morális kormányzatként lépjen fel, vagy hogy a becstelenség diktatúrájával a becsületesség diktatúráját állítsa szembe... [az egyházi etika feladata az,] hogy a házassági életközösség méltóságát és szabadságát a modern gondolkodás számára megbízhatónak, kíváncsnak, értékesnek és megnyerőnek mutassa fel.”(H-J. Kraus)¹

Bevezető megjegyzések

1. Amikor evangéliumi etikáról beszélünk, akkor alapvetően arra az ethoszra (életmód, szokás) gondolunk, amely Krisztus népe körében megtestesül

1. H-J. Kraus, Reich Gottes: Reich der Freiheit, 360. idézi: Lochman, 117k.

ill. meg kell, hogy testesüljön. Ez az ethosz éppúgy témája a gyülekezeti tanításnak („Ha a Lélek által élünk, akkor éljünk is a Lélek szerint.” (Gal 5,25a; vö. Ef 4,17kk, Kol 3,1kk), mint az evangélizációnak, amely az „elközelített Isten országára” tekintettel hívogat. Az evangéliumi házasságetika az Isten Jézus Krisztusban eljött uralmának a házasságot érintő pozitív tartalmáról szól.

2. A posztmodern jelzővel arra utalunk, hogy a nyugati kultúrkör és gondolkodásmód mai helyzete a modernitáshoz képest megváltozott ill. változóban van. Tudjuk, hogy sokan vitatják, hogy valóban egy posztmodern korba érkezünk; ezeket a vitákat nem kívánjuk érinteni, és jobb híján egyfajta természetességgel használjuk ezt a jelzőt. A posztmodern ugyanakkor számunkra nem szitok-

„A téma egyházjogtani ill. lelkigondozói kimenete összefügg a mögöttes etikai látásmóddal is.”

szó: az evangéliumi keresztyénség ugyanis nemcsak új kihívásokkal néz ma szembe, hanem lehetősége van a modern kor nyűgjeitől való megszabadulásra is.

Házasságetika és a válás kérdése

A konferencia témája elsősorban a válás ill. a válás lehetősége.² Fontos megfogalmazni, hogy ez nem önálló témája a keresztyén etikának: csak a házasságetikán belül beszélhetünk róla. A házasság mint életközösség szempontjából a válás (ahogy a parázsnaság/házasságtörés is) határvonal: a vonatkozó bibliai tilalmak éppen ezeket a határokat húzzák meg. Mi van a határon belül? (pl. egy 'hűséges', de kibíráhatatlan, önkényeskedő férj) – ez a kérdés nyilvánvalóan nem indifferens.³ Maguk a tiltások nem adnak útmutatást a határon belüli életre, ezért szükséges a szélesebb látókör. A házasság 'belseje' és 'határai' vonatkozásában tehát ilyen kérdéseket kell felvetnünk: melyek azok az utak, amelyek a határhoz közel ill. attól messze el vezetnek; hogyan kerülhetők el a veszélyes utak; milyen lehetőségei vannak a határról való visszatérésnek; stb.⁴

Az egyoldalú megközelítések főleg a kívülállók számára hangzanak riasztóan, és megnehezítik a valamilyen házassági törésen átment embertársaink közötti szolgálatot eleve (pl. szívesen látják-e a gyülekezetekben az elváltakat – öszerintük!). A keresztyén etikának ezen a területen – Lochman „egyház történelmi lavínáról” beszél – önkritikusnak kell lennie.⁵

Ugyanakkor – és ma ez is hangsúlyozandó – a határ nem negatív fogalom. A parancsolatok, ahogyan Lochman megfogalmazza, „a szabadság útjelzői”: nélkülük maga a szabadság, mint a keresztyén egzisztencia alapvonása, kerül veszélybe.⁶ Az evangéliumi házasságetika feladata ennek fényében az, hogy bemutassa miként igaz az életnek erre a területre ez az igever: „Tágas téren járok, ha te utasításodat keresem.” (Zsolt 119,45).

Az előzőekkel összefüggésben világosan látnunk kell, hogy a téma teológiai kimenete nem lehet kizárólagosan jogi jellegű. Egyrészt ennek csapdáira fi-

gyelmeztet bennünket a farizeizmus és a judaizmus is: a minden helyzetet lefedni igyekvő szabályrendszerek nem hagynak helyet az evangéliumnak. Más megfogalmazásban a törvényen belül nem jut hely az evangéliumnak, de az evangéliumon belül van helye, szerepe a parancsolatoknak. A kőtáblák a szövetség ládájában voltak – emlékeztet rá Barth.⁷

Másrészt a posztmodern is gyengíti az egyházjogtani megoldások alkalmazhatóságát. Ennek oka az, hogy meggyengültek a gyülekezethez való tartozás intézményi/jogi aspektusai. A fegyelmezés (kizárás, eltiltás szolgálatvégzéstől) hatása sokszor az, hogy az érintett egy másik gyülekezetet keres magának, ahol esetleg más szabályok érvényesek rá. A fegyelmezés ill. a szabályok csak olyan szoros közösségekben működőképesek, ahol az egyes tag ragaszkodása a gyülekezethez erősebb, mint a fegyelmezés negatív velejárói, ill. ahol világosan látják, hogy a Krisztushoz és az ő népéhez való tartozás nem választható el egymástól. Mindez a házasságetika ill. válás lelkigondozói vetületére irányítja a figyelmet.

Etikai látásmód

A téma egyházjogtani ill. lelkigondozói kimenete összefügg a mögöttes etikai látásmóddal is. Két egymástól el nem választható, de megkülönböztetendő etikai megközelítésről beszélhetünk – nemcsak a házasságetika vonatkozásában. A cselekvésetika kérdése a 'Mit tegyünk?', míg a személyiségetikáé a 'Milyenek legyünk?'. Az előbbi előterében tehát maguk a cselekedetek állnak, az ezekre vonatkozó parancsolatok ill. a helyzetek, amelyben egy konkrét döntést meg kell hozni. Ennek kazuisztikus vagy legalista formája, amely az egyes parancsolatokat önmagukban, szószereintiségükben nézi, az egyházjogtani szemléletnek, míg a kontextuális vagy szituációetika, amely inkább a parancsolatok mögötti elveket akarja átültetni, a lelkigondozói szemléletnek felel meg. A cselekvésetika az etikai mondanivalót elsősorban a Biblia felszólításáiban keresi.

A személyiségetika⁸ az erkölcsi cselekvőre összpontosít: milyen vonásai vannak ill. miként formálódik a személy, aki képes Istennel összhangban cselekedni. A

2. Az előadás 2005-ben Vácott, a Baptista Értelmiségi Kör konferenciáján hangzott el.

3. Grenz, 253kk.

4. Stassen, 277.

5. Lochman, 106k.

6. Lochman, 34k.

7. Barth, Evangélium és törvény, 3. (idézi Szűcs, 37.)

8. Vö. Grenz, 207kk., Stassen, 56k., 99kk.

„Egy házassági tragédia esetében éppúgy nem hárítható minden felelősség az egyénre, mint az öngyilkosságnál.”

protestáns etikát egészen a közelmúltig alapvetően a cselekvésetikai szemlélet jellemezte: ennek oka elsősorban a protestantizmust a reformáció óta jellemző voluntarizmus (Isten vonatkozásában is), az erényfogalom mellőzése (hit-cselekedetek problematika, antikatolicizmus) és a felvilágosodás racionalizmusának hatása. Az utóbbi évtizedekben azonban – a filozófiai etikán belül is (A. MacIntyre) – jelentős elmozdulás tapasztalható a személyiségetika irányába (S. Hauerwas, J. H. Yoder), amit általában posztmodern vonásként értelmeznek. Ezt mutatják a személyiségetika alábbi jellemzői is:

1. A felvilágosodás racionalizmusa az érzelemmentes, objektív tudást tekintette az etika alapjának, ami a keresztyén etikában is egyfajta intellektualizmushoz vezetett. Ezzel szemben a posztmodern alapvetően másként látja a tudás helyzetét és az erkölcs forrásait is. Előtérbe került pl. a reménység, a jövőkép, ami teológia szempontjából az eszkatológikus horizont fontosságát emeli ki, és központi fogalommá lett az erény, amelynek szintén nagy hagyománya van a keresztyén etikában.
2. A posztmodernben ismét fontossá válik a spiritualitás (pl. New Age). Az emberek keresik annak lehetőségeit, hogyan lehetnek valamilyenné, ami szintén a racionalizmustól való elmozdulásból fakad. Immár újra(!) nem csak valamilyen tudományos módszer vezethet el a megoldásokhoz, hanem olyan gyakorlatok, amelyek a transzcendenssel állnak kapcsolatban. Ennek megfelelően az evangéliumi etika is újra felfedezi a spiritualitás és személyiségformálás etikai jelentőségét (a klasszikus etikákban jellemzően nem olvasunk egy sort sem pl. az imádságról). Az egyes erkölcsi döntéshelyzetek előtt olyanokként állunk, amilyenekké addigi életünkben formálódunk.
3. A modernitás individualizmusa az etikát is átjárta: az egyént, aki a döntéseket hozza, mintegy üres térben képzelte el. Az erkölcsi személlyé válás azonban elképzelhetetlen a közösség nélkül: a posztmodern etikák kiemelten kezelik a közösséget, amely az alapvető hiteket, a jóról való meglátásokat hordozza és azt tagjainak átadja. Ez a szempont számukra a család ill. a gyülekezeti közösség szerepére világít rá, ami a családética vonatkozásában különösen is hangsúlyos lehet. Ez

a felelősség kérdését is új megvilágításba helyezi: egy házassági tragédia esetében éppúgy nem hárítható minden felelősség az egyénre, mint az öngyilkosságnál.

4. Végül kiemelendő, hogy az erkölcsi formálódásban a közösség hiteit és meglátásait e paradigma szerint döntően a történetek hordozzák, amelyeket a közösség újra meg újra elmond. Ez a narratív megközelítés a teológiában azt eredményezi, hogy az etikai tájékozódásban fontossá lesznek a bibliai történetek. Fontos észrevennünk, hogy ez nem egy kívülről a Bibliára erőltetett szemlélet (vö. Ef 5,2; 1Jn 3,11-12) Ahogyan azonban nem egyetlen közösségnek vagyunk tagjai (gyülekezet, család, korosztályos csoport, magyarság, Európa, stb.), számos történetben élünk benne ill. tart igényt ránk. Ez témánk szempontjából szükségessé teszi a házasságról szóló történetek (pl. film) elemzését is.

A személyiségetikai szempontok hangsúlyozása mindazonáltal nem jelenti azt, hogy a cselekvésetikában hagyományossá lett témák vagy bibliai szövegek elvesztik jelentőségüket, inkább egy átfogóbb perspektívába ágyazódnak be. Ma, véleményem szerint, a házasságetikában éppen erre van szükség, ezért fontosak a személyiségetikai szempontok.

Posztmodern kihívások

A korábban mondottak fényében vázoljuk a mai helyzetet (kihívásokat), amely minket mint erkölcsi lényeket meghatároz. Miként jellemezhető a hely, a tágabb közösség, a posztmodern társadalom, ahol élünk, és hogyan alakítja ez személyiségünket? Kérdéseink így is megfogalmazhatók: melyek azok a történetek, amelyek szereplői vagyunk, ill. amelyek jellemünket formálják vagy formálni akarják a házasság vonatkozásában.

HOL

A posztmodern társadalomnak a nemi szerepek, párkapcsolatok, házassági minták érintő vonásait Ulrich Beck segítségével vázoljuk. A német szociológus könyvének már a címe is elgondolkodtató: a kockázat-társadalom (Risikogesellschaft, megjelent 1986-ban). Alaptétele szerint „a fejlett modernitásban a gazdagság termelése módszeresen együttjár a kockázatok társadalmi termelésével”, mivel a modernizációs folyamatban romboló erők is egyre inkább felszabadul-

„A hűséget nem feltétlenül egy „harmadik” teszi próbára, hanem a környező gazdasági, mobilitási feltételek is.”

nak. Ezért egyre inkább az a feladat, hogyan lehet a kockázatokat és veszélyeket megakadályozni, vagy ha megjelentek, korlátok közé szorítani, „hogy ne akadályozzák a modernizáció folyamatát, s ne lépják át az (ökológiailag, orvosilag, lélektanilag, társadalmilag) ’elvárható’ határokat.”⁹ Továbbmenve kijelenti, „a kockázattársadalom: katasztrófa-társadalom. Az a veszély fenyegeti, hogy a kivételes állapot válik benne normális állapottá.”¹⁰

Ezek az általános meghatározásokon belül beszél a témánkat érintő kérdésekről. Gondolataiból kiemeljük az alábbiakat, s egyben rámutatunk ezek szerepére jelen etikai eszmélődésünkben:

1. A nemi szerepekben és a családon belül végbement változások (foglalkoztatási helyzet, együttélési formák, gyermekvállalás, stb.) nem csupán egyéni problémák, hanem szorosan összefüggnek a társadalmi és kulturális modernizációval. A család helyzete önmagában nem határozható meg és az ott fellépő problémák sem oldhatók meg magukban, hiszen ez sokszor csak a felszín, ahol érzékeljük a férfiak és nők közötti feszültségeket. Ezért a kézenfekvő témákon (házasság, szülőség, szexualitás) túl a nemek közötti viszonyokat jelentősen érinti a munka, a hivatás, az egyenlőség, a gazdaság is, azaz sok minden, ami a modernizáció része „A modernizáció azonban ... nem fiáker, amelyből, ha nincs ínyünkre, a következő sarkon kiszállhatunk.”¹¹

Mindez egyrészt arra figyelmeztet, hogy a házasságetika kérdéseit összefüggéseiben kell végiggondolnunk, másrészt, hogy a társadalom, amelyben élünk, bizonyos mértékig adottnak tekintendő, ezért egy kivitelezhetetlen házasság vagy családmodell propagálása etikai tévút. (Pál adotttnak tekintette a rabszolgatartást, és ezen feltétel mellett írta le útmutatásait a szolgák és urak magatartására.) Nem megoldás a bibliai kijelentések egyszerű ismételtetése, a Szentlélek segítségével kell alkalmaznunk az ígéretet a mai helyzetre,¹² különben

erkölcsi tanításunk adós marad a kockázatok leleplezésével és posztmodern evangéliumi életalternatívák megfogalmazásával, és így mintegy szabad utat enged a rombolás erőinek.

2. A késői modernitásban (a posztmodernben) alapvetően megváltoznak az együttélési formák. Míg korábban szoros kapcsolat volt az egyéni életút és a család között, addig ez most fellazul. „Az élethossziglani egységes család, amely magába olvasztja a szülők – férfiak és nők – benne foglalt életútját, határesetté válik, a szabály pedig az életszakasztól függő imbolygás lesz különböző ideiglenes családok, illetve az együttélés nem-családi formái között.”¹³ Beck elemzése szerint mindez a modernizációt jellemző individualizáció hatása, nem egyszerűen egyéni választás.

Ez világosan rámutat arra, hogy azok, akik a hitükből fakadóan a házasságot élethossziglani szövetségnek tekintik, milyen komoly kihívásoknak vannak kitéve. A hűséget nem feltétlenül egy „harmadik” teszi próbára, hanem a környező gazdasági, mobilitási feltételek is.

3. Az ipari társadalom, a modernizáció, amint az előzőek is jelezték nem megszüntetik, csak átrendezik a férfi-nő kapcsolat mintáját. A tartós és mélyebb emberi kapcsolatok és az istenhit helyett a sokféle, felszínes érintkezési forma a tipikus, alapmeghatározottsággá a magánytól való félelem válik.

„... a házasságot és a családot nem annyira az anyagi alapok és a szerelem, mint inkább az egyedüllétől való félelem tartja össze. Ami rajtuk túl fenyeget, s amitől félünk, az minden válság és konfliktus mellett is talán a házasság legszilárdabb alapja: a magány.”¹⁴

Ebben az összefüggésben lesz hangsúlyosabb a közösség, amelyben férfiak és nők, szülők és gyermekek, idősek és fiatalok mély, őszinte és tiszta kapcsolatokban lehetnek együtt. Tudunk-e olyan valóban ilyen közösségeket felkínálni magunknak és a körülöttünk élőknek? Milyené kellene nekünk magunknak is lenni ehhez: mit kezdünk sérelmeinkkel, félelmeinkkel, hogyan tanuljuk meg befogadni a másikat? És egyértelműen többet kell beszélünk az egyedülvalóságról, ami ma az élet

9. Beck, 25k.

10. Beck, 33.

11. Beck, 223.

12. Érdemes ebből a szempontból összevetni a SBC és a BEFG hitvallásait. Az előbbi sokszor csak a bibliai kijelentéseket ismételteti, míg az utóbbi mai nyelvre átültetve értelmezi azokat.

13. Beck, 213.

14. Beck, 212.

„A posztmodern nem képes megfelelő támpontokat adni az elköteleződéshez, a hűséghez, a tartós elhívásokhoz, azért az a (mindenféle) válás kultúrája.”

valamely szakaszában (házasság előtt – ma sokkal tovább, mint régen; elváltan; özvegyen – miközben továbbélünk) mindegyikünket érint.

KIK/MILYENEK

Az utóbbi gondolatok már átvezettek bennünket a személyiség kérdéseire: milyenek vagyunk/leszünk egy posztmodern korban. Mi az, ami alapvetően meghatározza identitásunkat? Ehhez először a Zygmunt Bauman által felállított tipológiára, majd az újabb testszociológiai kutatásokra hívjuk fel a figyelmet.

Bauman a modern ill. posztmodern ember típusát a zarándok ill. a turista metaforájával írja le. A modern ember zarándokként volt jellemezhető, mert az időnek megváltak azok a tartós struktúrái, amelyek az útválasztást, az előrehaladást, az eltévedést vagy a célbaérést értelmezhetővé tették. A minket körülvevő világ mára bizonytalanná lett, olyan mint „egy másik játszótárs” egy olyan játékban, ahol szabályok is folyton változnak. Ennek egy olyan identitástípus felel meg inkább, amely nem vállalkozik nagy és kockázatos befektetésekre, inkább egyik napról a másikra él, rövidre fogja a játszmákat. Ez annyi, „mint nem bocsátkozni hosszú távú kötelezettségekbe, óvakodni minden szilárd megállapodottságtól, nem kötödni egy helyhez, bármilyen kellemes is az átmeneti ott-tartózkodás, nem szentelni életünket egyetlen hivatásnak, senkinek nem esküdni állhatatosságot és hűséget...”¹⁵ A jelen így eloldódik a múlttól éppúgy, mint a jövőtől, és csak a pillanatnyi „fitness” számít. Ez a turista, aki folyton úton van anélkül, hogy valahova menne. Ahol éppen van, oda nem köti magát szorosan, mivel úgyis továbbáll. Bauman értelmezésében továbbmegy: a turista ellenpontja a „csavargó”, aki szintén vándor, de nem önszántából.

Bauman értelmezése szerint tehát a posztmodern nem képes megfelelő támpontokat adni az elköteleződéshez, a hűséghez, a tartós elhívásokhoz, azért az a (mindenféle) válás kultúrája: a turistának a válás lételeme, a csavargónak létkényszere. Ahhoz, hogy a keresztyén etika hosszútávú döntésekről és hűségről beszélhessen, egyértelműen meg kell mutatnia, hol találhatóak az emberi élet támpontjai. Ezért alapvető számára, hogy a bizonytalannak érzékelt világ Istentől

való meghatározottságára építsen, és egybekapcsolja a földet az éggel, hogy elindulás, haladás és cél értelmezhető legyen. Zarándokok csak ebben a tágabb világban lehetünk. Ennek alapja az egész bibliai elbeszélés. A házasság mint életre szóló szövetség szépségéről szóló bizonyágtételnek is ezekben az összefüggésekben van a helye.

Nem szükséges hosszas tanulmányokat folytatni ahhoz, hogy meglássuk, a testnek milyen hatalmas szerepe van a posztmodern, fogyasztói kultúrában. A testszociológia ennek összefüggéseit és identitásértelmezésünkre gyakorolt hatását elemzi.¹⁶ A fogyasztói kultúra meghatározó témái a szépség, a fiatalság, az egészség és a szexualitás. Ami jó, azt az ember a testével érheti el, ezért az identitás megőrzése is a test megővéséhez kötődik. A fájdalom, szenvedés, öregedés, halál kérdéseivel kevésbé tudunk mit kezdeni, mint az előttünk élők.

A fogyasztói kultúrában megjelenő új személyiségtipusra Featherstone – másokkal együtt – a „szerepjátszó én” megjelölést használja. Ez a 20. század folyamán, a fogyasztói szemlélet, a reklámpar és az ezekkel párhuzamos társadalmi változások nyomán, fokozatosan alakult ki. Ezen identitáskonceptió lényege Lasch szerint az, hogy:

„Mindnyájan, színészek és nézők, tükrök között élünk. Nézzük magunkat reménykedve, hogy képesek vagyunk-e még rabul ejteni, befolyásolni másokat, és szorongva fogyatékosságaink miatt, amelyek esetleg lerontják a sugározni vágyott képet.”¹⁷

Fontos vonása ennek a kultúrának a képiség: az elfogadott és eladható személy, azaz test mintáit különböző képek, filmek mutatják be és teszik kíváncsisá. A szerepjátszó ennek folyamatosan produkálnia kell magát, ami a „lélek elbürokratizálódásához” (Goffmann) vezet. Nem minden társadalmi csoportot érint egyformán ez a kultúra, elsősorban a fiatalok, a középosztálybeliek és a városlakók tekinthetők érintettnek.

Minthogy vonásainkban és viselkedésünkben azokat a szempontokat és szerepeket mutatjuk és várjuk el, amelyeket példaként kapunk, mindez a társas kapcsolatok világában és azon belül a párválasztás, a házasság

16. Featherstone, 70kk.

17. Lasch, C. Az önimádat társadalma. Idézi Featherstone, 98.

15. Bauman, 4.

„A valóság az, ami megcáfolja a reklámok ígéreteit.”

területén ma azzal jár, hogy a férfiak és nők a fogyasztói kultúra és a média által meghatározott módon találkoznak. A torz minták pedig szinte törvényszerűen generálják a rövid életű kapcsolatokat: az „egymásnak vagyunk teremtve” tudatának helyébe a „most jó veled” érzése lép. Mitől torz, hamis a fogyasztói kultúra?¹⁸ Egyrészt bizonyos emberek (idősek, szegények) ki vannak zárva belőle, másrészt a képekben ígért világ és a „mindennapi élet kényszerhelyzetei” között szakadék tátong.¹⁹ Bármennyire is problémás a posztmodern gondolkodás számára, azt kell mondanunk, a valóság az, ami megcáfolja a reklámok ígéreteit. Ha az életet vagy a párkapcsolatokat kizárólagosan az egészség, a szépség és a felhőtlen szexualitás dimenzióiban nézzük, akkor szükségszerűen csalódnunk fogunk és nem leszünk képesek problémáinkat megoldani vagy elhordozni, legfeljebb egy másik kapcsolatba átplántálni vagy magányunkban emészteni magunkat azok felett. Evangéliumi szempontból fontos, hogy a fogyasztói kultúrának megfelelő identitás szükségszerűen énközpontú. A szerepjátszó én számára elsődleges jelentőséggel az általa elért siker bír, így kétszeresen is önmaga a mérce: az ő sikere (öröme, boldogsága) a cél, és ennek eszköze elsőrenden saját megjelenítése. Nem tud sem a megajándékozottság, sem a másik megajándékozásának öröme.

Az evangéliumi házasságetika feladata mindezek függvényében egyrészt a házasságszexualitás témakör áttematizálása, azaz a fogyasztói kultúra által felejtésre ítélt szempontok, szerepek és minták (pl. gyermekvállalás)²⁰ felvállalása és értelmes megjelenítése. Másrészt, a keresztyénség nem mellőzheti tehát a kultúránk által kitüntetett témákat: őszintén kell beszélnie olyan dolgokról, amelyeket korábban került vagy egyoldalúan mutatott be (szexualitás). Végül, az énközpontúsággal szemben hangsúlyoznia kell az isteni kegyelemnek az emberi kapcsolatokra ill. a házas-

ságra gyakorolt hatását, ami olyan kérdéseket érint mint a befogadás, a megbocsátás, az újrakezdés vagy a szenvedés.

ÁTFOGÓ ÉRTELMEZÉS.

Az előzőekben már megfogalmazott kihívásokat és szempontokat rendezi egységbe Kavanaugh, amikor a fogyasztói társadalom kultúráját – az „árucikk létformát” – egyfajta vallásként írja le.

„Az árucikk létforma sok tekintetben 'világnézet'. Egyfelől a világról alkotott látásmód, az, ahogyan ennek a világnak a részeit látjuk; önmagunkat, testünket, másokat, céljainkat és kiteljesedésünket, lehetőségeinket is beleértve. Színezett üveghez hasonlíthatjuk, amely minden általunk látott tárgyat előre meghatározott megvilágításban mutat nekünk. A szűrő azonban esetünkben nem csupán vizuális természetű. Az árucikk létforma minden tapasztalatunkat megszüri; minden érzésünket és viszonyulásunkat, érzelmiünket és késztetésünket, érzékelésünket és viselkedésünket. Az árucikk létformának ugyanakkor van egy sajátos tartalma is, amelyet hozzátesz tapasztalatainkhoz, és ezen keresztül sajátos eredményre vezet. Az árucikk létforma tartalma marketing, termelés és fogyasztás; eredménye pedig az önmagunkról mint kicsérélhető tárgyról kapott kinyilatkoztatás, amelyek célja és értéke attól függ, mennyit vagyunk képesek termelni, piacra vinni és fogyasztani. Minthogy értékünk és célunk az árucikk függvénye, mi magunk is az árucikk tulajdonságaival vagyunk felruházva: számokkal mérhetők, felcserélhetők, árcimkét viselők, helyettesíthető tárgyak vagyunk.”²¹

Ez a vallásként történő értelmezés²² rávilágít arra, hogyan járja át és formálja a fogyasztói kultúra az egész emberi létezést saját értékeivel, és hogy ezeket feltétleneknek feltüntetve, „kinyilatkoztatásként” funkcionál. Minthogy valami végeset és elmúltot emel fel a végső meghatározottság szintjére, bálványimádóvá válik.²³ Ekkor azonban elkerülhetetlen a bibliai kinyilatkoztatással való összeütközés: vagy-vagy. Ahogyan Kavanaugh megfogalmazza: el kell döntenünk, milyen Istent és evangéliumot választunk magunknak,

18. Természetesen minden kor és kultúra megfogalmazott követendőnek ítélt mintákat. A posztmodern elemzése és bírálata nem feledtetheti el velünk, hogy a korábbi korok is sok hamis képet jelenítettek meg, és hogy ez sokszor a keresztyénség neve alatt történt.

19. Featherstone, 102.

20. „Az 'élj magadért' elv szerint a gyermekek idő, pénz és érzelmek szempontjából rossz befektetésnek számítanak, sőt mint lehetséges riválisok kifejezetten bosszantóak.” (Featherstone, 93.)

21. Kavanaugh, 81.

22. A kultúra teológiáját illetően lásd McClendon, 34kk.

23. Tillich, 31.

„A fogyasztói társadalom értékeivel táplálkozva ne várjunk sok jót házasságunkra nézve.”

személyekként vagy tárgyként fogunk-e létezni.²⁴ Ennek következménye, hogy a krisztusi életvitel csak kulturális szembenállásban valósítható meg. Az uralkodó fogyasztói szemlélet, és az ezáltal áthatott média nem alkalmas a krisztusi életvitel táplálására, ezért a keresztyén spiritualitás forrásait másutt kell megkeresni. Ez általában több fáradtsággal jár – „áron is megvegyétek az alkalmat” (Ef 5,16).

E gondolatok ismét azt igazolják, hogy a házasságetika kérdései nem kezelhetők elszigetelten, mivel ez csak egy – jóllehet kiemelt – terület, ahol az ember létformaválasztása és az uralkodó kultúrához való viszonyulása megnyilvánul. Másként megfogalmazva: a fogyasztói társadalom értékeivel táplálkozva ne várjunk sok jót házasságunkra nézve.

„A családi szövetség összeomlása az árucikk-univerzum tartozéka; versengéssel, hedonizmussal, el-nem-köteleződéssel, kockázatot-nem-vállalással, hitvesztéssel és reménytelenséggel jellemezhető értékrenddel jár együtt.”²⁵

Ebben az összefüggésben a házasság „életre szóló kultúraellenes döntésnek”²⁶ bizonyul. A mindennapok küzdelmeiben is, amelyeket a házasságunk egységéért, tartalmasságáért, szépségéért vívunk, éppen olyan jellemvonásokra és döntésekre van szükségünk, amelyeket a fogyasztói kultúra nem ismer. Ezért azután azzal is számolni kell, hogy akik az elköteleződés, bizalom, intimitás bibliai történeteit teszik saját narratívájuk alapjaivá, azok nevetségessé lesznek.

Irodalom

- ◆ Bauman, Zygmunt: Turisták és csavargók. A posztmodern kor hősei és áldozatai. Magyar Lettre Internationale 35(1999/2000), Tél, 2-6.
- ◆ Featherstone, Mike: A test a fogyasztói kultúrában. In: Featherstone-Hepworth-Turner: A test. Társadalmi fejlődés, kulturális teória. József könyvek, 1997. 70-107.
- ◆ Grenz, Stanley: The Moral Quest. Foundations of Christian Ethics. Apollos, 1997.
- ◆ Stassen, Glen & Gushee, David: Kingdom Ethics. Following Jesus in Contemporary Society. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 2003.
- ◆ Beck, Ulrich: A kockázat-társadalom. Út egy másik modernitásba. Budapest: Századvég Kiadó, 2003.
- ◆ Lochman, Jan Milič: A szabadság útjelzői. Etikai vázlatok a Tízparancsolathoz. Budapest: Kálvin Kiadó, 1993.
- ◆ Kavanaugh, John: Krisztus követése a fogyasztói társadalomban. A kulturális szembenállás lelki-sége. Ursus Libris – Altern csoport, 2003.
- ◆ Tillich, Paul: Rendszeres teológia. Budapest: Osiris Kiadó, 1996.
- ◆ McClendon, James: Witness. Systematic Theology Vol. 3. Nashville, TN: Abingdon Press, 2000.

24. Kavanaugh, 144kk.

25. Kavanaugh, 187.

26. Kavanaugh, 187kk.

Iván Imre

GYAKORLATI TAPASZTALATOK A VÁLÁSRÓL ÉS ANNAK KEZELÉSÉRŐL

Házashétvégék

Kiindulási pont a 12 éve működő házashétvégén, és a házasság terápiában tapasztaltak.

Célkitűzésünk kezdettől fogva nem a megromlott házasságok gyógyítása, hanem a házasságok megromlásának a megelőzése volt. Nagyon sokan éltek is ezzel, ugyanakkor láthattuk sok válásnak indult házasság gyógyulását is.

Ezek a házashétvégéken vegyesen vettek részt házaspárok. Zömében baptista közösségünk tagjai, szolgálattévők és gyülekezeti tagok, de más felekezetek lelkeszei, tagjai, és nem keresztyén háttérből is érkeztek.

Keresztyének egy részében kezdettől fogva a következő hozzáállást tapasztaltuk:

1. Általánosságban: ha elmegyünk egy házashétvégére, akkor mások azt fogják feltételezni rólunk, hogy valami baj van nálunk.
2. Gyülekezetek vezetőinél, is találkoztunk ezzel a hozzáállással. Következő példa egy nagyobb-nak számító gyülekezet presbiter feleségétől származik. „Már régóta szeretnék elmenni egy házashétvégére. Gyülekezetünkben már sokan voltak veletek, többen beszámoltak házasságuk gyógyulásáról. Férjem azt mondta, hogy mi nem mehetünk el. Presbiterként nem engedhetem meg ezt a tekintélyvesztést. Még azt gondolnák, hogy probléma van a házasságunkkal. Pedig higgyétek

„Általános tapasztalatunk az, hogy amikor mindkét fél kész a változásra, a házassági krízisek megoldására, ott hatékonyan lehet segíteni.”

el, komoly gondjaink vannak. Boldogtalan feleség vagyok.”

3. Ezt a hozzáállást tapasztaltuk nagyon sok pásztor részéről is. Példa erre, hogy amikor 2018-ban meghirdettük szolgálattevőknek, pásztoroknak ezt a lehetőséget, közösségünkben öt pásztor házaspár élt vele. Ezen a héten Révész Lajos és Szilvia voltak az előadók. Az esemény meghirdetésében Durkó István tv is részt vett úgy, hogy a pásztoroknak 50% kedvezményt ajánlott fel.

Természetesen voltak olyan pásztorok is, akik részt vettek, főleg úgy, hogy együtt jöttek gyülekezetük tagjaival.

Az előadók rendszeresen felajánlottuk, hogy a szabad időben készek vagyunk beszélgetni krízisben levő házaspárokkal. Nagyon sokan éltek is ezzel a lehetőséggel, és szemtanúi lehettünk sok házasság megújulásának.

Általános tapasztalatunk az, hogy amikor mindkét fél kész a változásra, a házassági krízisek megoldására, ott hatékonyan lehet segíteni. Ha csak az egyik fél kész erre, ott a készséget vállaló fél vállára nagy teher nehezedik, de nem lehetetlen a változás.

Közösségünkben azt tapasztalom, hogy a házaspárok későn kérnek segítséget.

Ennek okát abban látom, hogy nem merik felvállalni a problémás házasságukat:

- ◆ Szégyen miatt – mivel szégyenorientált társadalomban élünk.
- ◆ A „mit szólnak hozzá” miatt.

Mire nagy nehezen elhatározzák, hogy segítséget kérnek, addigra annyira eszkalálódik helyzetük, annyira megbántották egymást, hogy nem kívánnak közeledni egymáshoz. Ami még sajnálatosabb, hogy legtöbbször már meg is jelent a harmadik személy.

Egyébként a 12 egyik eredményét abban is látom, hogy már bátrabban jönnek el házashétvégére a párok. Megtapasztalták azt, hogy itt tényleg a megelőzésről van szó.

Kérdések

Milyen körülmények járulhatnak hozzá a kiemelt szolgálatban állók válásához?

- ◆ Milyen házasságra való felkészítésben vettek részt?
- ◆ Milyen felkészítést kaptak arra nézve, hogy hol vannak a prioritásaik: házasság, család, szolgálat, társadalom stb. (BTA)

- ◆ Megjelenik egy erénynek nevezett jelenség: a szolgálat miatt háttérbe helyezett család.
- ◆ Ki védi meg őket igaztalan vádak ellen? (amit a gyülekezetekben kaphatnak) Hol ventilálhatnak, és hol töltekezhetnek?
- ◆ Van-e anyagi biztonságuk családjuk eltartására?
- ◆ Azt kell-e végezniük, amire felkészítést kaptak, és arra kaptak-e felkészítést, amit várhatóan végezniük kell? (BTA)
- ◆ Elvárások – munkaköri leírás?
- ◆ (Ki vagyok? lelkipásztor, igehirdető, program-szervező, építésvezető, karbantartó, kórházlátogató, testvéreket fuvarozó, énekvezető stb.)
- ◆ Egyenes út a kiegészítés felé?

Ezeket a kérdéseket azért kell körüljárni, mert azok a kérdések, amik nincsenek helyre téve, szorongást, feszültséget, félelmet kelthetnek. És ez erőteljesen befolyásolja a szolgálattevő kapcsolatait, különösen a társával való kapcsolatát.

A pásztorok reflektorfényben vannak. Nagyon sok gyülekezetben való megfordulásom közben azt hallom ki, hogy akkor hiteles az igehirdető, ha hiteles az élete is. (A hitelesség itt nem a tökéletességet, hanem az őszinteséget jelenti. Kész-e beismerni, ha tévedett. Adott tévedést, egy adott szinten.)

Egy kis felmérés

Több elvált szolgálattevőt is megkérdeztem a mellékelt kérdések alapján. Az eredményt itt közlöm.

Mi történt?

- ◆ Az első gyermek hamar jött.
- ◆ Lediplomáztam, az elhívás miatt hagytam mindent magam mögött.

Mikor vetted észre, hogy valami változik?

- ◆ Amikor a gyermekeink nőttek megnövekedtek a feladatok, amiből oroszlánrészt én vállaltam. A szolgálatokra nagyon odafigyeltem, hogy a családi feladatok ne vonjanak el tőle. Ezeket feleségem felrotta. Ezek voltak az első jelzések.
- ◆ Nem tudtunk közösen imádkozni, nem volt lelki közösségünk. Ezt csak az összekerülésünk után tapasztaltam. Feleségem azt mondta, hogy a „lelkizést mindegyikünk oldja meg magának”.

„Feleségemet nem a lelkeszi szolgálatom zavarta, hanem hogy nem beszéltünk meg semmit.”

Hogy reagáltál a változásra?

- ◆ Feleségem küldött jeleket, de én vak voltam.
- ◆ Hogy mi volt a fontos, arra az én válaszom az volt, hogy mindketten tudtuk, hogy mit vállaltunk a szolgálatban.
- ◆ Nem beszéltünk fontossági sorrendről, csináltuk, ami jött, a feszültségeket meg lenyeltük.

Volt-e közösen elfogadott értékrendetek?

- ◆ Nekem lelkipásztori identitásom volt, felségemnek anyai. Oltárra tettük az életünket, és úgy gondoltam, hogy ezzel együttjár a „pásztorférj” hiánya a családban.
- ◆ Mindketten baptista családban nőtünk fel, mindkettőnknek evidencia volt a gyülekezeti élettel járó életmód, de nyomás alatt előtérbe került a család, a társ, mint fontossági sorrend, és én a gyülekezetet helyeztem előtérbe.
- ◆ Ez generált köztünk nagy feszültséget.

Kértél-e segítséget?

- ◆ Nem kértem segítséget, ártott volna a büszkeségemnek.
- ◆ Nem kértem segítséget, mert szégyelltem. Amikor kértünk, az már késő volt.
- ◆ Nem kértem segítséget, magamba fordultam, mindketten makacsok voltunk.

A gyermekekkel ki beszélt meg, hogy válni fogtok?

- ◆ Gyermekeink folyamatosan érzékelték a problémát. Feleségem próbálta ellenem fordítani őket, de én jó kapcsolatban voltam velük, és még ma is.
- ◆ Gyermekeinkkel igazából a mai napig nincs átbeszélgetve, hogy mik vezettek a váláshoz.

Vártad-e, hogy valaki megkeres, megszólít ebben az időben?

- ◆ Az első időben a megszólítás rosszul esett volna, és zavaró lett volna.
- ◆ Első időben senki nem szólított meg, és én sem akartam. Később jól esett volna csak egy egyszerű beszélgetés. Csak valaki, aki meghallgat. Egy nem baptista pásztor keresett meg, ő végighallgatott.

- ◆ Kívülről nem szólítottak meg, én kértem segítséget. A gyülekezetben beszéltem a vezetőkkal. Külső segítséget is kértem egy keresztyén pszichológustól. Mindkét helyen úgy látták, hogy ez a házasság nem tartható fenn.

Mi lett volna neked a segítség?

- ◆ Nem gondoltam segítségkérésre, mert az áldás, a karrier felfele ívelése vakká tett. (sok meghívás, bemelegítések)
- ◆ Egy beszélgetés segített volna, ha lett volna valaki, akinek kiönthettem volna a fájdalmam.
- ◆ Nem kértem segítséget, nem is lett volna bizalmam.

Társad kifogása kapcsolódott-e a szolgálatodhoz?

- ◆ Feleségemet nem a lelkeszi szolgálatom zavarta, hanem hogy nem beszéltünk meg semmit. Az én vakságom, és a Sátán támadása tett minket tönkre. Mindketten nagyon rossz háttérből jöttünk. (felmenőink közötti válások)
- ◆ Amikor már bajok voltak, gyakran szememre vetette, hogy nekem fontosabb a gyülekezet, mint a család.
- ◆ Eleinte feleségem szívesen tetszelgett a „lelkipásztorné” szerepben, később ez leterhelő volt neki. Később úgy érezte, hogy az én „felfele ívelésemből” ő kimarad.

Az egyházból valaki megkeresett-e, hogy segítsenek?

- ◆ Igen, az egyházból Boncz Zoli keresett meg, Süveges Imre az Omegából, és Iván Imre, de ekkor már Varga Gyurival volt egy megkezdett beszélgetésem. Más nem.
- ◆ Az egyház úgy reagált, hogy egyszerűen kiközösítettek, merthogy ez a szabály. Jóval később beszélt velem egy nyugdíjas baptista pásztor, aki a következőket mondta: „az USA-beli katonák még halottjaikat is kihozzák a harctérről, csak a baptisták hagyják katonáikat kivérezni.”
- ◆ Az egyház úgy reagált, hogy mindkettőnknek felfüggesztette a tagságát. Nyilvános szolgálatban nem vehetek részt. Én járok gyülekezetbe,

„Elítélem a válást, de kegyelmi gondolkodás nélkül nagyon sok hibát lehet ejteni.”

olyan szolgálatot végezhetek, ami nem nyilvános. Úrvacsorát nem vehetek. (??)

A válásod befolyásolta-e az elhivatásodat?

- ◆ Az elhivatásom nem változott, most máshol élem meg. Itt más a felelőség – lubickolok, ezt élvezem.
- ◆ Elhivatásom nem változott, ma is erős. Ahol csak lehetőséget nyit Isten, ott szolgálok. Egy nem baptista pásztor többször is megkért, hogy prédikáljak a gyülekezetében.
- ◆ Nagyon fáj és bánt a kirekesztettség.
- ◆ A pásztori szolgálatot letettem, (ez volt az egyetlen opció) de az elhivatásomat soha.
- ◆ „Tudom, az Úrnak terve van velem!” Valaki felajánlotta a „felépítést”, kórházi, vagy börtönl elkészí, esetlegesen a későbbiekben gyülekezeti szolgálatra is.

Mit sajnálsz az átélt folyamatokban, mit csinálnál másképpen?

- ◆ Azt sajnálom, hogy elszúrtam az életem. Lehet egyáltalán olyan, hogy virágzó szolgálat, virágzó házasság egyidőben?
- ◆ Ha még egyszer kezdeném, a felkészítésben megvizsgálnám, hogy mit hoztunk a házasságunkba és az önismeretre nagy hangsúlyt helyeznék a szolgálat közben is folyamatosan.
- ◆ Azt sajnálom, hogy nem másként állítottuk fel a prioritásainkat. A családot a gyülekezet elé helyezném.
- ◆ 1Tim 3:5 „Mert, ha valaki a maga házanépét nem tudja vezetni, hogyan fog gondot viselni az Isten egyházára?”
- ◆ Egy esküvőre megkértek a fiatalok. Sok tanulságot meg tudnék velük osztani. A gyülekezet azt jelezte, hogy ott lehetek, de nem szólhatok.

A szolgálatra készülve milyen oktatást kaptál a válságban levő házasságok kezelésére?

- ◆ A szolgálatra való felkészülésben az egyik tanár tv (HA) azt képviselte, hogy a szolgálat és a gyülekezet az első.

Te, hogy kezelnél egy hasonló eseményen átment szolgálattévőt?

- ◆ Amikor egy házasság megroppan ott valóban meg kell egy időre állni. Akkor ott a fájdalmat, az eseményeket a helyére kell rakni. Ehhez idő kell. De megfenyíteni, kiközösíteni valakit azért, mert egy krízist nem tudott megoldani?
- ◆ Nekem is sok kérdésem van ezzel kapcsolatban.
- ◆ Azt sajnálom, hogy nem volt elég alázatunk, és hogy nem láttam meg házasság előtt, hogy nem vagyunk egymáshoz valóak.
- ◆ Elítélem a válást, de kegyelmi gondolkodás nélkül nagyon sok hibát lehet ejteni.
- ◆ Kérdésem: tényleg a kizárással őrizi meg a gyülekezet a hitelességét?

Adalékok

Máté 18:15 Ha pedig a te atyádfia vétkezik ...

Milyen okai lehetnek a válásnak?

Hűtlenség, elhanyagolás, bántalmazás, (fizikai – verbális) személyiségbeli különbségek, amit már nem tudnak (nem képesek) elhordozni, valamilyen addikció megjelenése stb. (és ezek lehet, hogy csak az egyik, vagy csak a másik fél részéről vannak jelen)

Ezek részei lehetnek, de nem minden válás vezethető vissza valamilyen bűnre.

A legtöbb eset, amivel találkozom az elhidegülés, amit sokan úgy értelmeznek, mint legális válóokot.

1Kor 7:39 Az asszonyt törvény köti, amíg él a férje, de ha a férje meghal, szabadon férjhez mehet ahhoz, akihez akar, de csak az Úrban.

Ennek az ígének kapcsán felmerül a kérdés, hogy mit jelent az egyik fél halála? A szentírásban ugyanis a halál nem csak a megsemmisülést, hanem a funkciók megszűnését is jelenti.

Több ilyen esettel találkoztam, amikor a beszélgetésben feltárul, hogy a férj egyértelműen elhanyagolja a családot. Nem vállal részt a feladatokban, alig van otthon, pénzt nem ad haza stb. Nem funkcionál, halott.

„Milyen szolgálatot kellene működtetni ahhoz, hogy egyházunk kezelni tudja a válságba sodródott szolgálattévők házasságait?”

1. Maga a válás-e a bűn, vagy a váláshoz vezető úton megtörtént bűnös esemény, ami miatt válni akarnak? pl hűtlenség. A magyarországi gyakorlatban a válás a fegyelmi vétség, mindegy, hogy milyen út vezetett a váláshoz?
2. Tévhit: „egy hibás nincs.” Leggyakrabban ez az igaz, tényleg nincs egy hibás.

De létezik-e olyan eset, amikor csak az egyik fél magatartása a válás okozója?

Igen, létezik, és olyan is, hogy csak a másik fél. (jelenleg kettő olyan esetem van, ahol alapos körültekintéssel is azt látom, hogy csak az egyik fél a krízis okozója)

És a kettő között a százalékos megoszlás sok variációja létezik.

Mielőtt a közösség kizárná a házaspárokat, érdeemes lenne megvizsgálni ezt a folyamatot.

Mert ha nem történik bűn, miért van büntetés?

3. Ha van bűn, a lelki emberek igazítsák útba. Gal 6:1 A „helyreigazítás” kifejezés itt arra vonatkozik, ahogy az orvos a kificamodott testrészt helyreigazítja, hogy újra be tudja tölteni a funkcióját. Nem levágjuk a végtagot a testről, nem lekötözzük, hogy ne tudja használni, hanem a helyére igazítjuk.

És ha maradunk a hasonlatnál, akkor biztos, hogy egy ideig meg kell állni. Ahogy a kificamodott és helyre állított testrésznek is pihenni, regenerálódni kell, úgy egy váláson átment szolgálattévőnek is.

4. Egy másik kérdést felvető szempont Dávid imádsága: Zsolt 51:12 - 15

Tiszta szívet teremts bennem, Istenem, és az erős lelket újítsd meg bennem! Ne vess el arcod elől, és szent lelkedet ne vedd el tőlem! Add vissza nekem szabadságod öröme, és az engedelmesség lelkével támogass engem. Hadd tanítsam útjaidra a bűnösöket, hogy a vétkezők megtérjenek hozzád.

Úgy tűnik, hogy Dávid helyreállt, és tanító zsoltárai ma is lelki táplálék sokunknak.

Egyik riportalany: „az esküvőre elmehetek, de nem szólhatok – pedig lett volna mit mondanom.” (azok után, amin átmentem)

Miben van része annak, aki elválik? Elutasítás a feleségétől, elutasítás az egyháztól.

Szorongás, elutasítottság!

Amikor a kérdéseim kapcsán megkerestem elvált szolgálattévőket, többen is jelezték, hogy az események óta, én vagyok az első, aki megszólította őket.

Milyen szolgálatot kellene működtetni ahhoz, hogy egyházunk kezelni tudja a válságba sodródott szolgálattévők házasságait?

Milyen edukációs rendszer lenne alkalmas arra, hogy:

- ◆ a házasságra való felkészítést kiterjesszük közösségünk egészére?
- ◆ Ahol folyamatosan jeleznénk: van lehetőség, eszköz, a felfrissülésre, megújulásra, gyógyulásra.

Több kérdésre is van válaszom, de azért fogalmaztam meg kérdés formájában, mert jó lenne ezekről közösen gondolkodni.

Imádkozom azért, és remélem, hogy Istenünk vezetése alapján a közös együtt gondolkodással, és munkával kialakíthatunk egy hatékony, biblikus hozzáállást az elválással küzdőkhöz és az egészséges házasságok építéséhez.

Balatonszemes, 2024. 03.31.

Kocsis-Nagy Zsolt

A BAPTISTA NÉPESSÉG A VÁLÁSOK TÜKRÉBEN

Bevezetés

A kutatás célja a magukat baptistának valló népesség válási tendenciáinak feltérképezése, megismerése a 2001-es, 2011-es és a 2022-es népszámlálási adatok felhasználásával. Fontos megjegyezni, hogy az elemzés adatai a „Mely vallási közösséghez, felekezethez tartozónak érzi magát” elnevezésű, - a népszámlálási „Személyi kérdőív” nem kötelezően kitöltendő részének összesített adataiból eredeztethetők. Tehát ez alapján fontos kiemelni, hogy:

1. nem teljesen felelnek meg a baptista közösségekbe rendszeresen járó és a vallásukat gyakorló egyének adataival, az csupán a nagyságrendekre és a tendenciákra utalhat, hiszen a Népszámlás adatai alapján a magukat baptistáknak vallók és a Magyarországi Baptista Egyház nyilvántartása alapján eltérés mutatkozik,
2. mivel nem volt kötelező a kérdőív ezen részének kitöltése, ezért a látenciára csak szakértői becslések alapján támaszkodhatunk.

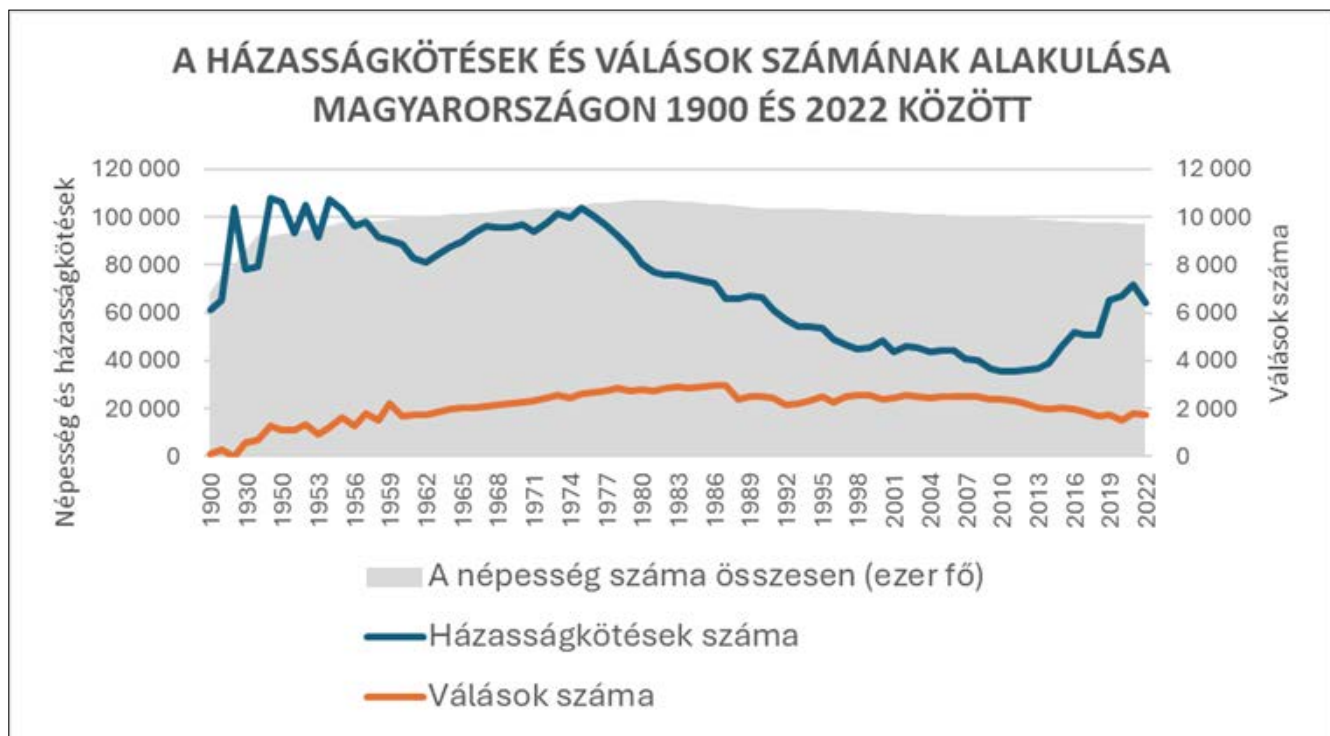
A teljes lakosság és a baptisták

Magyarország lakosságát vizsgálva 1900-tól 2022-ig a következő grafikon adatai szerint alakult a népesség, a házasságok valamint a válások száma: 1. grafikon.

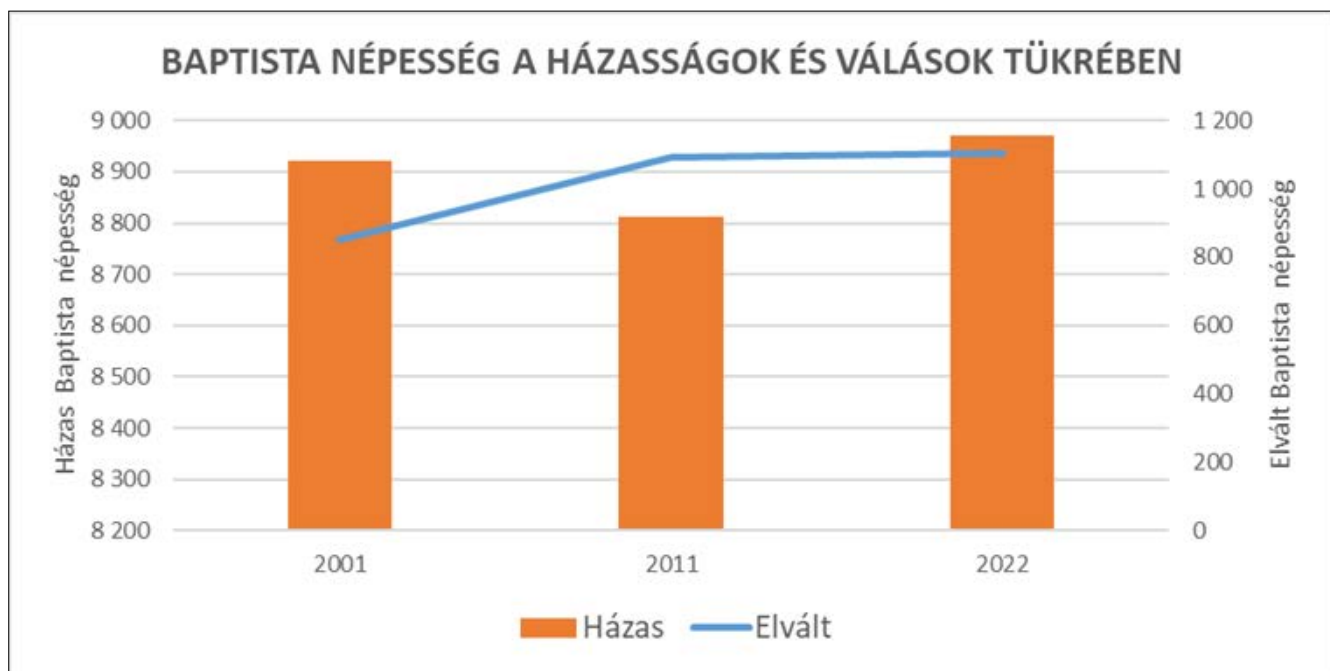
Elmondható, hogy a házasságkötések száma 1962-ig ingadozik, majd növekedő tendenciát követ az 1970-es évekig, ezt követve 2010-ig zuhanó tendenciát mutat, 2010-ben pedig eléri a házasságkötések száma a legacsonyabb értéket. 2010 után növekedni kezd, egészen 2022-ig, amikor szintén egy kisebb visszaesést tapasztalhatunk.

A válások számát az 1980-as évekig enyhén növekvő, onnantól pedig enyhén csökkenő trend jellemzi.

A magyar népességben belül a baptista népesség

1. grafikon

2. grafikon

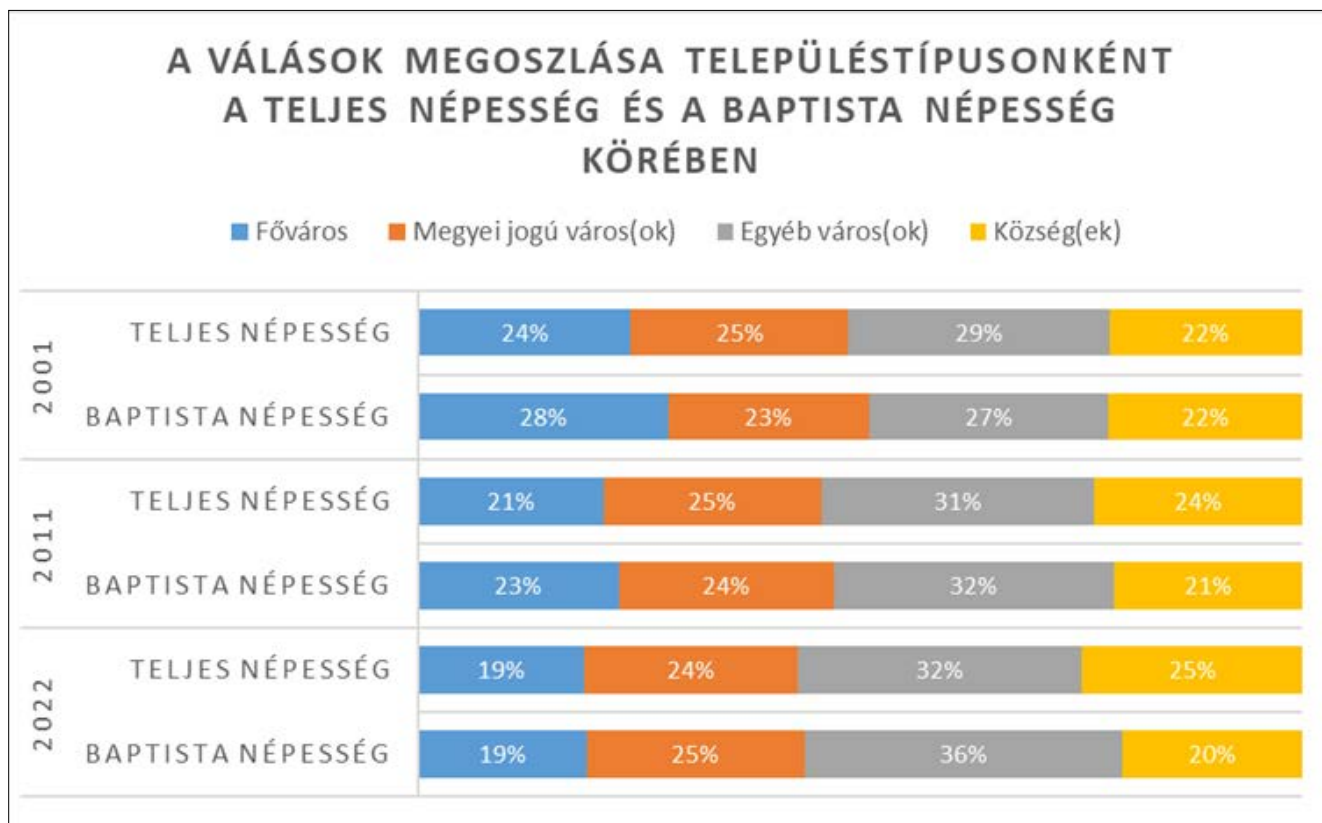
tendenciái is hasonlóan alakulnak a házasságok területén. A három népszámlálás közül 2011-ben volt a legalacsonyabb és 2022-ben a legmagasabb a magukat baptistáknak vallók között a házas egyének száma. Az elvált baptista népesség száma a legmagasabb 2022-ben, a legalacsonyabb pedig 2001-ben volt.

A 3. grafikon a magukat baptista kötődésűnek valló és a teljes népesség körében számlált összes válás

megoszlását mutatja településtípusonként.

A válásokat tekintve a baptista népességet és a teljes népességet összehasonlítva a következő megállapításokat tehetjük:

- ◆ A két populációt összehasonlítva nincs kiugró eltérés az elváltak arányát tekintve.
- ◆ A három vizsgált év közül a teljes népesség és a baptista népesség esetében is a legnagyobb

3. grafikon

arányban 2022-ben az „egyéb városokban” vannak jelen az elvált családi állapotú személyek.

- ◆ A három vizsgált időszakból mindkét csoport esetében 2022-ben a fővárosban voltak a legkisebb arányban az elváltak.
- ◆ A fővárosban az elváltak aránya évről évre csökken mindkét csoport esetében.
- ◆ Az „egyéb városokban” az elváltak aránya növekedő tendenciát mutat.
- ◆ A községek esetében a magukat baptistáknak vallók körében az elváltak aránya csökken, a teljes népesség esetében viszont az elváltak aránya növekedő tendenciát mutat az elmúlt 3 népszámlálás adatai alapján.
- ◆ A megyei jogú városoknál az elváltak aránya a teljes népesség esetében megközelítőleg stagnál, a magukat baptistáknak vallók esetében pedig népszámlálásról népszámlálásra egyre nő.

Családi állapot vizsgálata vallásonként

A családi állapot arányainak változását érdemes megvizsgálni különböző vallásokat tekintve is. A Magyarországon jelenlevő és gyakorolt vallásokat összehasonlítva a 2001-ben a Jehova tanúi (52%), az Adventisták (51%), az Unitáriusok (50%) és a Baptisták (50%) között található legnagyobb arányban házas népesség.

Ez a sorrend 2011-re változott, a legnagyobb arányban házasok az Adventisták (51%), a Jehova tanúi (48%), a Baptisták (48%) majd az Unitáriusok (47%) között találhatók. 2022-re új sorrend alakult ki, valamint a házasságok aránya növekedést mutat: Jehova tanúi 55%-ban, Adventisták 54%-ban, Baptisták 51%-ban, valamint, a Pünkösdi egyházhoz tartozó személyek 48%-ban élnek házasságban. 2001-ben a legkisebb arányban házasok a Hindu (36%) a Buddhista (41%) és az Izraelita (41%) közösségekben találhatók, 2011-ben az egyéb vallási közösségekben (31%), a Buddhisták (32%) és a Hinduk (37%) között, valamint 2022-ben pedig a muszlim közösségekben (31%) szintén az egyéb vallási közösségekben (33%), és a Buddhisták között található a legkisebb arányban házas családi állapotú személy.

A válások aránya 2001-ben az Izraelita (11%), a Buddhista (11%) és az egyéb vallási közösségekben (10%) a legmagasabb, a legalacsonyabb válási aránnyal pedig a Muszlimok (4%), Metodisták (4%), valamint a Baptisták (5%) rendelkeznek. 2011-ben a legnagyobb arányban szintén az Izraeliták (15%), Buddhisták (14%) és a Hindu vallásúak (13%) váltak, a legkevesebb arányban pedig a Baptisták (6%), Muszlimok (6%) és a Pünkösdi egyházhoz tartozók (6%).

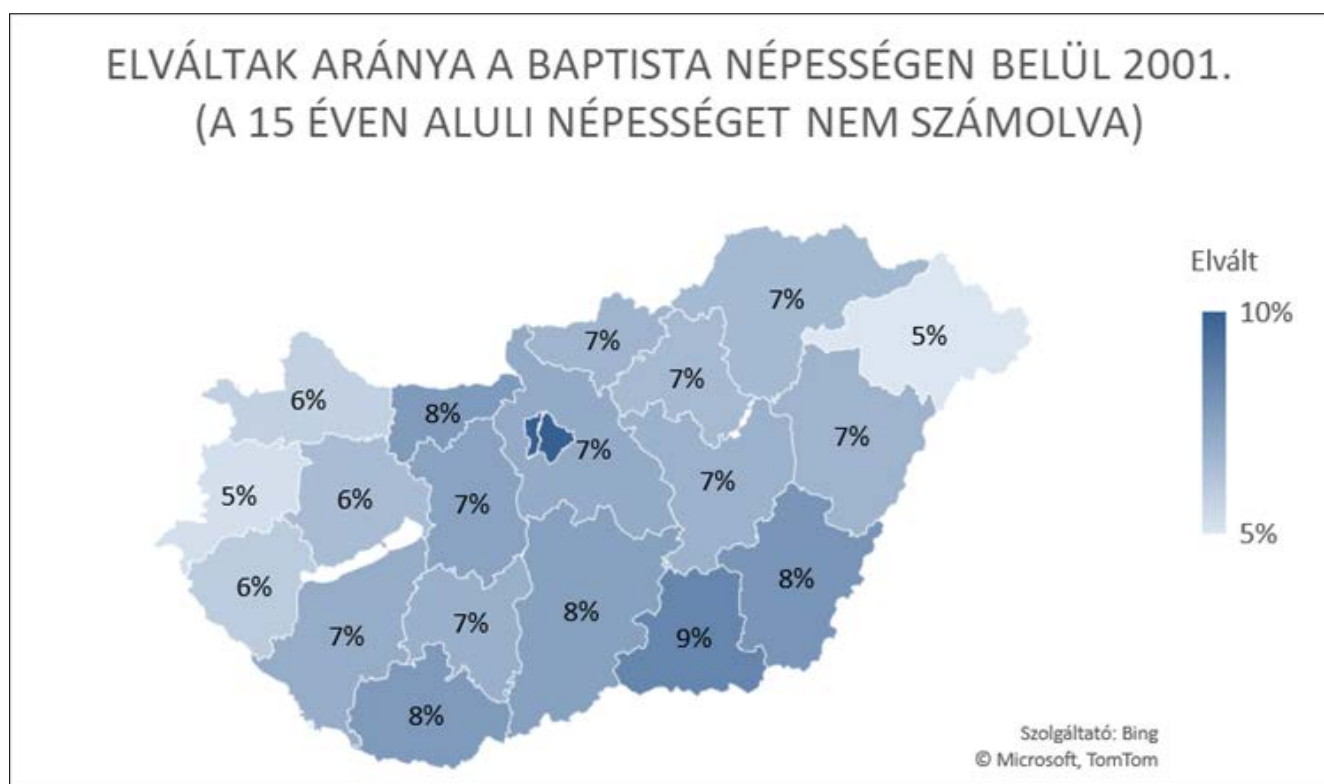
A 2022-es népszámlálás adatai szerint a legnagyobb arányban az elváltak a Buddhista (15%) és Izraelita

(14%) vallásokban képviseltetik magukat a legtöbben, a legkevesebb arányban pedig a Muszlimok (4%), a Baptisták (6%) és a Hit Gyülekezetéhez tartozó egyének (6%) között találunk elvált személyeket.

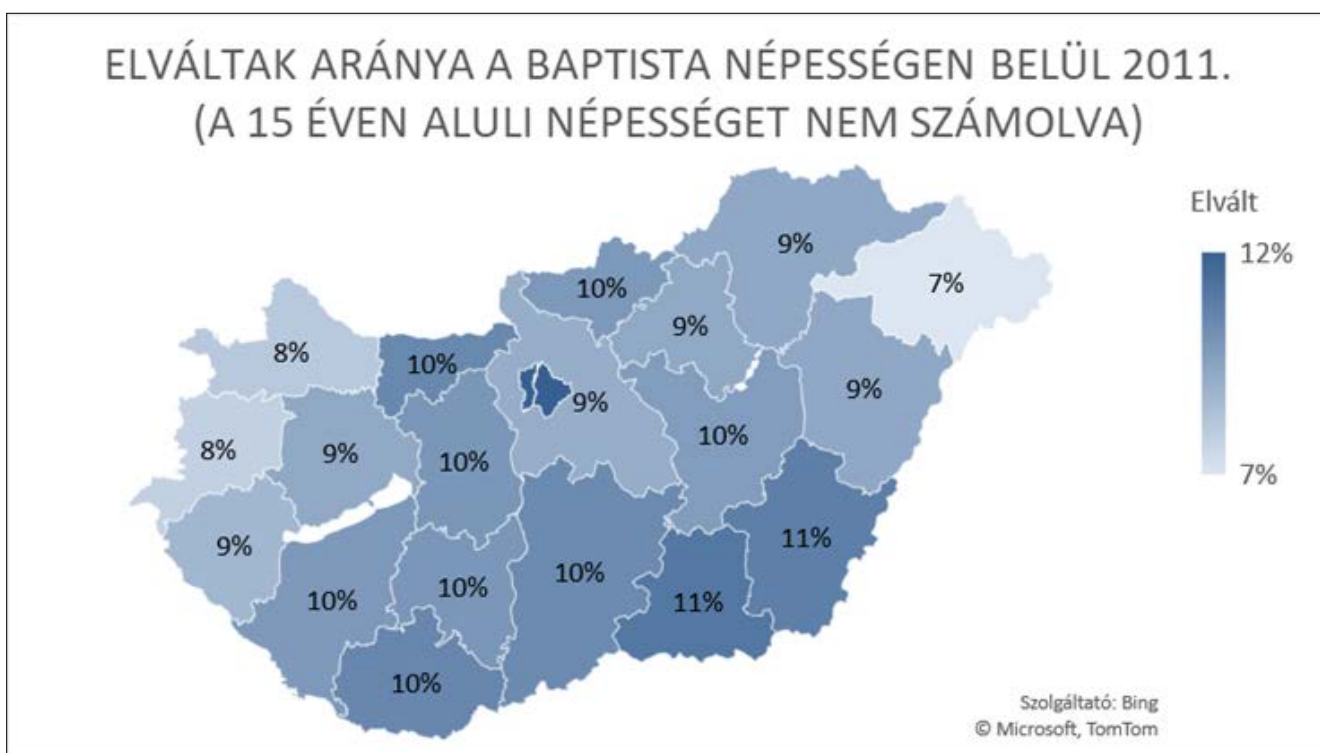
Az elváltak területi és időbeli megoszlása

A magukat baptistának vallók válási arányának időbeli és területi megoszlását mutatja az alábbi három

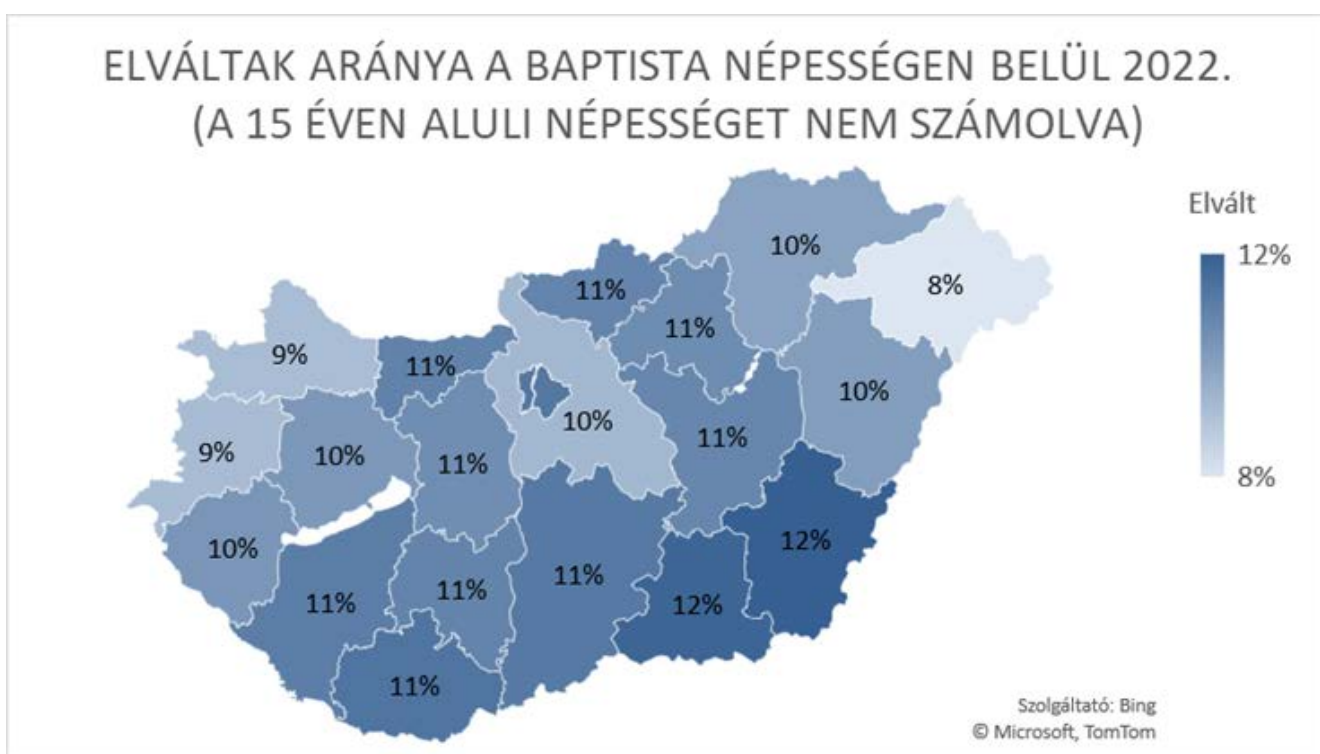
ábra. Elmondható, hogy a 2001-ben, valamint 2011-ben Budapesten voltak a legnagyobb arányban elváltak a baptista vallásúak körében. 2022-re ez az arány változott és Csongrád- Csanád vármegyében, valamint Békés vármegyében találhatók meg a legnagyobb arányban az elvált családi állapotúak. A legkisebb arányban Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében voltak jelen az elvált baptista vallásúak mind a három népszámlálás alkalmával.

4. grafikon

5. grafikon

6. grafikon

Kelemen Sándor Tomi

EGY KEVÉSBÉ ISMERT HÁZASSÁGKÖTÉS: ID. KORNIA MIHÁLY ÉS KOVÁTS KATALIN HÁZASSÁGA ÉS ÉLETE A TÖRTÉNELMI ÉS HELYTÖRTÉNETI ESEMÉNYEK TÜKRÉBEN

Kornia Mihály baptista parasztapostol és úttörő-munkás édesapja, idős Kornia Mihály 1816. július 31-én született.¹ A keresztszülők: Köteles Péter és Madas Ersébet.² Idős Kornia Mihály idős Kornia István és Bíró Esébeth legkisebb fiúgyermeké. Idős Kornia István

1772. január 24-én született:³ ő volt Kornia Mihály baptista úttörőmunkás apai nagyapja. Eszerint a fiuk születésekor 44 éves volt. Bíró Ersébet⁴ 1773. május 9-én

1. Az anyakönyvi bejegyzésből nem derül ki, hogy a születés vagy a keresztelés napját jelöli, csak a „hónap szám” van megadva. Az anya neve Bíró Ersébet. A nevek az anyakönyvben ebben az alakban jelennek meg. Sfatul Popular oraş Salonta Registru Ref. Botezaţi Reformaţi 1812-1844, Oradea: Ministerul de Interne Filiala Arhivelor jud. Bihor, Fond: Colecţia registrelor de stare civilă, Inventar: 976., 46.

2. Idem.

3. Az anyakönyvi bejegyzésből nem derül ki, hogy a születés vagy a keresztelés napját jelöli. Sfatul Popular oraş Salonta Registru Ref. Salonta Născuţi Reformaţi 1765-1784, Oradea: Ministerul de Interne Filiala Arhivelor jud. Bihor, Fond: Colecţia registrelor de stare civilă, Inventar: 974., 80. Kelemen Sándor Tomi, Kornia családkutatás, kutatói jegyzetek. Szalárd: kézirat, Kelemen Sándor Tomi magángyűjteménye, 2015., 35, n. 196.

4. A név az anyakönyvben ebben az alakban jelenik meg. Născuţi 1765-1784, 86. Kutatói jegyzetek, 35, n. 192.

„Nagyszalonta városa eladósodásának egyik oka a francia háború idején, 1821-ben történt katonafogdosás, amikor a harcok ideje alatt kötéllel fogdosták a katonákat. ”

született.⁵ Az anya ebben az esztendőben (a legkisebb fiuk, idős Kornya Mihály születésekor) 43 éves volt.

Az 1818-as év termése bőséges volt, de ebben az évben a lakosokat megterhelte anyagilag a bécsi rendeletre összeszedett pénz, a forgalomban lévő bankjegyek visszavonása, elégetése, és új bankjegyek forgalomba hozatala. A pénzügyi válság komoly anyagi károkat okozott a lakosság körében.⁶

1819 előtt és 1821 után a választott főbírók közül sokan a város jövedelmének jó részét a maguk számára tették el. Nem vezettek becsületes gazdálkodást, nem volt valódi elszámoltatás, csak formailag történt meg a bíró számadása a város anyagi javaival való gazdálkodásáról. Ezért a város adóssága felgyűlt, és megfelelő bevételek hiányában évről évre halmozódott.

Balog Ferencz, szalontai főbíró 1819. november 1-jén választották meg, és ekkor kezdte el igazságos, becsületes bíraskodását. Két éves szolgálata alatt a település bevételeit tisztességesen kezelte. Megadta a felhalmozódott adósságot, és mivel előtte 43 évig nem emeltek középületet, a szükségeket látva építéshez fogott, és sikeresen be is végezte.⁷

Az úriszék és a megye jóváhagyása után felmérték a korábban kilátásba helyezett, a települések tulajdonában lévő földterületeket. Ezt 1820. május 21-én hitelesítették Nagyszalontán.⁸

Mivel az Osztrák birodalom egymás után folytatta a háborúkat a különböző frontokon, ezért az 1821-es év is újabb szomorúságot hozott az egész ország számára: megkezdődött a következő, törvénytelen, nagy katonafogdosás. A bankjegyeket ekkorra kivonták a forgalomból, helyette ezüstpénzre váltottak át, így a magas hadi adót ezüstben követelték, és hajtották be irlalom nélkül a népen.⁹

Nagyszalonta városa eladósodásának egyik oka a francia háború idején, 1821-ben történt katonafogdosás, amikor a harcok ideje alatt kötéllel fogdosták a katonákat. Akiket elfogtak, a szabadságuktól megfosztották, és a birodalmat kellett szolgálniuk. Többségük a csatatéren veszett el.¹⁰

Ennek a következménye az lett, hogy a katonaköteles ifjak, amikor a katonafogdosást megneszelték, a közeli nagy erdőségekbe menekültek. Belőlük lettek a betyárok, ami egy másik csapása volt a vidéknek. A betyárkodás Szalontán és környékén divatossá vált, erős terjedésnek indult, szinte virtussá vált. Aki ezt nem tette a fiatalok között, nem tartott lovat és nem járt portyázni, azt elmaradottnak, tehetetlennek tartották. A katonafogdosás annyira elterjedt, és az akkori nemzedék életének részévé vált, hogy a témát 1843-ban Szigligeti Ede „Szökött katona” c. népszínművében dolgozta fel. A közérkölc és közbiztonság megromlása, az ismétlődő fosztogatások és lopások a szelíd természetű, becsületesen dolgozó népet anyagi nehézségekbe sodorta, sokakat a végelszegényedés sorsára juttatott.

A település és a lakosok anyagi helyzete romlásának a másik oka a bécsi kormányzati intézkedés, amelyben az általuk kiadott bankjegyek értékének csökkentését rendelték el. Aki akkor rendelkezett 100 forinttal, a rendelet következtében ennek az értéke csak 8 forint lett.¹¹ A bankjegyeknek ilyen nagymértékű értékcsökkenése is hozzájárult a település anyagi helyzetének romlásához.¹²

Az 1822-es év teléről feljegyezték, hogy enyhe volt. Március 11-én azonban olyan nagy vihar kerekedett, eget-földet megrázó mennydörgésekkel és villámlásokkal, hogy a nép megrémülve azt hitte, hogy elérkezett az utolsó ítélet napja.¹³

Húsvét első napján és az azt követő napon a település két fiatal, családostól református lelkésze meghalt. 1822. április 14-én és 15-én, Szakács István, és Kiss György lelkész távozott el az élők sorából. Sok kiskorú

5. Az anyakönyvi bejegyzésből nem derül ki, hogy a születés vagy a keresztelek napját jelöli. A név az anyakönyvben ebben az alakban jelenik meg. Născuți 1765-1784, 86. Kutatói jegyzetek, 35, n. 192a.

6. Rozvány György, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, Nagy-Szalontán: Nyomtatva és kiadja ss. MH. Adler Jakab, 1892, 107.

7. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 94-98.

8. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 226.

9. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 107.

10. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 94.

11. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 95.

12. Idem.

13. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 107.

„A két lelkész temetése húsvét harmadnapján volt. Ennél megrendítőbb temetés nem volt Szalontán.”

gyermeket hagytak maguk után.¹⁴

A nép ezt látván magába szállt, Isten intő kezét látták a történetekben. A két lelkész temetése húsvét harmadnapján volt. Ennél megrendítőbb temetés nem volt Szalontán. Az egész település lakossága jelen volt.¹⁵ Isten ostorcsapását érezték magukon, mindenki keservesen feljajdult, és zokogva kérdezték: „Mi lesz belőlünk, nagy Isten? Elvettéd prófétáinkat, kik oktatóink, vezéreink valának: nagy Isten, mi lesz belőlünk?”¹⁶ A nép magába szállása után sajnos hamar napirendre tértek a történetek felett. Tovább folyt a laza erkölcsű élet a város lakosai között és a könnyelmű dorbézolás a városházán.¹⁷

A nagyváradi születésű Nagy Józsefet,¹⁸ 1822-ben a Bécsi Theológiai Intézetből¹⁹ hívta meg a helyi református közösség a lelképásztori tisztség betöltésére. Huszonhét évig végezte ezt a szolgálatot, 1849. június 29-én halt meg.²⁰ 1822-ben alakult meg az önálló Nagyszalontai Egyházmegye, így Szalonta esperesi székhelylyé vált. Arany János diáksága, majd tanítósága idején Nagy József volt az iskola helyi felügyelője, és tizenhat évig volt egyházmegyei főjegyző.²¹

1822. június 16-án jégverés söpört végig Békés és Bihar vármegyén. Szalontát délután 3 órakor érte el. A szépnak mutatkozó termést teljesen elverte. Békésben volt, ahol gyermekököl nagyságú jég esett, ami

többeket agyonvert.²²

Szintén 1822-ben Debrecenből hívták meg Erdélyi Józsefet,²³ aki a „debretzeni főscholában theológiai időközi tanár volt.”²⁴ Fél évi szolgálat után megválasztották a „debretzeni főscholában” főállású tanárnak, ezért elköltözött a településről.²⁵

Az így megüresedett lelkész helyére a Szalontára korábban segédlelkészként került a Balogh Pétert²⁶ hívták meg. Harminckilenc évig szolgált az egyházkerületben: harminchat évig az egyházmegye espere, öt évig 1855-1860 között szuperintendens,²⁷ vagyis püspökhelyettes. 1860. augusztus 8-tól püspökké választották Debrecenben, ekkor oda is költözött. Tevékenysége sokszor összefűződött Arany János életével. Meghalt 1870. november 23-án.²⁸

1823. április 4-én lakodalom volt a Bajó Gergely házában. Abban az időben Szalontán egy sajátos helyi népszokás dívott: az ifjú párt a násznagyasszonyok, a vőfély, és a násznép kísérte el szertartásosan, a számukra dunnákkal, párnákkal megvetett nászágyhoz. A vőfély maga vette el, és rejtette el a létrát, hogy a reggeli harangszóig ne jöhessenek le, amikor az ő tiszte volt azt vissza is tenni.

Történt azonban, hogy a nagy főzés miatt a lakóház túlfűtött kéménye kigyulladt, és lángra kapott a ház nádfedele. Az egész ház lángba borult. Az ifjú pár a veszélyt látván, létra hiányában leugrott az alacsony

14. Koszorús Erzsébet, Dánielisz Endre és Mikló Ferenc, A nagyszalontai református templom története és Nagyszalonta képekben, Nagyszalonta: Kiadja a Nagyszalontai Református Egyház, 2006, 43.

15. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 108.

16. Idem.

17. Idem.

18. A név az anyakönyvben ebben az alakban jelenik meg. Cășătoriți 1765-1784, 174. Koszorús és mások, A nagyszalontai református templom története és Nagyszalonta képekben, 43.

19. Az intézmény neve az anyakönyvben ebben az alakban jelenik meg. Sfatul Popular oraș Salonta Registru Reformați Salonta Cășătoriți 1765-1784, Oradea: Ministerul de Interne Filiala Arhivelor jud. Bihor, Fond: Colecția registrelor de stare civilă, Inventar: 974., 174. Koszorús és mások, A nagyszalontai református templom története és Nagyszalonta képekben, 43.

20. Cășătoriți 1765-1784, 174.

21. Idem.

22. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 108.

23. A név az anyakönyvben ebben az alakban jelenik meg. Cășătoriți 1765-1784, 174. Koszorús és mások, A nagyszalontai református templom története és Nagyszalonta képekben, 43.

24. A Debreceni Teológiai Főiskola időközi tanára volt. A hitelesség miatt a kifejezések a korabeli korhű formájukban vannak közölve. Cășătoriți 1765-1784, 174. Koszorús és mások, A nagyszalontai református templom története és Nagyszalonta képekben, 43.

25. Cășătoriți 1765-1784, 174. Koszorús és mások, A nagyszalontai református templom története és Nagyszalonta képekben, 43.

26. A név az anyakönyvben ebben az alakban jelenik meg. Cășătoriți 1765-1784, 174. Koszorús és mások, A nagyszalontai református templom története és Nagyszalonta képekben, 43.

27. Cășătoriți 1765-1784, 174. Koszorús és mások, A nagyszalontai református templom története és Nagyszalonta képekben, 44.

28. Cășătoriți 1765-1784, 174.

„Utcánkét három-három ház égett le, és vált a tűzvész martalékává.”

padlásról, és így megmenekült.

Az erősen fúvó északi szél a tüzet utcáról-utára tovább terjesztette. Utcánkét három-három ház égett le, és vált a tűzvész martalékává.²⁹

A szalontai református iskola a Debreceni Református Kollégiumhoz tartozó résziskolaként működött, mivel alapítója és 1849-ig fenntartó szervezete a Szalontai Református Egyház volt. A lelkész és a helyi presbitérium felügyelte és irányította az ott folyó tevékenységeket. Az iskola igazgató-rektora az egyház alkalmazásában állt, tevékenysége az oktatás és fegyelmezés területére vonatkozott. Az akkori tantervet a helyi egyház vezetői állapították meg. A Debreceni Református Kollégiumnak több végzős hallgatója iskola-rektori feladat ellátására a szalontai iskolába került, a latin nyelvet tanulmányozó osztályokban.³⁰

Az anyanyelvű oktatást biztosító kisiskolások oktatásában az iskola igazgatóját a segédtanítók segítették, akik többnyire a debreceni kollégium felső tagozatos végzősei közül kerültek ki, de olykor a szalontai iskola végzősei is betölthették ezt a megbízatást. A megnövekedett tanulólétszám miatt 1831-től korrekort alkalmaztak.

Az alapoktatás az elemi iskolában kettő-négy osztályban folyt, erre épült az ezt követő négy, majd hat latin nyelvű osztály képzése. Az alsó tagozat négy évfolyama az első két évi „gimnazisták” és az ezt követő „syntaxisták” két évfolyamából állt.³¹

Az ezeket követő két osztály számított felső tagozatnak, amelyek humanista osztályok voltak, és irodalmat, egyetemes- és magyar történelmet, földrajzot, retorikát, számtant, mértant, valamint éneket tanultak. A szalontai iskola korabeli épülete, amelyben egykor Arany János is tanult, majd 1823-1833 között tanított, ma már nincsen meg. Rozvány György egyik festménye szerint kéttornácos, háromablakos hajdúsági parasztházhoz hasonló épület volt. Náddal fedett tetőzetű, gerendaoszlopos épület volt, amely tágas udvart határolt el. Annak közepén egyszerű harangláb

állt.³²

Az első ismert gyógyszerterápiát Szalontán „Korona” néven nyitották meg 1825-ben.³³ A szalontai lakosság közerkölcse és vallásos érzülete megváltozott. Az Issten szerinti adakozó készségének köszönhetően 51 évvel korábban a település lakossága egy 80.000 forint értékű új templomot épített fel. 1824-ben a templom tornyának zsindeyes borítása elkorhadott és javításra szorult. 800 forint lett volna a felújítási költség, de a város sem ezt az összeget, sem a templom védelmére épült téglakerítés javításának költségeit nem tudta kigazdálkodni.³⁴

Gróf Rhédey Lajos a két évtizedes Bihar vármegye felett való zsarnoki uralkodásával nagy erkölcsi és anyagi kárt okozott Nagyszalontának, többek között az igazságtalanul megemelt úrbéri járulékkal. Ennek az vetett véget, hogy 1825-ben ifjabb Beöthy Ödön egy megyei közgyűlésen ezen eljárásaiért megtámadta gróf Rhédey Lajost.

Ennek következtében a kormány elhelyezte Rhédeyt Ugocsa és Bereg vármegye élére.³⁵ Utána a valódi főispán, gróf Zichy Ferencz foglalta el a főispáni széket.³⁶ A következő leírás bemutatja, hogy abban a korban miként néztek ki, hogyan öltözködtek az emberek:

„Posztó dolmányt, mentét csak nemes ember viselt, a parasztnak nem járt, nem volt szabad viselnie. A mentét színes posztóból készítették, vállra, vagy félvállra vetve viselték, mint a szűrt, a mentekötő tartotta össze a mellkason.

Dísze gyakran a mogyoró, sőt diónagyságú gombsor, a fényes pitykék. Alsóként bő gatyát viseltek akkoriban, de a felső nadrág szűk volt, testhez álló. Ha nem ilyenre szabták, varrták, akkor 'pacuhán' állt. Ősi szalontai viselet a kacagány, vagy hátibőr, melyet a pásztorok maguk készítettek. Később ebből alakult ki a 'köce' (mellény), majd később a bekes.

29. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 109.

30. Dánielisz Endre, Faggyas Sándor és Patócs Júlia, Arany Szalontája, Szalonta Aranya. Nagyszalonta: Mery Ratio Kiadó, 2017., 31.

31. Idem.

32. Dánielisz és mások, Arany Szalontája, Szalonta Aranya, 31-32.

33. Dánielisz és mások, Arany Szalontája, Szalonta Aranya, 16.

34. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 100-101.

35. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 237.

36. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 251.

„A városok, falvak teljesen el voltak zárva a külvilágtól, karantén alá kerültek.”

Az asszony nép fehérben járt otthon ingben, másutt köntösben. Arany idejében csípőig érő zeke-féle kabátot vagy kivarrt felsőt, hacukát visel. Csípőre kötik a rövid, bő viganót, ez elé pedig a kötőt. Később divatba jött a ködmön, a nagykendő. Alsó ruháikat maguk hímezték, csakúgy, mint a törölközőket, párnahuzatokat.³⁷

1826-1828 között áldásokkal teli, jól termő esztendők voltak. 1827. április 23-án nagy fergeteg támadt és több ház fedelét megbontotta, a gyengébbeket összedöntötte. 1829-ben volt az országos összeírás Nagyszalontán, ekkor járt az egykori pénzügyminiszter, Szél Imre a településen. A helyi Szél családot elismerte rokonainak, és nemesi címet adományozott nekik.³⁸

A településen folyt a dinnyetermesztés is. Az 1828-as esztendő bőséges volt. A kedvező időjárásnak köszönhetően olyan nagy mennyiségű dinnye termett, hogy nem tudták eladni. A maradékot a disznókkal etették meg.³⁹

1829. júniusának egyik szombati napján délután 3-4 óra körül megmozdult a föld. A talajon álló ember meg-ingott állásában, a kint legelő jószágok félelmükben reszkettek.⁴⁰ Ebben az évben nagy fergeteggel és erős havazással november 17-én kezdődött a tél. Január elején mínusz 23 fok hideg volt: a tél uralma 140 napig tartott.

A környéken marhavész tombolt: az embereket napi 24 órás őrállásba osztották be. A nagy hidegben, sokan közülük megfagytak. A nagy hó után árvíz következett, a vetések nem keltek ki. A nép árpa- és málékényéren élt, vagy akinek ez is elfogyott, éhezett a következő évi aratásig.⁴¹

1831 bő termésű esztendő volt. Aratás táján tört ki az országos kolerajárvány: akit megfertőzött, azzal erős hasmenés és hányás kíséretében négy-öt óra leforgása alatt végzett. Az iskolákat bezárták, a vándorló mesterlegényeket és minden idegent hazaküldtek szülőföldjére.

A városok, falvak teljesen el voltak zárva a külvilágtól, karantén alá kerültek. Zsudovits István, szalontai orvos, későbbi megyei főorvos a települést a külvilágtól teljesen elzáratta, a közlekedést megakadályoztatta – korábban intézkedett, mint a környező községek. A nagyszalontai utcák végein őrségeket állítottak fel, tilos volt az átjárás. Így próbálták a járvány terjedését megakadályozni. A városba csak egy, a város előjárói által a nap 24 órájában szigorúan őrzött út vezetett.

Debrecenben a város lakosságának ötöde a járvány áldozata lett. A halottak tömeges kihordását, temetését nem a papok, hanem halálra, vagy életfogytiglani rabságra ítélt rabok végezték, akik ezért a munkájukért kegyelmet nyertek.

Nagyszalontán a járvány megszűnése után a mindenkinek megterhelő, de létfontosságú őrállást 1831. október 25-én szüntették meg. A környező falvakkal ellentétben érdekes módon Szalontán egy ember sem halt meg a kolerajárványban.⁴²

Az 1832-ben megjelent törvény XI. cikke az úrbéri telkeken lakó köznemeseket adó fizetésére kötelezte. Az adófizetés elkerülése végett a szalontai hadnagyi szék a megyéhez fordult, és törvényellenesen kiadott egy megyei határozatot, amelynek értelmében a szalontai nemesek nem kötelesek adót fizetni, mentesek a közteherviselés alól. Ez az intézkedés, adóelkerülés céljából jogtalan nemesítési eljárások sokaságához vezetett a településen.⁴³

A megyei börtönt szalontai lakosok népesítették be. Aki tehette, legalább egy lovat tartott, és este indult portyázni. A kocsmák voltak a leglátogatottabb helyek, ahol a tolvajok találkoztak. A két, különböző gondolkodású és jogosultságú helyhatóság felállításához járult hozzá a közérkölcse sülyedéséhez. Erre az áldatlan állapotra érkezett az isteni beavatkozás: az 1848-49. évi események és törvények átformálták, és eggyé tették a nép szívét, életét.⁴⁴

Egy hosszabb időszak után, 1832-ben újra összeírták a nemesi származású családokat Nagyszalontán. Ez a dokumentum 364 helyi, nemesi címmel rendelkező

37. Dánielisz és mások, Arany Szalontája, Szalonta Aranya, 28-29.

38. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 110.

39. Idem.

40. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 111.

41. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 115.

42. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 116-117.

43. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 259-260.

44. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 261.

„Megállapíthatjuk tehát, hogy a Kornya család tagjai nem a Kunságból betelepedett személyek voltak.”

személy nevét tartalmazza.⁴⁵ Ebben a dokumentumban nem jelenik meg sem a Kornya család, sem az Arany család neve. A valamivel később tevékenykedő Rózsa Sándor 1856-ban kiadott körözési hirdetménye jó példa arra, hogyan vált ez az életforma országosan elterjedt társadalmi problémává.

1834-ben közepes termés volt. Korán megérett a gabona. Június 20-án már új árpakenyeret ettek. Húsvét előtt két héttel Kocsis István Várad utcai telkén tűz ütött ki, amit a nyugati szél a város keleti része felé vitt tovább. A tűz tovább terjedt a Hidas utcára, és minden a martalékává vált, ami útjába került. A tűzvész pusztítása a Hidas utcai temetőnél állt meg, de sok fejfában kárt tett. Ebben a tűzvészben 137 lakóház és sok melléképület pusztult el,⁴⁶ főként a Hidas utcában.

Idős Kornya István a családjával a Hidas utcában lakott ebben az időben.⁴⁷ Mivel az itt lévő házak szinte mind teljesen leégtek, feltételezhető, hogy a Kornya család lakóháza is a tűz martalékává vált.

1835 nyarán újabb kolerajárvány tört ki a vidéken. Ez alkalommal sokan megbetegedtek a szalontai lakosok közül, mintegy 300 személy vált a járvány áldozatává.⁴⁸

Október 25-én újabb földrengés volt. Az egykori községháza helyén álló Pósa-ház nagy tűzfalát és több környékbeli település templomainak falait megrepesztette.⁴⁹

Idős Kornya Mihály édesapjának, idős Kornya Istvánnak a foglalkozása szántóvető – vagyis földművelő, gazdálkodó parasztember volt. Az anyakönyvi bejegyzés szerint 1835. február 23-án, 60 éves korában hunyt el.⁵⁰

Kornya István születési helye és ideje:⁵¹ Nagyszalonta, 1772. január 24. Valós életkora 63 év volt. Halála oka himlődés,⁵² amit orvosi vizsgálat állapított meg. Temetését február 24-én tartották a községi temetőben, énekszóval.⁵³ Ez alkalomból Cs. I.⁵⁴ református prédikátor szolgált.

1836-ban újra kitört a kolerajárvány, amelyben 400 szalontai lakos halt meg.⁵⁵ Arany János költő édesanyja, Megyeri Sára 64 éves korában hunyt el. A Hajnal utcai „közönséges” temetőbe temették el 1836. augusztus 20-án, akkori elnevezés szerint Kisasszony havában. Halálának oka „cholera.”, amit orvosi vizsgálat állapított meg. Temetése augusztus 21-én, 14.00 órától volt.⁵⁶ T. B. P.⁵⁷ szolgált prédikációval.

A szárazság 1836-ban a Kunságban még nagyobb volt. Az ottani lakosok a házaik ablakait, ajtajait befalazva Szalonta felé menekültek. 63 család lelt menedéket a hajdúvárosban: többségük idővel visszaköltözött régebbi szülőhelyükre, de ezek közül 7-8 család végleg Szalontán maradt, és beolvadt a helyi lakosok közzé.⁵⁸ A Kornya család ekkor már itt élt. Megállapíthatjuk tehát, hogy a Kornya család tagjai nem a Kunságból betelepedett személyek voltak.

51. Az anyakönyvi bejegyzésből nem derül ki, hogy a születés vagy a keresztelek napját jelöli. Născuți 1765-1784, 80. Kutatói jegyzetek, 35, n. 196.

52. Decedați 1818-1835, 195. Kutatói jegyzetek, 43, n. 268.

53. A gyászistentisztelet énekszóval történt, ami azt jelentette, énekeltek, de prédikáció nem hangzott el. Decedați 1818-1835, 195. Kutatói jegyzetek, 43, n. 268.

54. A gyászistentiszteleten szolgáló lelkész neve az anyakönyvben ebben az alakban van feljegyezve. A Nagyszalontai Református Egyházkerületben egykor szolgáló parókiás lelkészek sorában Cs. I. kezdőbetűs név nem található. A szertartást végző személy feltehetően egy bizonyos ideig ott szolgáló segédlelkész volt, akinek a teljes neve nem ismert. Decedați 1818-1835, 195. Kutatói jegyzetek, 43, n. 268.

55. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 118.

56. Sfatul Popular oraș Salonta Registru Reformați Decedați Reformați 1836-1852. Oradea: Ministerul de Interne Filiala Arhivelor jud. Bihor, Fond: Colecția registrelor de stare civilă, Inventar: 994., 8. Bordás László, Nagyszalonta város temetőinek monográfiája, Bordás László-füzetek 1., Csíkszereda: Kiadja a Bordás László családja, 2008, 7.

57. Tiszteletes Balogh Péter. A név az anyakönyvben ebben az alakban jelenik meg. Cășătoriți 1765-1784, 174. Koszorús és mások, A nagyszalontai református templom története és Nagyszalonta képekben, 44.

58. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 119.

45. Deák Sándor, Adatok Nagyszalonta múltjából Dárium Névsorolvasás, Nagyszalonta: K. n. 2009, 154-158.

46. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 118.

47. Sfatul Popular oraș Salonta Registru Reformați Cășătoriți 1837-1844, Oradea: Ministerul de Interne Filiala Arhivelor jud. Bihor, Fond: Colecția registrelor de stare civilă, Inventar: 976, 507. Kutatói jegyzetek, 3, n. 5.

48. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 118.

49. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 117.

50. Sfatul Popular oraș Salonta Registru Reformați Decedați 1818-1835, Oradea: Ministerul de Interne Filiala Arhivelor jud. Bihor, Fond: Colecția registrelor de stare civilă, Inventar: 993, 195. Kutatói jegyzetek, 43, n. 268.

„Az helyi lakosok ezt látván, azt mondták, hogy Isten nagyon szereti az idősebb Rozványt: külön gondviselésébe fogadta őt.”

1836-ban az időjárás kedvezett a tavaszi munkáknak, korán el is kezdték azokat. Május 8-án erős fagy volt, amely a tengerit, a paszulyt és a tököt megsemmisítette, azt követően november 1-ig szárazság volt.

A nagy hőség következtében a legelők elszáradtak, a vetések kisültek. Nem volt takarmány a jószágnak, gabona is csak kevés. A lakosság ínséges esztendő elé nézett.⁵⁹ A szárazság és legelőhiány miatt kitört a marhadögvész.

A Nagyszalontán 480 szarvasmarha hullott el, Orosiban 1895 szarvasmarha. Ha az akkori piaci árak szerint egy szarvasjószágot 50 forint értékűnek számolunk, az elhullott 2375 marha értéke 118.750 forint, amellyel a település lakossága megkárosodott. Ez magasabb összeg, mint az összes korabeli szalontai középület összértéke!⁶⁰

Sok tehetősebb gazdának alig maradt egy-egy fejőstehene. L. Szakáll Mihálynak 72 szarvasmarhából csak 2 fejőstehene maradt meg. Sok helyi lakos e csapást követően került anyagilag válságos helyzetbe.⁶¹

A Rozvány György édesapjának 42 állatából csak egy pusztult el, mivel idejében az erdőgyaraki határba hajtatta őket, ahol megfelelő legelőt talált. Az helyi lakosok ezt látván, azt mondták, hogy Isten nagyon szereti az idősebb Rozványt: külön gondviselésébe fogadta őt.⁶²

Idős Kornya Mihály édesanyja, idős Kornya Istvánné Bíró Ersébeth⁶³ 1836. július 27-én halt meg,⁶⁴ az anyakönyvi bejegyzés szerint 66 éves korában.

A Bíró Ersébeth születésének ideje 1773. május 23.⁶⁵ Ennek alapján valós életkora 63 év és 2 hónap. A be-

jegyzés szerint a halál oka „hirtelen,”⁶⁶ amit orvosi vizsgálat állapított meg. Temetése július 28-án a nagyszalontai köztemetőben volt. A gyászistentiszteleten T. N. S.⁶⁷ prédikált.⁶⁸

Itt szükséges megemlékezni a Lovassy ügyről, amelyet Kirner A. Bertalan is megemlégett⁶⁹ a Kornya-krónikában. 1836. május 23-án Hollósy József nevű királyi ügyész az egykor hírhedt fekete szekérrel és erős katonai kísérettel éjszaka tizenkettőkor érkezett Szalontára, és tört be Lovassy Sz. Mihály és Lovassy Sz. István házába, hogy fiaikat – az egykori országgyűlési írnokokat –, Lovassy Lászlót⁷⁰ és Lovassy Ferenczet elfogja.

Csak Lovassy Ferenczet találta otthon, akit a fekete szekéren, nagy számú katonai kísérettel Pestre vitt, és katonai börtönbe zárt.⁷¹ Az 1836. június 9-én tartott tárgyaláson feldrozsoltással és lázadással vádolta.⁷² Ezt a nagy tehetségű, 21 éves ifjút 10 évi várbörtönre ítélték.⁷³ Lovassy László lett később Kornya Mihály

66. Amennyiben a „hirtelen” rövidítés „hirtelen nyavaját” jelent. Ez máshol is előfordul, 1835. május 12-én bekövetkezett Kornya Istvánné, Deme Ilona haláleseténél, ahol a halál oka a temetési anyakönyvi bejegyzés szerint, mint „hirtelen nyavaja” van bejegyezve. Ennek oka többek között lehetett epilepszia is. Itt a halál okaként a „hirtelen” szó szerepel. Porpotay Gyula, szerkesztő, Magyar Néprajzi Lexikon, IV. kötet, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1981., 51. Decedati 1836-1852, 56, n. 127. Kutatói jegyzetek, 62, n. 380.

67. A temetési szertartást végző prédikátor a Nagyszalontai Református Egyház parókiás lelkészeinek szolgálati idejét feljegyző anyakönyvi bejegyzés szerint nem ismert. Tiszteletes Nagy Sándor 1849-től előbb 2 évig segédlelkész, majd 1851. április 24-től mint rendes lelkész szolgált a Nagyszalontai Református Gyülekezetben. A T. N. S. jelölés nem a Tiszteletes Nagy Sándor nevének rövidítését jelöli. A szertartást végző lelkész feltehetően a gyülekezetben egy ideig szolgáló segédlelkész volt, akinek a neve nem ismert. A név az anyakönyvben ebben az alakban jelenik meg. Decedati 1836-1852, 56, n. 127. Cásátori 1765-1784, 174. Kutatói jegyzetek, 62, n. 380.

68. A gyászistentisztelet prédikációval történt, ami akkori- ban azt jelentette, hogy énekeltek és prédikáció is elhangzott. Decedati 1836-1852, 56, n. 127. Kutatói jegyzetek, 62, n. 380.

69. Kirner A. Bertalan, Kornya Mihály baptista-úttörő paraszt-apostol krónikája, Budapest: Felelős kiadó Fortin László baptista lelkész, 1990, 39.

70. Dánielisz Endre, Nagyszalonta jeles szülöttei, II. bővített kiadás, Gyula: Kiadta a Békés Megyei Levéltár, 2001, 10-12.

71. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 120.

72. Kirner, Kornya krónika, 39.

73. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 216.

59. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 118.

60. Idem.

61. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 118-119.

62. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 119.

63. Idem.

64. A név az anyakönyvben ebben az alakban jelenik meg. Decedati 1836-1852, 56, n. 127. Kutatói jegyzetek, 62, n. 380.

65. Az anyakönyvi bejegyzésből nem derül ki, hogy a születés vagy a keresztelés napját jelöli. A név az anyakönyvben ebben az alakban jelenik meg. Násca 1765-1784, 86. Kutatói jegyzetek, 35, n. 192.

„Akit ily módon tömlöcbe vetettek, annak a továbbiakban sem életéről, sem haláláról nem érkezett hír.”

baptista úttörőmunkás és Pataki Zsigó Mária házasságkötésénél az egyik esketési tanú.⁷⁴

Az esemény a település lakóit nagyon megdöbbengette, mivel az emberek megborzadtak Lovassy Ferencz fekete szekéren való elhurcolása láttán. Akit ily módon tömlöcbe vetettek, annak a továbbiakban sem életéről, sem haláláról nem érkezett hír. Ez szánalomra indította Nagyszalonta lakosságát a két Lovassy család irányába. Ennek eredményeként 1836 őszén Lovassy Szakáll Mihályt megválasztották a település főbírájának.⁷⁵

A település főbíráját akkoriban évente választották a református templomban. A választás előtt a település nemes és nem nemes lakosai jelölógyűlést tartottak, ahol felkerült a lakosok által a főbírói tisztségre jelölt tizenkét személy neve, amit lepecsételt levélben elküldtek jóváhagyásra a derecskei földesúri uradalomba. A földesúr ebből a tizenkét személyből három személyt választott ki, és jelölt a főbírói tisztségre, akik közül a település lakosai a november 1. előtti vasárnapon a templomban választották meg a város főbíráját.⁷⁶

Egy német páncélos ezrednek egyik századát Nagyszalontára helyezték át egy sváb településről. Az előbbi helységben a katonaság a jobb anyagi körülmények között élő sváb lakosságtól teljes ellátást kapott. Szalontán a katonák a katonai istállóknál laktak és aludtak, és a helyi szegény gazdasszonyokat beosztották egy-egy katonához, akiknek kosztot kellett biztosítaniuk, és rendszeresen vinni nekik a kiszabott főtt húst.

A jobb körülményekhez szokott katonaságnak a szegényebb életkörülmények feltehetően nem nagyon tetszettek. 1837. október 12-én, 15-én, 16-án, és november 3-án a jobb szálláshoz szokott német katonák felgyújtották a szalontai katonai és tiszti lakásokat és lóistállókat, azok teljesen leégették.⁷⁷

Ez időben történt az 1837. évi szerencsétlen bíróválasztás, amikor a meghirdetett időre, október 29-re nem érkezett meg a földesúri hivatalból, Derecskéről a jelöltek névsora. Bajó János ügyvéd a tanácsháza előtti tömegnek azt javasolta, hogy mivel a mostani

vezetés csak csekély számú ember jelenlétében választotta ki a tizenkét jelöltet, és a jelölógyűlés összehívása elmaradt – ezért ott helyben tartsanak jelölógyűlést. Válasszák ki a tizenkét jelöltet, és küldjék el őket a derecskei földesúri hivatalba.

Ezt a tömeg nem fogadta el. Mivel a szalontai nemesség a helyi földeket és telkeket a megyei közgyűlés határozata szerint „földesúri jussal bírja”,⁷⁸ ezért ott helyben akartak főbíróválasztani – a megszokott, törvényes eljárást félretéve, jelöltállítás nélkül. A nép azt javasolta, hogy olyanokat válasszanak főbíróknak és a város vezetésébe, akik eddig még nem vettek részt a vezetésben, és nem járultak hozzá a település eladósdásához. A javaslat oka, a nép elégedetlensége az eddigi vezetők tékozló városvezetése miatt, akik települést nagy adósságba vitték. A választást a tömeg a templomba vonulva meg is tartotta.

A város főbírójának megválasztották Darvasi Ambrust, aki a választásnál jelen sem volt, és egyáltalán nem akart főbíró lenni. A hír hallatán elbújt a háza padlásán. Erőszakkal fogták meg, vitték el a templomba, és tétették le vele a főbírói esküt.

Darvasi Ambrus alacsony, sovány ember volt, a beszéde gyermekies selypítésű. Mestersége szerint asztalos volt egykor, de rendkívüli munkássága, és fukarságig menő takarékosága nyomán önálló, szép vagyonnal rendelkezett. A főbírói tekintélyhez szükséges bátorság és határozottság hiányzott belőle. Ez volt az oka annak, hogy amikor ráerőszakolták az eskütételt, nem volt benne elég bátorság és határozottság azt elutasítani – hanem a bírói eskü letételét „szűzleányias szemérmes vonakodással” elfogadta.⁷⁹ Ennek az eljárásnak megfelelően, választották meg a másodbíróként és az esküdteket is.⁸⁰

Ezt követően a megye az alispánt küldte ki katonasággal, hogy állítsa helyre a rendet a településen, és tartsanak törvényes bíróválasztást. Katonai és megyei küldöttekből vizsgálóbizottság alakult, amelynek ki-
szállása után sok szalontai lakost meghurcoltak, ártatlanul megbotoztak és bebörtönöztek.

74. Kirner, Kornya krónika, 39.

75. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 120.

76. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 277-280.

77. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 122-124.

78. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 279.

79. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 280.

80. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 277-285.

„Az Arany családot másokkal együtt megfosztották nemesi jogaitól, 1757-ben a Bihar vármegyei alispáni rendelet által, és a nem nemes lakosság közé számították őket.”

Ennek az eljárásnak az oka többek között az volt, hogy a bíróválasztás a tüzesetek ideje alatt történt, amikor az odavezényelt német katonák a rossz lakhatási és élelmezési körülmények miatt saját kezűleg felgyújtották a laktanyáikat, hogy szabaduljanak.⁸¹ Úgy tűnt, mintha a sorozatos laktanyafelgyújtásokat bosszúból a helyi lakosok hajtották volna végre.

A település lakosai a szerencsétlenül sikerült bíróválasztás miatt ártatlanul szenvedtek. Ebben az ügyben 68 személy: 39 nemes és 29 nem nemes ellen indult bírósági eljárás. Összesen 15 év, 7 hónap börtönbüntetésre elítélték őket, és büntetésképpen el kellett szenvedjenek 398 botütést.

A vizsgálati és vádiratok szerint Szalontán ebben az időben büntények halmazával társult lázongás, valamint a törvényes rend és köznyugalom megzavarása történt – amit elrettentő módon, a legnagyobb szigorral kellett megbüntetni.⁸²

1840-ben 9.000 helvét hitvallású lakos mellett, csak 15 katolikus vallású élt Nagyszalontán.⁸³ 1839-ben összeírás készült a tekintetes, nemes Bihar vármegye szalontai járásában vokssal bíró nemeseiről. A dokumentum 563 nemesi származású személy nevét tartalmazza.⁸⁴ A nemesi összeírásban, az adózókhoz férjhez ment nemes személyek és hajadonok sorában megtaláljuk Arany Ferencné Balog Susana nevét.⁸⁵ A nemesi nyilvántartás szerint 1839-ben Balog Susana nemesi származású személy volt, és férjhez ment a nem nemesi származású Arany Ferenchez, aki adóköteles személy volt. Ez a tény is bizonyítja, hogy az Arany családot másokkal együtt megfosztották nemesi jogaitól, 1757-ben a Bihar vármegyei alispáni rendelet által, és a nem nemes lakosság közé számították őket. A Kornya család neve nem jelenik meg a nemesi címmel rendelkező személyek összeírásában.

Rozvány György a helyi lakosok anyagi bevételeiről és szükséghelyzetükről, az erkölcsi és vallási élet

szintjének mélyre süllyedéséről és annak következményeiről éleslátással a következőket írja:

„Itt csak annyit jegyzek meg, hogy lakosságunknak a jóléthez jövedelme bőven volt, de azt elnyelte, s néha a 'van' -nál is többet, a tömeges nemesedésre való törekvés, majd ha bajba került, ebből bármi áron való kiszabadulásának tetemes költsége.

Egyszóval nem lett Isten áldása ott, hol a keresztyén vallás törvényei lábbal tapodtattak és hol a szív és elméket igazságtalan kereset foglalta el. A bűn méhében hordta a büntetést.”⁸⁶

A Nagyszalontán született, Hidas utcában lakó, nőlen, a helyi református egyház adófizető tagja, idős Kornya Mihály 1839. december 11-én feleségül vette⁸⁷ a Hidas utcában lakó, a helyi református egyház adófizető tagját, Kováts Katalint⁸⁸ – Kováts István⁸⁹ és Oláh Sára hajadon leányát. A házasságkötési szertartás a nagyszalontai református templomban volt.⁹⁰

A kor szokása szerint sok keresztelési és házasságkötési szertartást végeztek háznál,⁹¹ az érintett család otthonában. Esketési tanúk: Arany János⁹² és Balog János. Az esketési tanúként szereplő Arany János feltehetően a költő Arany János volt.⁹³

86. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 291.

87. Az esketési anyakönyvben megjegyzésként szerepel, hogy mindketten helvét hitvallásúak. Cásátori 1837-1844, 521, n. 64. Kutatói jegyzetek, 4, n. 8.

88. A nevek az esketési anyakönyvben ebben az alakban jelennek meg. Cásátori 1837-1844, 521, n. 64. Kutatói jegyzetek, 4, n. 8.

89. A nevek az anyakönyvben ebben az alakban jelennek meg. Boteza 1812-1844, 111. Kutatói jegyzetek, 17, n. 85.

90. Ez a házasságkötés a helyi református templomban volt, ami egy magasabb pénzüsszeg kifizetését feltételezi a család részéről az egyház szolgáltatásaiért. Nem minden házasságkötési szertartás történt a templomban, sok esetben ez a helyi református egyháznak fizetett „stóla”, pénzüsszegnek volt a függvénye. Kisebb összeg esetén a református egyházi liturgiának megfelelően az esküvői szertartás házaknál, a család otthonában történt. Kutatói jegyzetek, 4, n. 8.

91. Cásátori 1837-1844, 521, n. 66-73.

92. A nevek az esketési anyakönyvben ebben az alakban jelennek meg. Cásátori 1837-1844, 521, n. 64. Kutatói jegyzetek, 4, n. 8.

93. Cásátori 1837-1844, 521, n. 64. Kutatói jegyzetek, 4, n. 8. Dánielisz Endre, „Szülőhelyem, Szalonta...” Tanulmányok, esszék Arany János köréből, Nagykőrös: Kiadja az Arany János Múzeum, 1992., 55.

81. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 121-126.

82. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 277.

83. Bordás László, Nagyszalonta város népessége és utcáinak elnevezése, Bordás László-füzetek 3., Csíkszereda: Státusz Könyvkiadó, 2009, 27.

84. Deák, Diarium, 159-167.

85. Deák, Diarium, 165, n. 480.

„Kováts Katalin 1823. február 14-én született Nagyszalontán.”

Kováts Katalin 1823. február 14-én született⁹⁴ Nagyszalontán. Keresztszülők: Fábián Mihály és Jámbor Ersébet.⁹⁵ Lakhelyük a Hidas utcában volt. Házasságkötésükkor Kováts Katalin életkora 16 év és 10 hónap. A férje, idős Kornya Mihály ekkor 23 éves volt. 7 évvel és 6 hónappal volt idősebb a feleségénél.

Az 1838-as év gazdag termést hozott, a búza ára 5 váltó forint volt. 1839-ben a sok eső miatt nagy területek maradtak bevetetlenül, és a búza ára felszökött 18 váltó forintra.

1840-ben korán megkezdődött a tavaszi szántás-vevés, a búza ára 8 váltó forint volt.⁹⁶ Június elején erős villámlással kísért nagy idő volt, a villámcsapás kárt tett a református templom tornyában és a toronyóra szerkezetében. A település adóssága évről-évre halmozódott, ekkorra már elérte a 60.733 forintot.⁹⁷

1840-ből származik egy a Nagyszalonta lakosságát utcánként, házról-házra összeíró népszámlálási lista, amely az 1817-ben feljegyzett öt utca nevét tartalmazza. A házak számozása a városban 1-től 1242-ig történt.⁹⁸ Mint már említettük, 1840-ben Szalontán 9.000 helvét hitvallású lakos mellett 15 katolikus vallású lakost számoltak össze.⁹⁹

A Nagyszalontai Református Egyház 1840. évi házasságkötési anyakönyvében az 528. oldalon található az 55. bejegyzési szám alatt a „Nagy uttzában”¹⁰⁰ lakó Arany János jegyző és Ercsey Juliánna, helvét hitvallású hajadon lány házasságkötése.¹⁰¹ Ez 1840. november 19-én történt.

94. Az anyakönyvi bejegyzésből nem derül ki, hogy a születés vagy a keresztelek napját jelöli. A nevek az anyakönyvben ebben az alakban jelennek meg. Botezați 1812-1844, 111. Kutatói jegyzetek, 17, n. 85.

95. A nevek az esketési anyakönyvben ebben az alakban jelennek meg. Cășătoriți 1837-1844, 521, n. 64.

96. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 126.

97. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 127.

98. Bordás, Nagyszalonta város népessége és utcáinak elnevezése, 7, 27.

99. Rozvány György, Nagy-Szalonta történelméhez. II., Nagy-Szalonta: Nyomtatott Reich Jakab könyvnyomdájában, 1889, 1.

100. Az „utca” szó az anyakönyvben ebben az alakban van bejegyezve. Cășătoriți 1837-1844, 528, n. 58. Kutatói jegyzetek, 4, n. 9.

101. A Nagyszalontai Helvét Hitvallású Református Egyház adófizető tagja. A nevek az anyakönyvben ebben az alakban jelennek meg. Cășătoriți 1837-1844, 528, n. 55.

Az eskető lelkész Szakáts Mihály volt.¹⁰² A házasságkötésnél tanú volt: Főnyad László és Ns. Nagy Sándor.¹⁰³ Megjegyzés: „Megesketődtek az Al Ispányi Dispensatio mellett.”¹⁰⁴

1841. december 23-án született¹⁰⁵ Nagyszalontán Kornya Ersébet¹⁰⁶ nevű lányuk. A keresztszülők Kotsis Mózes¹⁰⁷ és Nagy Ersébet.¹⁰⁸

A szomorúság és gyász hamar beköltözött a család életébe. 1841. december 28-án I. legifjabb Kornya Ersébet¹⁰⁹ meghalt.¹¹⁰ A halál oka gyengeség.¹¹¹ Az újszülött gyermek életkora mindössze 1/52, vagyis egy hetet élt. A gyászistentiszteletet december 29-én tartották énekszóval.¹¹²

102. Koszorús és mások, A nagyszalontai református templom története és Nagyszalonta képekben, 43.

103. Főnyad László és Ns. Nagy Sándor, mindketten nemesi származásúak, de ezt csak a Nagy Sándor neve előtt szereplő Ns. (vagyis nemes) rövidítés jelöli. Cășătoriți 1837-1844, 528, n. 55.

104. Megkötötték a házasságot alispáni engedély mellett. Cășătoriți 1837-1844, 528, n. 55. Az ekkor Nagyszalontán jegyzőként, közalkalmazásban álló Arany János (nemzeti költőnk), Ercsey Juliánnával való házasságkötéséhez, az akkori törvények szerint engedélyre volt szükség. 1000 év törvényei honlap, 1526-1790 domain, 1790/91. évi XXVI. törvények a vallás ügyéről. A honlap megnyitásának dátuma: 2016. október 21.

105. Az anyakönyvi bejegyzés a keresztelek napját jelöli. A nevek az anyakönyvben ebben az alakban jelennek meg. A keresztelek anyakönyvben megjegyzésként szerepel, hogy „állapotja a. f.” vagyis adófizető, „vallása: Helvét Hitvallás”, „lakhely: Hidas utca”. Botezați 1812-1844, 419, n. 408. Kutatói jegyzetek, 11, n. 47.

106. A név az anyakönyvben ebben az alakban jelenik meg. Botezați 1812-1844, 419, n. 408. Kutatói jegyzetek, 11, n. 47.

107. Idem.

108. Idem.

109. A név az anyakönyvben ebben az alakban jelenik meg. Decedați 1836-1852, 172, n. 443. Kutatói jegyzetek, 13, n. 62.

110. A temetési anyakönyvi bejegyzésben megjegyzésként szerepel, hogy „állapotja: adózó,” „lakja: Hidas” – vagyis a Nagyszalontai Református Egyház adófizető tagja és a Hidas utcában lakik. A nevek az anyakönyvben ebben az alakban jelennek meg. Decedați 1836-1852, 172, n. 443. Kutatói jegyzetek, 13, n. 62.

111. Decedați 1836-1852, 172, n. 443. Kutatói jegyzetek, 13, n. 62.

112. A gyászistentisztelet énekszóval történt, ami akkoriban azt jelentette, énekeltek, de prédikáció nem hangzott el. Decedați 1836-1852, 172, n. 443. Kutatói jegyzetek, 13, n. 62.

„A Nagyszalontai Református Egyház 1844. évi keresztelési anyakönyvi bejegyzésében egy egyháztörténelmi fontosságú esemény, Kornya Mihály parasztapostol és baptista úttörőmunkás születésének és keresztelésének bejegyzésére került sor.”

A szertartást Cs. I.,¹¹³ helyi református lelkész végezte.

1842 tavaszán a hegyekből nagy vizek ömlöttek Szalontára. Ősszel korán esős idő lett, nem tudták befejezni az őszi vetést a gazdák.¹¹⁴ Az 1842-es év végére Nagyszalonta városát teljes anyagi csőddel fenyegette a korábbi évek során felhalmozódott adóssághalmaz, amely ekorra 76.814 forintra emelkedett.

Ez nagy teherként nehezedett a település közigazgatási vezetésére és a lakosság mindennapi életére. Év végére Illyés Sándor főbíró ezt az összeget 54.464 forint adósságra csökkentette.¹¹⁵ 1843-ban Erdélyi Jánost választották meg főszolgabírónak.¹¹⁶

A Nagyszalontai Református Egyház 1844. évi keresztelési anyakönyvi bejegyzésében egy egyháztörténelmi fontosságú esemény, Kornya Mihály parasztapostol és baptista úttörőmunkás születésének és keresztelésének bejegyzésére került sor. A régi számozás szerint a 461., az újraszámolás után a 475. oldalon, sorszám: #51. szerint megszületett és február 28-án megkeresztelték id. Kornya Mihály és Kováts Katalin, Kornya Mihály nevű fiúgyermekét. Lakhelyük Nagyszalontán, a Hidas utcában volt. A keresztszülők neve:¹¹⁷ Molnár István, Kenyeres Zsuzsanna.”¹¹⁸

Soli Deo Gloria!

Kelemen Sándor Tomi,

Szalárd, 2025. július 14.

113. A gyászistentiszteleten szolgáló lelkész neve az anyakönyvben ebben az alakban van feljegyezve. Decedați 1836-1852, 172, n. 443. A Nagyszalontai Református Egyházkerületben egykor szolgáló parókiás lelkészek sorában Cs. I. kezdőbetűs név nem található. A szertartás végző személy feltehetően egy bizonyos ideig ott szolgáló segédlelkész volt, akinek a teljes neve nem ismert. A név az anyakönyvben ebben az alakban jelenik meg. Cășătoriți 1765-1784, 173-175. Kutatói jegyzetek, 13, n. 62.

114. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 128.

115. Rozvány, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, 270.

116. Idem.

117. A nevek az anyakönyvben ebben az alakban jelennek meg. Botezați 1812-1844, 476, n. 51. Kutatói jegyzetek, 2, n. 2, 12, n. 54.

118. E tanulmánynak a szövege a Kelemen Sándor Tomi, Kornya Mihály és családja származástörténete, Kornya-könyvek 1. Szalárd: Megjelenik a Magyarországi Baptista Egyház és a Romániai Magyar Baptista Gyülekezetek Szövetsége Történelmi Bizottságának gondozásában, 2017 címmel megjelent könyv szövegéből kiemelt könyvrészletekből összeállított tanulmány, 212-292.

Bibliográfia

Levéltári források

- ◆ Kelemen Sándor Tomi. Kornya családkutatás, kutatói jegyzetek. Szalárd: kézirat, Kelemen
- ◆ Sándor Tomi magángyűjteménye, 2015.
- ◆ Sfatul Popular oraș Salonta Registru Ref. Salonta Născuți Reformați 1765-1784. Oradea:
- ◆ Ministerul de Interne Filiala Arhivelor jud. Bihor, Fond: Colecția registrelor de stare civilă, Inventar: 974.
- ◆ Sfatul Popular oraș Salonta Registru Ref. Botezați Reformați 1812-1844. Oradea: Ministerul
- ◆ de Interne Filiala Arhivelor jud. Bihor, Fond: Colecția registrelor de stare civilă, Inventar: 976.
- ◆ Sfatul Popular oraș Salonta Registru Reformați Salonta Cășătoriți 1765-1784. Oradea:
- ◆ Ministerul de Interne Filiala Arhivelor jud. Bihor, Fond: Colecția registrelor de stare civilă, Inventar: 974.
- ◆ Sfatul Popular oraș Salonta Registru Reformați Cășătoriți 1837-1844. Oradea: Ministerul
- ◆ de Interne Filiala Arhivelor jud. Bihor, Fond: Colecția registrelor de stare civilă, Inventar: 976.
- ◆ Sfatul Popular oraș Salonta Registru Reformați Decedați 1818-1835. Oradea: Ministerul de
- ◆ Interne Filiala Arhivelor jud. Bihor, Fond: Colecția registrelor de stare civilă, Inventar: 993.
- ◆ Sfatul Popular oraș Salonta Registru Reformați Decedați Reformați 1836-1852. Oradea:
- ◆ Ministerul de Interne Filiala Arhivelor jud. Bihor, Fond: Colecția registrelor de stare civilă, Inventar: 994.

Könyvek

- ◆ Bordás László. Nagyszalonta város temetőinek monográfiája, Bordás László-füzetek 1. Csíkszereda: Kiadja a Bordás László családja, 2008.
- ◆ Bordás László. Nagyszalonta város népessége és utcáinak elnevezése, Bordás László-füzetek 3. Csíkszereda: Státusz Könyvkiadó, 2009.
- ◆ Dánielisz Endre, Faggyas Sándor és Patócs Júlia. Arany Szalontája, Szalonta Aranya. Nagyszalonta: Mery Ratio Kiadó, 2017.
- ◆ Dánielisz Endre. Nagyszalonta jeles szülöttei, II. bővített kiadás. Gyula: Kiadta a Békés

- ◆ Megyei Levéltár, 2001.
- ◆ Dánielisz Endre. „Szülőhelyem, Szalonta...” Tanulmányok, esszék Arany János köréből.
- ◆ Nagykőrös: Kiadja az Arany János Múzeum, 1992.
- ◆ Deák Sándor. Adatok Nagyszalonta múltjából Dárium Névsorolvasás. Nagyszalonta: K. n. 2009.
- ◆ Kelemen Sándor Tomi. Kornya Mihály és családja származástörténete, Kornya-könyvek 1. Szalárd: Megjelenik a Magyarországi Baptista Egyház és a Romániai Magyar Baptista Gyülekezetek Szövetsége Történelmi Bizottságának gondozásában, 2017.
- ◆ Kirner A. Bertalan. Kornya Mihály baptista-úttörő paraszt-apostol krónikája. Budapest: Felelős kiadó Fortin László baptista lelkész, 1990.
- ◆ Koszorús Erzsébet, Dánielisz Endre és Miklós Ferenc. A nagyszalontai református templom története és Nagyszalonta képekben. Nagyszalonta: Kiadja a Nagyszalontai Református Egyház, 2006.
- ◆ Porpotay Gyula, szerkesztő. Magyar Néprajzi Lexikon, IV. kötet. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1981.
- ◆ Rozvány György. Nagy-Szalonta történelméhez. II. Nagy-Szalonta: Nyomtatott Reich Jakab könyvnyomdájában, 1889.
- ◆ Rozvány György, Nagy-Szalonta történelme (1800-1848-ig), III-ik rész, Nagy-Szalontán: Nyomtatva és kiadja ss. MH. Adler Jakab, 1892.

Internetes források

- ◆ 1000 év törvényei honlap, 1526-1790 domain, 1790/91. évi XXVI. törvénycikk a vallás ügyéről. A honlap megnyitásának dátuma: 2016. október 21.